

הישיבה המאתיים-ושמונים של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, י"ב כטבת התשמ"ז (13 בינואר 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה מטעם חברי כנסת — 1. הצעת חוק סודיות דיוני ועדת החקירה והביטחון של הכנסת, התשמ"ז — 1987 — מאת חבר הכנסת אמנון לין; 2. הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (תיקון), התשמ"ז — 1987 — מאת חבר הכנסת בני שליטא.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חזרה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה למוזכיר הכנסת.

מוזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

ב. שאילתות בעל-פה

כדי למנוע התמוטטות עד סיום עבודת הוועדות, פרסנו בשנה שעברה את החברות של אותה שנה למשך כמה שנים. בסכום של כ-27 מיליון דולר. אך אז התחיל הגלגל להסתובב בקצב מסחרר חזרה. קרי, הבנקים אינם רוצים לחדש להם הלוואות. תקציבה של ההסתדרות הציונית לשנתיים הבאות משועבר כחוצצא של חוסר התאמה בין גודל התקציב לצרכים שהם התחייבו להם. ארגוני הקניות שלהם היו שייכים שני האזורים האלה לא יכלו לעמוד בתשלומים, והפסיקו לתת להם שירותים.

אני נמצא בוויכוח קשה מאוד עם האוצר, ואין בכוחי לעשות מעבר למה שעשיתי עד היום. אני טוען שצריך להתחיל מיד בפעולה, עוד לפני שנגמרת הבדיקה, שיכולה להימשך גם שנה. העבודה היא קשה ורבה. האוצר איננו רוצה לתת יד להתחלת הסיוע לפני שהוא מקבל תמונה מלאה, והוא איננו יכול להוסיף כוח-אדם וסיוע לצורך קיצור תקופת הבדיקה. אחרי שנאסוף את החומר ונביא אותו לפניו, הוא רוצה לכדוק אותו שוב.

אנחנו נמצאים כרגע בצומת דרכים. זו היתה הסיבה להודעות הצורקת של אנשי רמת-הגולן ובקעת-הירדן. הם יודעים שאם לא יזעקו עכשיו, ייתכן שיהיה מאוחר. אינני צריך לומר לכם, שזה מאפיין מאוד את מדינתנו. לו עשינו את הפעולה הנחוצה בזמן, יכלנו לחסוך הרבה עשרות של מיליוני דולרים. אך תמיד אנחנו נותנים את הסיוע מאוחר, ואז המחיר גדול והסיוע יעיל פחות. זה מצבנו היום.

לצערי הרב, עדיין אין הסכמה ביני לבין משרד האוצר לעשות את הפעולה מיד. אף ששר האוצר חוזר ומצהיר שהוא לא ייתן יד לפילת היישובים החקלאיים באזורים האלה. הוא איננו צריך לתת יד. היישובים נופלים.

אינני חוזר על קראתם בכלי התקשורת, כי אינני חושב שהדבר משפיע לטובה. אני רק מצטער שגם הבית הזה, שצריך היה לדעתו, לתת סיוע במקרים אלה, איננו ער דיו למשבר זה. אני שמח מאוד שהכנסת נהגה באופן שונה בזמן משבר מפעל "מונעי בית-שמש", וכולם נזעקו וזעקו בקול גדול, שמא ייפול המפעל ולא יסייעו לו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לשאלתא בעל-פה מס' 244 של חברת הכנסת עדנה טולדור לשר החקלאות, בבקשה.

244. סכנת התמוטטות של יישובים
בבקעת-הירדן וברמת-הגולן

עדנה טולדור (המערק):

כבוד היושב-ראש, כבוד שר החקלאות, ראשי המועצות האזוריות של רמת-הגולן ובקעת-הירדן יצאו כיום 10 בינואר 1987 בקריאה לממשלה על שהיא מתעלמת מביצוע הבטחותיה לפריסת חובותיהם בסך 370 מיליון שקל חדש.

לדבריהם, אם בתוך חודש לא יימצא פתרון הולם לבעייתם, עלולים להתמוטט כעשרה יישובים.

מה הן הדרכים שתנקוט לשניר המצב?

היו"ר ד' בן-מאיר:
חזרה. בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' נחמקין:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כחשובה על השאלתא של חברת הכנסת עדנה טולדור, רצוני לומר: המשבר ביישובי רמת-הגולן ובקעת-הירדן נמשך זמן רב. תחילתו כשינוי תפיסה והקצאת משאבים. בניגוד לעבר, בתקופת עלות היישובים על הקרקע, קוצצו מאוד התקציבים, ויישובים אלה, לצורך המשך פיתוחם, לקחו הלוואות בבנקים ולעיתים ב"שוק האפור". הריבית על כסף זה הגיעה לכ-100% לשנה, 100% ריבית ריאלית. ההשקעה פלוס הריבית הביאה את המשקם למצב של אי-יכולת לעמוד בהחזר התשלומים. בשל מצב מוזר זה והמדיניות שנקטנו לפני כשנה וחצי, הורע מצבם יותר.

אני הבאתי נתונים על כך, התרעתי על המצב והצעתי הצעות לפתרון. הממשלה קיבלה עקרונות אתחכיות, אך שר האוצר חכע בחוקף שלא ייעשה דבר כל עוד לא תיעשה בדיקה יסודית של המשק החקלאי בשני האזורים לגבי מרכיביו, סיבות היקלעותו למשבר והסכומים והדרכים הנדרשים לשם הוצאתו מן המשבר. לצורך זה הקמנו ועדה. כרגע יש שתי ועדות שבדקות כל משק ומשק, ובמשק המשפחתי — כל אחת מחידות המשק בתוך המושב.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לעדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד שר החקלאות, הבית הזה ער. אם כזה אין ד', נעיר אותו יותר. אני יודעת כמה פעמים כבר העליתי את השאלות האלה כאן, ולדאבוני, התשובות חוזרות על עצמן. אני רוצה לקבוע, שאולי לא אם זאת מתנת יום ההולדת שאנחנו נגיש לשני היישובים האלה, ליתרות הראשונים. שהשנה ימלאו להם 20 שנה, קרוב ל-20 שנה.

על כל פנים, הזמן כאן הוא גורם קריטי. מפני שיכול להיות שכאשר תמצא הדיאגנוזה, תהיה לנו דיאגנוזה אבל לא יהיה למי לתת את התרופות. ואין צורך לומר, שהסכומים הולכים וגדלים ככל שהתרופה מאחרת לבוא.

מה שאני מבקשת לשאול בשלב זה הוא אפוא: אתה אמרת ששר האוצר איננו מסכים לעשות דבר כל זמן שהבריקה לא הושלמה. היות שקמה ועדה, אני רוצה לדעת, כמה יישובים כבר נבדקו עד השלב הזה? לגבי כמה מהם, לפי דעתך, יש לנו אינדיקציות כלשהן שיאפשרו מתן תשובה, מעבר להשוכה הכוללת. שנצטרך לחפש דרכים כדי לשכנע את שר האוצר שיחיש את הטיפול.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. שאלה לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

חברי שר החקלאות, כאשר אנחנו מופיעים במועצת אירופה ובפורומים אחרים בעולם, אנחנו מתגאים בחקלאותנו. כאשר אנחנו מעלים את התיביות שלנו שם להתפשטות, אנחנו טוענים כל הזמן שהחקלאות אצלנו אינה רק כלכלה, היא גם ציונות, היא גם הדבר המרכזי העומד ביסוד העצמאות שלנו. הייתי מבקש להדגיש, שלפעמים אני תמה כיצד בממשלה שאני תומך בה — זו ממשלתי — אין מחשיבים את העניין הזה.

אני רוצה למקד את השאלה סביב הריבית, ובקיצור נמרץ. אנחנו טוענים כל הזמן, אתם טוענים, שיש פה משהו שניתן לתארו כעושק חוקי. כאשר יש אינפלציה של 20% — 25%, איך ייתכן שאתם, כממשלה, תאפשרו לבנקים לעשוק באופן חוקי את הסקטור שהוא האור הזורע של התנועה הציונית?

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אדוני השר, התשובה חייבת להיות במסגרת של שתי דקות. כיוון שעברנו את הזמן.

ג. שאלות ותשובות

הי"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לשאלות ותשובות. אני מבקש ממך, אדוני שר החקלאות, להשיב על שאלות של חברי הכנסת.

2441. ידיעה על הקמת היישוב הר-גיבורים

חבר הכנסת י' נאמן שאל את שר החקלאות ביום ח' בחשוון התשמ"ז (10 בנובמבר 1986):

מידעה שהתפרסמה בעיתון "הארץ" אני לומד על הקמת היישוב הר-גיבורים שעל "הקו הירוק" במערב הגליל. נמסר שבשלב ראשון תוקמה 200 יחידות דיור ויבוצעו עבודות פריצה דרכים נרחבות באתר.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי על השאלות האלה:

1. מתי החליטה הממשלה על הקמת יישוב חדש זה?

שר החקלאות א' נחמקין:

הכנסת ריקה כל כך. נמלא אותה לפחות במעט אינפורמציה על ההתיישבות. אנחנו עוסקים בחוק והיישובים הולכים.

גברתי חברת הכנסת, דאגתי למנות ועדה פנימית, לפני הוועדה הממלכתית, שתבדוק את מצב היישובים. החומר על כל היישובים בשני האזורים הוכן. יש ריכוז עם משרד האוצר לגבי קבילות החומר ואמינותו. אני מוכן עם כל החומר, ואני יכול להגיש אותו. יש תביעה של האוצר שאניש את החומר מהמגזר החקלאי כולו, מכל אזורי הארץ, ולא רק מרמת-הגולן ובקעת-הירדן. לפני כמה ימים תבעתי, ואני חוזר עכשיו על תביעתי בתקווה שהיא תתקבל, להתחיל ולטפל מיד ברמת-הגולן, כלי לחכות לאזורים אחרים.

חבר הכנסת שבח וייס, לו ידעת עד כמה אתה צודק. אני יכול רק להתנצל ולומר, שלא במקרה הריבית היא, כמו שהינה, והיות שאיננו יכולים להתמודד עם אינפלציה בדרכים נכונות יותר, הרי שהדרך הקלה שמצא בנק ישראל, כעצה אחת עם האוצר, ובניגוד לדעתי, היא לגבות למעלה מ-100% ריאלית למשך תקופה מסוימת כדי להקטין את הביקוש לכסף. המערכת הזאת נפגעה בצורה קשה מאוד, חלק ממנה אף התמוטט, והפגיעה הקשה יותר כמגזר החקלאי היא במערכות הייצור.

בעולם המחקרים אין מדינה המסייעת למגזר החקלאי שלה פחות משמסייעת לו מדינת ישראל. במסגרת שתי הדקות העומדות לרשותי אביא בפניכם רק שתי דוגמאות: הסיוע לחקלאות שניתן השנה בארצות-הברית הגיע ל-35 מיליארד דולר. זהו סיוע ישיר בלבד, חוץ מהלוואות הניתנות שם ב-4% ריבית לשנה, ואצלנו מגיעה הריבית ל-100%. בשוק המשותף באירופה, 85% מהחקיצים השנתי מיועדים למגזר החקלאי. אלה שתי דוגמאות מצוינות המדברות בעד עצמן. כארץ, שהחקלאות בה פירושה גם התיישבות וגם ביטחון, הפסקנו זמן להתייחס אליה כפי שראוי לה.

אני מצטער על שנפל בגורלי לייצג את המגזר הנמצא עכשיו במשבר קשה כל כך, ואין לו סיוע. אך כדי לסיים ברוח טובה יותר אני רוצה לומר לבית ולפרוטוקול, כי בשנתיים האחרונות הגענו לכך שהענפים החקלאיים רווחיים, טובים ומפרנסים את בעליהם בכבוד, אלא שהגבול הכספי משנים עברו מאיים להמיט על המגזר הזה אסון.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה.

2. האם היה יישוב זה כלול ברשימת 27 היישובים שהזכרה בקווי היסוד של הממשלה כתוכנית לביצוע לתקופת כהונת הממשלה הנוכחית?

3. האם היה יישוב זה כלול ברשימת היישובים שיוקמו בשנה הראשונה של הממשלה, ואם לא, מתי החליטו על הקמת יישובים בשנת השנייה של הממשלה?

4. מנין נלקח התקציב להקמת יישוב זה?

5. מנין נלקח התקציב לסלילת הדרכים?

חשובת שר החקלאות א' נחמקין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנושא הועבר להכרעת מינהל מקרקעי ישראל והמחלקה להתיישבות.

חוברת י"ב, ישיבה ר"פ
— שאילתות ותשובות; הצעת סיעת "כך" להביע אי-אמון לממשלה —

2. היישוב לא נכלל.

3. ראה תשובתי על שאלה 1.

4. התקציב הוא מהלוואות שיכון שמקבלים בעלי זכאות.

5. אין צורך בדרכים. היישוב הוא בקרבת כביש עפולה-גינין.

וכי מה היה לך, פרופסור נאמן — מקימים יישוב חדש הירשב על גבול הדרה-גלבעים-מבואות-גינין, ואתה מתנגד להקמתו? לא מובן.

2556. מחיר מגרשי בנייה לצעירים ודרוזים

חבר הכנסת ז' עטשי שאל את שר החקלאות ביום כ"ט בחשוון התשמ"ז (1 בדצמבר 1986):

על אף הבטחותיו, טרם הוחלט במועצת מינהל מקרקעי ישראל לגבי ההמלצות שהונחו על שולחן בעניין מחירי מגרשי בנייה לחיילים משוחררים ודרוזים. עקב העיכוב הנ"ל, מאות זוגות צעירים ודרוזים נפגעו, ונגרם נזק לבני משפחותיהם.

נא להשיבני:

מתי תינתן במינהל מקרקעי ישראל ההחלטה בדבר מחירי מגרשי בנייה לצעירים ודרוזים?

תשובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, ונסמרה לסרוטוקול)

הנושא עומד על סדר-היום של מועצת מקרקעי ישראל, המוסמכת על-פי החוק לדון בו.

2714. השפעת האמרת מחירי הירקות על המדד

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר החקלאות ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

מחירי הירקות והפירות המאמירים, וכיחוד אלה של העגבניות והמלפפונים, השפיעו השפעה שלילית על המדדים האחרונים.

שאלותי:

1. מה צפוי בעניין זה בעתיד הקרוב?

2. כיצד נערך משרד החקלאות לשינוי המגמה?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. לצערי, אנו צופים בעתיד הקרוב עלייה במחירי הירקות כתוצאה מתקופה לא-יציבה במזג האוויר, מחורף קשה הפוקד אותנו, שהוא כשלעצמו חריב.

2. כל עוד לא יקבל האוצר את עמדתגרעמתי בעניין מדיניות התכנון והסיקוח בכל ענפי החקלאות, אנו צפויים לזעזועים ולחוסר יציבות כממדיה, וכתוצאה מזה — במחירים.

ד. הצעת סיעת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בשל סירובה לחקן את חוק השבות

ולהגדיר מי יהודי על-פי ההלכה

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד הישכר-ראש, נוסת נכבדה, ייגש אליהו אל כל העם ויאמר עד מתי אתם פסחים על שתי הסעפים? אם ה' האלקים, לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו. כוהני הבעל, יהדות ימינו, הרפורמים, הקתורכטיבים, לובשי השעטנו המזויף, —

הדיר ר' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת סיעת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בשל סירובה לחקן את חוק השבות ולהגדיר מי יהודי על-פי ההלכה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא.

לנו יהודי אשר יתחן לפנינו את בנינו ובנותינו. ויתפרקו כל עמי הארץ את נמי הזהב וייתנו לרביים רעשו גור והב, ויאמרו: אלה יהודיך ישראל. הרביים האלה יודעים בדיוק מפי מי הם חיים, מי זן ומפרנס אותם בכל יום, בכל עת ובכל שעה. אכן ידע שור רפורמי את קונוהו, וחמור קונסרבטיבי — אבוס בעליו. איזהו רבי רפורמי כשר? — העושה רצון בעליביתו. הוא רץ לטהר את השרץ וכאן הוא נתמך על ידי רצו.

בסופו של דבר, לרבי המזויף יש אינטרס יסודי קריטי: לאמת את השקר, לראות בטהרת השרץ, השקץ, השיקצהלה. הוא חייב לראות שמדינת ישראל תכיר בשקר, כי אם המדינה הזאת, מדינת היהודים, תקבע שהזיוף אכן נאשר זיוף, ושהקץ טעמים של הרפורמים והקונסרבטיבים לא הועילו לטהר את השרץ, אזי לא רק הגר המזויף ייפגע, אך — זה העיקר — ייצא קול-קורא מאן ליהדות הגלות, שהרביים האלה הם מזויפים, וייפנים.

עיקרה של המלחמה הזאת איננו על מיהו יהודי, כי אם מיהו רב, מי מוסמך לקבוע את היהדות ומיהו נוכל רוחני, בובתם של העשירים השולטים בטמפלים הטמבלים ומפרנסים את הרביים ביד רחבה, בתנאי שהרביים יהיו ילדים טובים כלום-אנג'לס או כמאימריבין, ויילכו בחלם הממסדי.

והתוצאה? הדור היהודי הצעיר בחוץ-לארץ, שאינו מוכן לשקר לעצמו ווראה בדיוק את הגזעל-נפש, המאוס והזיוף, שהם אבן הפינה של הממסד הרפורמי והקונסרבטיבי, מואס בהם לרכבותיו, למאות אלפיו, מתחתנים עם גויים ללא שום יומרה ופרטנוזה. הם פשוט פונים עורף לעם היהודי, אחרי שראו בטמפלים שלהם מה נקראת "יהדות" כביכול.

אך נמצאים היום בגלות צעירים מסוג אחר, אשר בגלל כיבוד אב ואם מסולף מנסים בכל זאת להניח את דעת הוריהם המסכנים ו"לגייז" כביכול את השקץ או את השקצה. כרור להם, גם ליהודי וגם לגוי, שכל הגיור הזה אינו רציני, סתם גיחוך, אך-מה לא עושים כדי לפייס את אבא ואמא ואת הדידע והכאבע? ובכן, הם מסכימים, לזיוף, כך שהיום מסתובבים בארצות-הברית יותר מ-200,000 גויים הנחשבים ליהודים, את האסון הזה, את ההרס הלאומי הזה, את הפילוג הנצחי הזה ורצים הבורים הרפורמים והקונסרבטיבים להכניס לארץ-ישראל.

כרגע זה אני רוצה להכניס לפרוטוקול, שביום חמישי שעבר פתח סיעת "כך" לכל המפלגות הדתיות — אנב, כולן מסרבות משום מה לקבל את תועת "כך", תנועה דתית למהדרין, לשרולה הדתית — והודענו להן, כי בכוונתנו להציע היום אי אמון לממשלה בנושא "מיהו יהודי". לשם הרישום ההיסטורי, ספר הזיכרונות, רצוני לציין שאין עכשיו כאלום אף לא חבר כנסת דתי אחד, הילר איננו.

אני קורא למפלגות הדתיות להבין איזה אתגר עומד לפניהן עכשיו, דעו, אם תצאו למלחמת קודש ותעמדו על כך שכנסת ישראל ומדינת ישראל יכירו שגיונו של גור חייב להיות אך ורק על-פי ההלכה, כפי שהיא נקבעת על-ידי רבנים מאמינים שהתורה שבכתב ושבעל-פה ניתנה בפועל לישראל בסני על-ידי השם, אזי: א. נשמור על אחדות ושלמות העם בארץ-ישראל; ב. ננחיל מכה עצומה לגליטמציה של הרביים המזויפים בגלות, תהיה בזאת הכרה כי הרפורמיות והקונסרבטיביות ומנהיגיהן הם שקר והבל אשר אין כם מועיל, וכך יימנעו רבים מללכת אליהם כדי לבצע גיור; ג. נחסום בפניהם את הדרך למטרתם האמיתית, להרוס את האמת של היהדות, את הגדרת היהדות עתיקת הדין ולטעון

מכחישי תורה מסתי — פתחו במלחמת חורמה נגד היהדות האמיתית, התורה, ההלכה. הקרב העז נעצר סביב הנושא מיהו יהודי, אני מסתכל על אותם מנהיגים וארגונים יהודיים בחוץ-לארץ, שעלו על בריקות נגד תיקון חוק מיהו יהודי ומאיימים בכספיהם על מדינת ישראל.

תארו לכם, חברי הכנסת הבורחים והנעדרים, אילו יהודי דתי, אילו ארגון דתי, היה מאיים להפסיק לתמוך כספית במדינה בגלל הקו האנטי-דתי שלה — לילת הנגנים ונבח כלכי השמאל היו נשמעים מרד ועד באר-שבע, מגרונות הבור ועד לשריד הרשע, במתקפה פרועה נגד הניסיון לתקן את העיוות של הכרת גויה כיהודיה.

אך הרביים הבורים, עמי-הארץ הרפורמים, הממסד היהודי בחוץ-לארץ, העזו לאיים דווקא בזה, ואני מצטט מהעיתון "ניו-יורק טיימס" את דברי אחד המנהיגים ממנהיגי ההלכה: "החוק ייק לכוולת המדינה לקרוא לכל יהודי לתמוך בה", וכן אמר רבי אחד: "זו יכולה להיות התחלת הסוף של המגביה, יונייטד ג'ודיש אפלי".

אדוני היושב-ראש, איזו תוצפה: הרפורמים והקונסרבטיביים השמנים והמרושנים, היושבים בחוץ-לארץ וזוללים וסובאים במשך הגלות, מאיימים על הכנסת ועל מדינת ישראל; פרי הבשן ונשותיהם הפרות מכתבים לנו את הדרך שולך בה, כאשר הם מניפים את השיקים שלהם מעל לראשינו. נבלות וצביעות.

באותו קול-קורא עלוב מזהירים אותנו הרביים האלה, נחמכי איכן בייסקי ודוגמתו, כי גיור כהלכה, אני מצטט: "החליש את המשיכה לעלייה". פרס נובל לצביעות ונוכלות. עלייה רפורמית וקונסרבטיבית — וכי קיימת חיה כזאת? וכי עד עכשיו, כאשר יש לנו חוק אומלל שמכיר בגרות כהלכה, היתה עלייה רפורמית וקונסרבטיבית? וכי רביי שינדלר חושב על עלייה? השינדלר וכל השווינדלרים שם מן הממסד היהודי אינם חולמים על עלייה, אם יש היום עלייה טנה, עלובה, היא דווקא עלייה של דתיים, בזכות הרפורמים והקונסרבטיבים, יחדות המערכ בכלל, ובארצות-הברית בפרט, נהרסה. הם פתחו פתח דתי, לגיטימציה רוחנית להתבוללות, לטמיעה, לנישואי תערובת, לאובדן צעירינו היהודים היקרים, זה פרי באושיהם, זאת תכלית דת הרפורמים והקונסרבטיבים. קשה עלתו פרי דתכם, עוכרי ישראל ומנאצי קדוש ישראל.

חברי הכנסת, היש את נפשכם לדעת את סוד נחישותם של המהררבים והמהרסים לרסם את ההלכה ולהפוך גויים אותנטיים ליהודים מזויפים? רצונכם להבין דין דרין את פשר ה"ג'יהאד" של המנהיגים הרפורמים והקונסרבטיבים למען גיור מזויף? הסיבה פשוטה: הרי הם עצמם מתחתנים עם גויים, וילדיהם יותר מכולם. מרדושי התהרמה, המגביה וה"בונדס", נשיא הקהילות והטמפלים וילדיהם בהמוניהם נהרסו אחרי גרים. אם אדגר ברונפמן, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, או רטשילד בפרס, או סס רטברג, היושב-ראש העולמי של ה"בונדס", מתחתנים עם שיקצהלס, הרי חשוב להם למצוא איזה רבי שיטרו את טרפה, שיעשה איזה "הוקוס פוקוס" דתי, כדי שמהגרי העז יצא יהודי מתוק. המנהיגים החילונים חייבים למצוא זיפנים ורוחניים, ובכך לנסות לכסות את ערוותם, שהיא לבושנתו ולבושת עם ישראל.

הדג של הגיור המזויף מסריח מהראש, אך די מהר מתפשטת הצרעת לשאר איברי העם, היהודים הפשוטים, כי הרי אם בארזים נפלה שיקצהלה, למה לא ייהנו גם אוזבי הקיר? ובכן, ויקהל העם על הרביים המזויפים ויאמרו: עשו

ולקראת לכל יהודי ויהודי להירשם בו, ואם לאו, שידע שהוא ילדינו עלולים להיות, חס ושלום, מחוץ לקהל. רק צעד כזה יעורר את היהודי הפשוט להבנת חומרת הבעיה ויכריח אותו לבחור או בתורה — יהדות האמת — או בזיון ובזיופים.

ולסיום, על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" — מקורה של מצוות קידוש השם — מסבירים חז"ל בספרא: איך מקדשים את השם? וכך הם אומרים: : מסור את נפשך וקדש את שמי. הציבור הדתי מסתכל היום ומתחב לרדת מי ומה הם שליחיו. המפלגות הדתיות, בשם התורה ולשם קידוש השם, אני קורא לכן להצביע אתי אי-אמון לממשלה ולצאת ממנה. מי לה? אלי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

כיוון שלא נרשמו אנשים לרשות דיבור, אנו ניגשים להצבעה. מי בעד קבלת הצעת האי-אמון? מי נגד?

ה צ ב ה

הצעת סיעת "כך" להביע אי-אמון לממשלה
לא נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הצעת האי-אמון לא נתקבלה.

ה. הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986*

(קריאה ראשונה)

אדוני היושב-ראש, אני יכול שלא להזכיר כי, לפי ההערכה, נמנעה אבטלה בממדים ניכרים בעקבות גידול הירידה מן הארץ. של כוחות צעירים בעיקר. ככך יש לראות משום סיבה נוספת לצמצום במספר המובטלים שהיה צפוי שהיה.

התופעה המצערת כשלעצמה, של התנגדות ישראלים לעסוק בתעסוקות מצויות, התבטאה בשנתיים האחרונות בהיקפים של יותר מ-5,000 משרות שלא אוישו. כשליש מההזמנות העובדו ללשכות תעסוקה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

למעשה, לא חל שינוי משמעותי במספר המועסקים מיהודה, משומרון ומעזה שעבדו בישראל כאמצעות שירות התעסוקה, ומספרם הסתכם ב-43,600 בשנת 1985 וב-41,700 בשנת 1986. על-פי אומדנים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מועסקים בישראל בתחומי "הקו הירוק" עוד כ-30,000 עובדים מיהודה, משומרון ומעזה באופן בלתי מאורגן.

תופעת הסרבנות גם היא מעיקה, והיא קיימת בהיקף חודשי של כ-3,000 איש בשנת 1985 לעומת 2,700 איש בשנת 1986.

אי-אפשר, כמובן, שלא להביא בחשבון את המעורבות הפעילה של המשרדים לחיוון עבודה, לשכות הידועות כלשכות תעסוקה פרוטיות שמספרן גדל, לפי האומדן המבוסס על הערכה גסה, לכ-40 — 50, ולהן עשרות סניפים העוסקים בהשמת עובדים במשק.

התופעה של העסקת עובדים על-ידי קבלני עבודה הולכת ומתפשטת עקב הצורך לתת מענה על דרישה לעובדים

ל"פלורליזם", לטעון שקיימים "זרמים" ושכל זרם הוא הדרך האמיתית ליהדות. נוכל להצביע שהמדינה הזו, מדינת היהודים, מכירה רק בתורת משה.

הפילוג כעם כבר התחיל, ועלינו להטיל את האשמה בדין על כתפי הפושעים. עלינו לצאת מיד לכל קהילה יהודית בעולם עם כתב אישום הוועק: הרפורמים והקונסרבטיבים הם פושעים, מהרסים, מתריבים ומפלגים. אם נשב בחיכוק ידיים ורק נבכה ונחלון, הפילוג יהפוך בתוך זמן קצר לפצע, לשני עמים ממש, שהאחד מזהר מלהתחתן עם האחר.

דווקא בגלל זה על המפלגות הדתיות לעשות שני דברים: א. לתמוך באי-אמון זה ולצאת מהממשלה יציאה של ממש, ולא כתרימת של ש"ס. השך התפטר, אבל ש"ס עדיין בממשלה, עדיין על יד השולחן. על יד ה"סיסעל". החילונים צוחקים מכם, דחיים, ובצדק. הם מהמרים שתמשיכו להיות אותם רמאים שהייתם כל השנים, שתמשיכו לוותר על העקרונות למען כסף. הנביא יצעק עליכם: "סורו, סורו, צאו משם, טמא אל תגעו. צאו מתוכה, היכרו, נושאי כלי ה'". ב. עלינו להסביר כבר לעם הפשוט את חומרת ההליכה אחרי המזויפים בנושא זה ולהוכיח להם כמה היא כנפשו של העם. כבר היום, לפני שהיה מאוחר מדי ורוב העם כבר יתבולל, עלינו לדרוש מגדולי התורה להורות לפתוח בכל קהילה וקהילה ספר יוחסין

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986. בקריאה ראשונה. בבקשה, אדוני שר העבודה והרווחה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, הצעת החוק המובאת לפני הכנסת נועדה לטפל בשני נושאים הנמצאים על סדר-יומנו הציבורי זה זמן רב. הנושא האחד: הגנה על זכויותיהם של עובדים המועסקים על-ידי קבלני עבודה, והנושא האחר — הסדרת פעולתן של לשכות העבודה הפרטיות, נושאים אלה קשורים בטיפול בתעסוקה המובטלים. כפי שידוע, משרד העבודה והרווחה ושירות התעסוקה נערכו לקדם את ההתפתחויות במצב התעסוקה במשק על-ידי כמה מסלולים מקבילים: בין היתר, על-ידי ניצול הנטיבות המתהוות בעקבות גידול צפוי במובטלים לשם הכשרתם המקצועית ולשם יצירת עתודה של בעלי מקצוע שיידרשו למשק בשלב של הצמיחה הכלכלית.

מסלול אחר במאבק נגד האבטלה התבטא במאמץ של פקיד ההשמה בשירות התעסוקה לשכנע ולהניע דורשי עבודה לצאת לעבודות מצויות. ואכן, מספר דורשי העבודה שהופנו לעבודה נמצא בעלייה מתמדת בשנים האחרונות, מ-15,000 דורשי עבודה בשנים 1980 — 1982 ל-16,800 בממוצע לחודש בשנת 1986.

מסלול נוסף היה הסיוע הישיר למפעלים שהיו נחונים בקשיים. הסיוע נועד הן למניעת פיטורים צפויים במפעלים השונים והן ליצירת תעסוקה, ובמיוחד לקשי סידור, מוגבלים ותובעי הכסחת הנגסה, וזאת כאמצעות מערכת חל"ם — תעסוקה למקרים מיוחדים.

התעסוקה הממלכתי וביקש לקבל עובדים ובקשתו לא מולאה בתוך הזמן הקבוע לכך על-פי החוק. לאמיתו של דבר, ההזדקקות לשירות התעסוקה הממלכתי אף חקבל חיזוק, ובעצם שירות התעסוקה הממלכתי דווקא יתחזק, משום שעל-פי הצעתנו, אם לשכה פרטית חספה עובדים למעסיק שלא פנה תחילה לשירות התעסוקה, היא עלולה להתחייב כתוצאה מכך בעבודה פלילית.

ד. תישמרנה כל הסמכויות של שירות התעסוקה הממלכתי בתחום ביטוח אבטלה והבטחת הכנסה — בידי שירות התעסוקה הממלכתי בלבד ולא בידי לשכות התעסוקה הפרטיות.

הצעת החוק שלפנינו מציעה אפוא פתרונות קונסטרוקטיביים לבעיות של תיווך העבודה הפרטית וקבלנות העבודה. בתחום קבלנות העבודה — מניעת קיפוחם של העובדים בשכר ובתנאים סוציאליים רק משום שאחרע מולם הם הועסקו באמצעות קבלני עבודה. בתחום תיווך העבודה — מתן אפשרות לעובדים להיעזר במכשיר של לשכות עבודה פרטיות לשם השגת מקום עבודה, תוך מתן הגנה לעובדים אלה מפני ניצול לרעה של מצבם כדורשי עבודה על-ידי הלשכות הפרטיות, ובלי שהדבר יגרע מפעילותן ומסמכויותן של שירות התעסוקה הממלכתי. יצוין כי לשכות התעסוקה הפרטיות מתכחשות לכך שהן עוסקות בתיווך עבודה, אך באופן מעשי בשנים האחרונות, מאז מלחמת ששת הימים, גוברת והולכת פעילותן של לשכות התעסוקה הפרטיות, כאשר הן קוראות לעצמן כמי שעוסקות בקבלנות עבודה ולא בתיווך עבודה.

כשני התחומים האלה גם יחד יוטל פיקוח ממלכתי הדוק כעזרת היתרים שהיו טעונים חידוש כל שנה, ובהם ייקבעו תנאים אשר יבטיחו את הרמה המקצועית והפרסונלית של העוסקים בתחום זה, כדי שהן העובדים והן המעסיקים שיוזקקו לשירותיהם יקבלו שירותים אלה ברמה מקצועית נאותה, באופן הוגן וללא קיפוח.

תכרי הכנסת, ידוע לי על הנושא שאנו דנים בו יש דעות שונות. יש כאלה שהיו רוצים שהתופעות של קבלנות העבודה ותיווך העבודה הפרטי ייעלמו כליל מהנוף הישראלי. והם רואים ברצונם זה אחד מערכי היסוד. גם לגבי הסוגיה של קבלני עבודה ברור הוא כי רצוי בהחלט שיחסי עובד ומעביד יקשרו בין העובד לבין מעבידו הישיר ולא בדרך עקיפין באמצעות קבלני עבודה. אולם תיאוריה לחדר ומציאות לחדר.

קיימת דרישה הולכת וגוברת לשירותי לשכות פרטיות, ועקב כך קיימת התמחות רבה בענף זה, תוך שכלול השירותים הניתנים לזקקים לכך. ניסיונות שהיו בעבר להילחם בתופעה זו בדרכים משפטיות לא הועילו, וכיום, האפשרות לחיסול התופעה של לשכות פרטיות ושל קבלני עבודה נראית לי בלתי מציאותית. תופעות אלה באות לספק צרכים אמיתיים של משק וחברה דינמיים, אשר מצד אחד זקוקים, לעתים קרובות, לכוח עבודה זמני ונייד, ומצד שני קשורים בעבודות של יחסי עבודה נוקשים.

קיימת גם אוכלוסייה לא-קטנה של עובדים, אשר באמת ובתמים מעוניינים בעבודות זמניות ומזדמנות, כגון חיילים משוחררים הממתינים ללימודים אקדמיים ועובדים שדרוש להם מליו חקופת ביניים בין עבודה לעבודה, ולכן הם מעדיפים לפנות לקבלני עבודה או ללשכות תעסוקה פרטיות. כל עוד קיימת אוכלוסייה עובדים כזאת, שתחפץ פתרונות על-ידי קבלני עבודה או לשכות עבודה פרטיות, שומה עלינו

בעבודות זמניות ומזדמנות. מתברר שכל שמערכת יחסי העבודה מתמסדת ונקבעות לה מסגרות נוקשות יותר, כך גובר הצורך בהסדרים שיאפשרו עובדים באורח זמני במערכת מקבילה שבה לא קיימות המגבלות הקשורות בהעסקה קבועה ומתמשכת.

לעתים קורה שעובדים המועסקים במסגרת זו מקופחים כתנאי עבודתם לעומת העובדים המועסקים במסגרות הרגילות באותו מקום עבודה. הן ביחס לשיעור השכר והן ביחס לתנאים הסוציאליים. הנושא עלה לעתים קרובות על סדר-יומה של מליאת הכנסת ושל ועדת העבודה והרווחה. כדי לתקן מצב זה אנו מציעים בהצעת החוק המונחת לפניכם כי עובד המועסק באמצעות קבלן עבודה באותו מקום עבודה במשך תקופה העולה על שישה חודשים יהיה זכאי לאותו שכר ולאותם תנאים סוציאליים שיתר העובדים מסוגו וזכאים להם בהתאם להסכמים הקיבוציים החלים עליהם. אשר לעובדים המועסקים באותו מקום עבודה תקופות קצרות יחסית, היינו פחות משישה חודשים, תהיה בידינו האפשרות לקבוע, בהיתר שיינתן לקבלן העבודה, שכר ותנאים סוציאליים מינימליים אשר הוא יהיה חייב לתתם לעובדים.

כאמור, על קבלן העבודה יהיה לקבל, כתנאי לאפשרותו לעסוק בקבלנות עבודה, היתר לכך משר העבודה והרווחה. בהיתרים אלה נקבע תנאים שיבטיחו את תקינות פעולתם של קבלני עבודה, וכך נחייבם במתן ערובות להבטחת שכרם ויתר תנאי עבודתם של העובדים המועסקים עליהם.

הנושא השני שהצעת החוק דנה בו הוא, כאמור, הסדרת פעולתן של לשכות עבודה פרטיות. כידוע, החוק הקיים איננו מאפשר למעשה את פעולתן של לשכות העבודה הפרטיות. במצב זה נוצרה מציאות עגומה שבה פועלות לשכות פרטיות רבות בלי פיקוח ממלכתי.

מטרת הצעת החוק היא להסדיר תחום זה בדרך חיונית. היינו, מצד אחד הסדרה חוקית של הפעילות של לשכות עבודה פרטיות, תוך מגבלות מסוימות, ומצד שני הטלת פיקוח ממלכתי עליהן כדי להבטיח שהעובדים הנוזקים לשירותיהן לא ינצלו על-ידי כך לרעה. וכל זאת בלי לפגוע בשירות התעסוקה הממלכתי.

יצחק פרץ (המערך):
א"ך?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

מטרת אלה יושנו באמצעים הכאים: א. לשכת תעסוקה פרטית שתתוצה לפעול על-פי החוק המוצע תוזקק להיות מאת שר העבודה והרווחה. בהיתר ייקבעו תנאים שיבטיחו את פעולתן התקינה של הלשכות הפרטיות, לרבות הכשירויות המקצועיות של המנהלים והעובדים הבכירים בלשכות אלה, קידמם של תנאים פיסיים נאותים וכיוצא בזה.

ב. הצעת החוק אוסרת על לשכה פרטית לגבות מהעובד הנזקק לשירותיה תשלום כלשהו, אם כעמלה ואם כהחזר התוצאות. בין במישרין ובין בעקיפין. כמו כן, אוסרת הצעת החוק על המעביד לנכות, בין במישרין ובין בעקיפין, משכר העובדים שנתקבלו על-ידי באמצעות לשכה פרטית סכום כלשהו בגין העמלות שהוא שילם ללשכה הפרטית בקשר להעסקתם של עובדים אלה.

ג. שירות התעסוקה הממלכתי לא ייפגע. מעביד לא יוכל להזקק לשירותיה של לשכה פרטית לקבלת עובדים שזיקת החובה חלה עליהם, אלא אם פנה תחילה לשכת שירות

מציע, אין ערובה שתחזים כאלה לא יהיו. העובד התחייב למלא במסגרת העבודה כל תפקיד שיוטל עליו מטעם החברה או המפעל. העובד מצהיר בזאת שלא תהיה לו כל תביעה, וכי הוא מוותר על כל זכות תביעה נגד כל מקום תעסוקה שאליה יישלח. העובד מצהיר בזאת, כי יידע לו שכל הסכם עבודה, ו/או תנאי שכר, ו/או כללי תעסוקה כלשהי חלים על העובדים במקום שאליה הוא יישלח, לא יחולו עליו.

אתה מציע בחוק, שאחרי שישה חודשים דבר כזה יהיה בלתי אפשרי. כך הבנתי. אחרי שישה חודשים כאותו מקום עבודה, תנאי העבודה של העובדים באותו מקום, שהם לא של הקבלן — — —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
עובדים שעבדו מעל שישה חודשים, יחולו עליהם ההסכמים הקיבוציים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
זאת בהתלט התקדמות. זאת התקדמות. אני מבינה את זה. עד עכשיו היה המצב בבחינת לית דין ולית דיין. אבל, בכל זאת, העיקרון של מתן לגיטימציה ל"ראיסים" מודרניים איננו מתחייב עם תפיסת עולמי, ואיני יכולה לקבל את זה.

וראי שאני חושבת על גורלו של האיגוד המקצועי. מי שמסתובב קצת במפעלים וראה מה קורה במפעלים כאלה, שחלק גדול מן העובדים בהם נשלחו על-ידי אותן חברות קבלניות, המרוויחות על כל יום עבודה, בלי לנקות אצבע, בלי לטבול אצבע במים קרים. נניח שהם עושים את המאמץ כדי לתווך, כדי למצוא את מקום העבודה. זו עבודה של לשכת עבודה פרטית — וגם נגדה ונגד הממדים שלה יש להילחם. כמה שאתה מציע יש היגיון. אתה מציע לצמצם זאת למקצועות מסוימים וכו'. זה כתוב בחוק, וזו הצעה משפרת.

אבל כמה שנוגע להמשך העבודה — נתקלנו בעובדות במפעלי ים-המלח, שהם חברה ממשלתית. עבדו שם שש שנים מטעם קבלן, שבע שנים, ובמשך כל אותן שנים היה הקבלן ששלח אותם בעצם פרויט. למה הוא צריך לקבל עמלה מכל יום עבודה? למה העובד לא יכול לקבל את השכר שלו ישירות מהמעסיק, לפי יחסים של עובד-מעביד?

יעקב זיאק אמיר (המערך):
איך אפשר לא לתת קביעות?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
עבודה. איך אפשר לא לתת את תנאי ההסכם הקיבוצי אחרי שישה חודשים? — פשוט מאוד. אדוני השר, אפשר לפטר ולקבל חזרה. ונוסף על כך, זה מפלט לכל אותם מעסיקים שאינם רוצים לתת קביעות. אני מכירה עובדות לא מעטות המתחילות למעסיקים, גם ממשלתיים ואולי גם בחברות העובדים, המפטרות את העובדים ואחר כך מקבלים אותם שנית לעבודה מטעם הקבלן, מטעם "מנספאור", מטעם "או.אר.אס" ומטעם קבלנים אחרים, והם עובדים שם גם כן לא יותר משישה חודשים, כדי שלא יצטרכו לתת את התנאים הכתובים בהסכם הקיבוצי. ואחר-כך — או יעבירו אותם למקום אחר או יפטר אותם.

איני מתעלמת מהעובדה, שבחוק שאתה מציע, אדוני השר, יש התקדמות-מה לעומת המצב הקיים, אבל זה לא מה שהיננו רוצים שיהיה. הלוא גם הלאה נרשה לקבלנים כאלה, שגם נהנים מקבלת דמי החיוך, להיות קבלנים גם אם לא נתיר להם לעסוק בדמי תיווך. הם אינם קבלנים לעבודה, הם אינם אחראים לעבודה עצמה. הם קבלני עובדים, בני-אדם, ובאופן

להבטיח להם פיקוח ממלכתי ותנאי עבודה הולמים. כל זאת, כאמור, בלא לפגוע בשירות התעסוקה הממלכתי, ואני אף מעריך שבכך מחזקים את שירות התעסוקה הממלכתי.

גם ציבור המוכסלים עשוי להיעזר בפתרונות המוצעים בהצעת חוק זו. לאותו מוכסל שקצה נפשו בקבלת מענקי אבטלה והוא מתפש ברצינות מקום עבודה, מאפשר החוק המוצע עליידינו אפיק נוסף של סיוע בהשגת עבודה, נוסף על שירות התעסוקה הממלכתי. וראי שאסור לנו לשלול ממנו אפשרות זו.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת העבודה והרווחה.

ה"זר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת, אנחנו עוברים לדין. הדין הוא אישי. רשות הדיבור לראשונה במתדיינים, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, ואחריה — לחברת הכנסת אורה נמיר. לכל חבר הכנסת מוקצבות 10 דקות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבינה ששר העבודה והרווחה יום את החוק הזה כדי להילחם ברעה חולה שפשטה במשק. אני מקווה שאין בינינו חילוקי דעות בדבר העובדה שזאת רעה חולה, ואם זוהי נקודת המוצא, כאמת יש חילוקי דעות בשאלה האם אפשר להילחם בתופעה על-ידי מתן לגיטימציה לרעה החולה הזאת באמצעות פיקוח, תנאים, תנאים לאישור, או שמה צריך להילחם בה בצורה אחרת.

אני, לצערי, לא אוכל להצביע בעד החוק הזה כפי שהוא, ואומר לך מרוע. בשבדיה, למשל, אין רשות למעביד להתקשר עם קבלן משנה בלי הסכמת האיגוד המקצועי; בדניה, קבלן משנה חייב להיות חתום — — —

דוד מגן (הליכוד):

גם בארץ זה קיים. לחברת החשמל אי-אפשר להתקבל בלא אישור ועד העובדים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

החוק הזה לא בא כשביל חברת החשמל; אולי גם, בין היתר, בדניה, למשל, קבלן משנה חייב להיות חתום על ההסכמים הקיבוציים. דבר זה לא נמצא בחוק הזה. בכלגיה, החווה בין הקבלן לעובד מתבטל לאחר שלושה חודשים, לאחר שהעובד, שהוא עובד של קבלן — נקרא לזה קבלן, אני יכולה לקרוא לזה גם "ראיס", "ראיס" מודרני — עבד באותו מקום שישה חודשים, כך נדמה לי, או שלושה חודשים.

מכל מקום, אסור לטשטש את ההבדל בין לשכת עבודה פרטית, העוסקת בתיווך עבודה, לבין קבלן עבודה שהופך למעשה, למעסיק. אותו קבלן עבודה הוא אשר מקבל מהמעסיק בפועל את המשכורת או את השכר, והוא מוריד עמלה מכל יום עבודה.

נדמה לי, שבמדינת ישראל המודרנית אין מקום ליחסי עובד ומעסיק, או מעביד, על בסיס זה. בעובד כזה יש משהו מן הצמית, ואני איני יכולה לקבל זאת, גם אם יש עובדות וצריך להתחשב בהן.

אדוני השר, כבר נאמר שיש להתחשב במציאות, אבל זאת לא אומרת שצריך להשלים אתה.

יש לי פה דוגמה של קטע מחוזה שנחתם בין חברת "או.אר.אס" ובין העובד — למה העובד התחייב. כמה שאתה

את מסקנות הוועדה. אקרא רק שני קטעים קצרים מהן: "הוועדה מגנה בכל חוקך את התופעה המתפשטת של העסקת עובדים באמצעות קבלני עבודה פרטיים שאינם, למעשה, אלא מתווכי עבודה זולה", וזהו העיקרון של הקבלנים הפרטיים; "הוועדה פונה לשר העבודה והרווחה לפעול בדחיפות להסדרת הנושא ולשים קץ לתופעה מחפירה זו של תיווך עבודה באמצעות קבלנים פרטיים".

אני מניחה, אדוני השר, שלבד מהתשובות שאותן תגיש ודאי בכוא המועד — הוא עדיין לא הגיע — מעל כמח הכנסת, התוצאה של הדיונים בנושא היא הצעת החוק שאחה מגיש לנו עתה.

רבותי חברי הכנסת, מחד גיסא קיים ניצול מחפיר של העובדים, ניצול מחפיר על-ידי קביעת שכר ידור ויתור כמעט מחלט על זכויותי הסוציאליות של העובד, שהושגו לאחר מאבקים קשים וממושכים במשך שנים, ומאידך גיסא יש פגיעה ברעיון של שירותים ממלכתיים הניתנים על-ידי המדינה, קרי בשירות התעסוקה הממלכתי.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הקדימה חברתי וחברת ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, וציטטה מחוזה מביש שהבאתי מהביקור באשדוד — חילקו אותו לכל חברי ועדת העבודה והרווחה — חוזה של חברה מכובדת מאוד של קבלן, נדמה לי החברה, הגדולה בארץ, אם יימשך המצב כך, רבותי חברי הכנסת ואדוני השר, זאת תהיה החברה שתהיה המעסיק הגדול ביותר במדינת ישראל, חברת "או.א.א.ס.", חברת הכנסת חייקה גרוסמן קראה שלוש פסקאות. בעיני, השתיים החמורות ביותר הן: זו האומרת שהעובד מצהיר כי לא תהא לו כל תביעה וכי הוא מוותר על כל זכות תביעה כנגד כל מקום תעסוקה שאלי יישלח על-ידי "או.א.א.ס." בכל הנוגע ליחסי עובד-מעביד ולזכויותיו כעובד על-פי כל דין שהוא; יש רק דין אחד, הוא דין "או.א.א.ס.". השנייה: "העובד מצהיר בואת כי ידוע לו כי כל הסכם עבודה ו/או תנאי שכר ו/או תעסוקה להלן החלים על העובדים במקום אלי יישלח על-ידי "או.א.א.ס." לא יחולו עליו והינו מוותר על כל זכות ו/או תביעה בהקשר לכך".

אדוני השר, התחה הזה מעיד על חשכת ימי הביניים במערכת עובד-מעביד במדינת ישראל ובמעמדו של העובד במדינת ישראל ביחסי העבודה — אין לי הגדרה אחרת לחוזה המביש הזה.

והערת האחרונה: אדוני היושב-ראש, בוועדת העבודה והרווחה התנהל דיון כואב מאוד, אחד מהקשים ביותר — כבר אמרתי שבועדה זו לא יודעים לא דיונים אופטימיים ולא דיונים שמחים — על העסקתם של עובדים זרים, וימנו אלינו את מנהל "ארגמן", שבתווא שבות התפרסם באמצעי התקשורת — גם במקרה זה דומני שיתקן "הארץ" היה זה שהקדים ופרסם — על קבלתו היתר להעסיק עובדים זרים. וימנו דיון בוועדה, על עיקרי הדיון אסור לי לדווח, אבל אמסור את ה"צימוקים" בלבד, אדוני היושב-ראש, מסתבר שהמייבאים כבר עוברים את הימים, כבר מייבאים מחוץ-לארץ, לא רק ממדינת ישראל ומהשטחים. הם עוסקים, אגב, בעיקר בפועלים מהשטחים שמעבר ל"קו הירוק". אותה חברת "או.א.א.ס." מייבאת את הפועלים הפורטוגלים מחוץ-לארץ. הכני היה נורא. אי-אפשר להשיג לטקסטיל עובדים ישראלים. עשו זאת כמעשה של יאוש. שאלנו: כמה הצעתם? אמרו לנו: בין 500 ל-600 שקל לחודש — בטקסטיל זה נחשב לשכר גבוה, ודאי מעל המינימום. שאלנו: וכמה אתם משלמים לעובד שבא מפורטוגל? הם סיפרו לנו היכן הם גרים

קבוצה, עם עמלה קבועה ועם אפשרות לפטר כדי לא לתת את הזכויות וכל מה שמגיע לעובד לפי הסכם קיבוצי.

לכן, אדוני השר, בצער ובכאב לב אצטרך להצביע נגד החוק. אם החוק הזה יעובד בצורה שבה יאותתו, או יאמרו לקבלן שלא כדאי לו להיות קבלן של בני-אדם, שלא כדאי לו להיות "ראיס", הווי אומר החוק יעמיד בפניו תנאים כאלה שעוסק זה לא יהיה כדאי, נשקול אחר כך אם להצביע בעדו. למה אדם זה הוא קבלן? — כדי להרוויח. אם החוק הזה ישתנה והיה מבוסס על עיקרון אחר, אשקול אם להצביע בעדו בקריאה השנייה ובקריאה השלישית. בשלב זה איני יכולה להצביע בעד.

הי"ד ר' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחבר הכנסת רן כהן.

אורה נמיר (המעורר):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אנחנו היום בתיקון מס' 7 לחוק שירות התעסוקה. עברתי על כל ששת התיקונים שנעשו בעבר, ורק לתיקון אחד, דווקא תיקון מס' 2, היתה נגיעה, אומנם קלה, לנושא של הלשכות הפרטיות. כל יתר התיקונים עסקו בנושאים אחרים.

אני נמצאת בדילמה. בדילמה קשה בין עיקרון וערך לבין מציאות. כי, רבותי חברי הכנסת, נעשה שקר לעצמנו אם נאמר שיש היום חלקה, ולו הקטנה ביותר, שאיננה פגועה ברעה החולה הזאת של הקבלנים הפרטיים והחוזים האישיים. זאת איננה תופעה חדשה, זאת תופעה שהולכת ומכה שורשים הורסת הישגים בני-שנים בתחום דמותו ומעמדו של האדם העובד בחברה הישראלית.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

בממדים שלא היו בעבר.

אורה נמיר (המעורר):

אדוני השר, שמחתי לראות בהצעת החוק המודפסת בכחול, מה שאנחנו קוראים "ההצעה הכחולה", הכול משמעותי מאוד בין הנוסח הלבן שיצא ממשרד העבודה והרווחה לבין חוות דעתם של המשרדים האחרים, שאותה ראיתי. יורשה לי להעיר הערה אישית. הגשתי הצעת חוק פרטית ומצאתי משהו גם ממנה בנוסח ההצעה המוגשת, וייתכן שלא רק בהצעת הממשלה, בהצעה הכחולה. אני מתייחסת למה שהיה הרעיון המרכזי בהצעת החוק שלי, והוא: השוואה לא רק של השכר אלא גם של התנאים הסוציאליים של העובדים המתעסקים על-ידי הקבלנים הפרטיים במקום עבודה שבו יש עובדים מאורגנים.

הצעת התיקון המובאת בפנינו, רבותי חברי הכנסת, נותנת הכשר ולגיטימציה ללשכות עבודה פרטיות לחיזוק עבודה באמצעות הקבלנים הפרטיים. עצם מתן ההכשר פסול מעיקרו. ב-5 במרס 1986 העליתי את נושא קבלני העבודה הפרטיים במלאת הכנסת, בעקבות ביקור שקיימתי באשדוד ודיון קשה מאוד עם חברים כמותצת פועלי אשדוד. בעקבות כך התקיימו דיונים רבים בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. שמענו בוועדה עדויות קשות ביותר על התופעה הנוראה של ה"ראיסים". עד לאותה עת היה המינוח הזה קיים רק לגבי ערבים שהיו מעסיקים כוח עבודה זול של פועלים ערבים, והיום ההעסקה של עובדים ערבים על-ידי אותם "ראיסים" היא תופעה שולית כהשוואה למה שקורה עם עובדים יהודים.

בתום הדיונים, ב-22 בדצמבר, הנחנו על שולחן הכנסת

חברי הכנסת, מספר העובדים תושבי השטחים הכבושים המועסקים בישראל מגיע היום לכ-90,000. רק 42,000 מהם מועסקים בצורה מאורגנת ועל-פי החוק, באמצעות לשכות התעסוקה.

נחונים ועובדות אלה מוכיחים מעל ומעבר לכל ספק, שאנשי שוק העבודה השחורה לא ינסו להתחמק מלכבד את החוק המוצע כדי לשמור על מקור הרווחים שלהם. נכון שהם ייחשבו לעברייני חוק, אבל השאלה הנשאלת היא — האם אין די בעבירות שהם מבצעים היום כדי להביא אותם לדין? אבל, חברי הכנסת, ראה שלמשרה של הגדרות אחרות לעבירות על החוק, את קבלי העבודה, אותם "ראסים" העושים את העובדים ומנצלים את התגברות האבטלה ואת ההחמרה במצבם הכלכלי של אלפי עובדים, ואת נכונותם לעשות כל דבר וכל תנאי כדי להבטיח את פרוסת הלחם למשפחה ולילדים — את הקבלנים הפושעים האלה המשרה אינה עוצרת, היא אינה מגבילה אותם ואינה מטילה עליהם קנסות; אבל, את הפועל הדפוק, שמחכה לכל הצעת עבודה, אפשר להעניש כדי לאכוף את החוק. רק אחמול פורסם בעיתונות, שהמשרה הטילה קנסות על כמה עובדים שעמדו ליד שכונת מוסררה כמו בשוק עבדים וחיכו לגואל שיביא להם איזו הצעת עבודה כדי שלא יחזרו בידיים ריקות לביתם.

חברי הכנסת, חמורה במיוחד תהיה ההשפעה של ביצוע הצעת החוק הנ"ל על הכפרים הערביים בגליל וכמשולש. זה כמה שנים מתעלם משרד העבודה והרווחה מתביעתם הצודקת של תושבי הכפרים הערביים לפתוח לשכות תעסוקה בכפרים שלהם.

תביעה צודקת זו קיבלה משנה תוקף לאחר התגברות האבטלה בארץ, שהגיעה לשיעור של 9%. בעיירות הפיתוח הגיעה האבטלה עד 30%, ובכפרים הערביים — עד כדי שליש מכוח העבודה. עשרות ומאות אנשים, אפילו בכפרים הקטנים ביותר, נהפכו להיות מחוסרי עבודה. קיום לשכות תעסוקה, אשר יציעו מקומות עבודה או יראו לדמי אבטלה, נהפך אפוא לצורך חיוני ביותר, אבל, כמובן, משרד העבודה והרווחה מתעלם מתביעה צודקת זו והעובדים היו צריכים לכבדו זמן רב וכסף רב על נסיעות, כדי להגיע ללשכות התעסוקה בערים הגדולות. בלשכות האלה מפנים את העובדים למקומות עבודה מרחקים יותר, עד כדי עשרות קילומטרים מבתיהם, ובצורה המנוגדת לחוק.

במקום שמשרד העבודה יפעל לתיקון העוול הזה וייקם לשכות תעסוקה בכפרים הערביים, הוא בא ומציע חוק שיאפשר את המשך קיומן של הלשכות הפרטיות, כאילו האזורים האלה אינם שייכים למדינה, אינם זכאים לשירותים שניתנים על ידה, צריכים להסתפק בלשכות תעסוקה פרטיות ולהישאר למעשה מחוץ לתחום.

היור"ד בן-מאיר:

תודה רבה. חברי הכנסת, סגרת זאת את הרשימה. חבר הכנסת בני שליט — איננו. חבר הכנסת רן כהן, אני מצטער, קראתי את שמך פעמיים, אתה מוכן לעלות לדבר?

רן כהן (התנענע לזכריות האורח ולשלום):
לא, תודה.

היור"ד בן-מאיר:

אתה מותר. חבר הכנסת יעקב זאק אמר — איננו. חבר הכנסת אוריאל לין — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן. בבקשה.

ומה התנאים שלהם, ואמרו שהם משלמים לחברה, "א.א.א.", לאותו קבלן, 1,200 דולר בחודש. מזה מקבל הפועל — הם סיפרו לנו וירדאנו זאת — 800 דולר לחודש כדי. צאו וראו, גם בחישוב אחר הפיתוח, כמה זה 500 — 600 שקל לחודש בדולרים. לו היו משלמים עוד 100 — 200 דולר — לא פי שניים, כפי שמקבל הפורטוגלי, יותר מאשר הפועל הישראלי — לו היו משלמים לפועל הישראלי 50% יותר מהמוצע — היו העובדים עומדים בתור כדי לקבל עבודה.

זו רמאות ושוד לאור היום של חברה קבלנית פרטית, המנצלת את זכויותיהם הסוציאליות של העובדים, שכן, המחיר ברוטו שמשלמים לעובד הישראלי נע בין 200 ל-300 דולר בסך-הכול יותר בברוטו. כל ההפרש הוא כגלל הנטו, משום שלא משלמים זכויות סוציאליות, ולפי הערכתי גם לא מס הכנסה. זו עבירה על החוק. זה דבר שהרעצת אינה יכולה לקבל.

לכן, רבותי חברי הכנסת, אני בהחלט בדעה שהגיעה העת לעשות סדר ב"בלגן" הנורא הזה ובעיוות הערכי והמוסרי הנורא הזה. אני עצובה על שאנחנו חייבים לעשות זאת בדרך של חוק. אבל, אני בטוחה שכאשר נביא את ההצעה לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, נביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית למליאה הצעת חוק שתעד לראונו, ובנאמנות, למעמדו של שירות התעסוקה, ולא תפגע בו כשירות ממלכתי, ותעד להטיל את כל הסייגים האפשריים על אותם קבלנים — אם נחיר להם לקיים את העבודה הפרטית — ומה שברור הוא שזה לא ייעשה על גבם ועל חשבון זכויותיהם ושכרם של העובדים. תודה רבה.

היור"ד בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת אמנון לין — איננו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, בבקשה.

צירלי ביטון (החזית הרמקורטית לשלום ולשוריון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק שירות התעסוקה המובא היום לדין נראה חוק טוב, חוק שבא להבטיח, כביכול, את התנאים הסוציאליים המינימליים לציבור העובדים המופנים למקומות עבודה באמצעות גורמים שאינם פועלים במסגרת לשכות התעסוקה הממשלתיות, על-ידי גופים שמודירים כלשון עממית קבלנים פרטיים.

רבותי חברי הכנסת, הצעת חוק זו חושפת את אוזלת ידה של הממשלה, ובראשה משרד העבודה והרווחה, לאכוף את החוק הקיים המחייב את הסדרת היחס בין העובד למקום עבודתו רק באמצעות לשכות התעסוקה הממשלתיות.

במקום שמשרד העבודה והרווחה יפעיל את פקחיו בשטח כדי שיאתרו את העבריינים, המנצלים עשרות אלפי פועלים, יעמידו אותם לדין בגין הפרת החוק, הוא בוחר בדרך פשוטה ומציע לנו, לכנסת, הצעת חוק שתסדיר כביכול את עניין הקבלנות הפרטית.

אולם, חברי הכנסת, כולנו יודעים שקבלי העבודה הפרטיים עושים את עבודתם המנוגדת לחוק על-מנת לגרוף רווחים רבים, על-ידי ניצול העובדים שהם מפנים למקומות עבודה.

חברי הכנסת, מעובדים אלה נשללות כל הזכויות הסוציאליות, נוסף על העובדה שהם חיים כתנאים תת-אנושיים, כשמדובר בעובדים מהשטחים הכבושים ודאי שאין צורך להתאמץ כדי להביא דוגמאות רחבות ורבות על התנאים המזעזעים, שבעטיים אירעו אף מקרי מוות, ואלה התפרסמו במשך השנים.

שקרוי "לשכות פרטיות של הציבור", אלא גם ללשכות עבודה פרטיות. בתנאי שלא תגבנה כל תמורה ישירה או עקיפה מהפונה, המבקש למצוא מקום תעסוקה באמצעותו. אנחנו יודעים כי קיימות לשכות כאלה וקיימים משרדים כאלה, המנסים לתווך כביכול ולמצוא מקום תעסוקה לפונה, ותמורת זאת הם גורמים גם מהמעסיק וגם מהעובד כסף באופן ישיר, או פדיון של שבועיים ימי עבודה או של חודש, ויש מקרים שמבקשים אף יותר מכך.

מסיבות אלה צריכה הכנסת להתאחד ולהתלכד ולברך את שר העבודה והרווחה על היוזמה החשובה שנקט בהגשת החוק, ובתיקון המוצע.

לצד התשבחות, אני חייב להתייחס לניסוח הסעיפים החדשים ולסתימת פרצות בהם, כפי שקיים, לדוגמה, בסעיף 66(א) או בסעיף 66(ב). אפשר לראות כי משרד העבודה והרווחה טרח לסגור את הפרצות מכל כיוון אפשרי כדי שלא ינוצלו לרעה; וברשות היושב-ראש אני אצטט בקצרה, למשל, סעיף 66(א) אומר: "לא תקבל ולא תדרוש לשכה פרטית מאדם הנוקק לשירותיו הלשכה כדורש עבודה, וכן לא יקבל ולא ידרוש קבלן עבודה מעובד שהוא מעסיק במסגרת קבלנות עבודה, כל עמלה או תמורה אחרת בעד שירותיהם או כהחזר הוצאותיהם, ככל דרך, בין במישרין ובין בעקיפין". או סעיף 66(ב) האומר: "מעבידו של עובד שנתקבל לעבודה באמצעות לשכה פרטית ומי שאצלו מועסק עובד בידי קבלן עבודה, לא ידרשו ולא יגבו מהעובד תמורת סכומים ששילמו ללשכה הפרטית או לקבלן העבודה בעד שירותיהם או כהחזר הוצאותיהם, כל סכום שהוא ככל דרך, בין במישרין ובין בעקיפין". לא אלאה את הכנסת בצטוטים נוספים, המראים שמשרד העבודה והרווחה הפיק לקחים וידע לעמוד גם מול התחכמויות של משרדים, של קבלני עבודה שונים ושל מתווכים למיניהם.

ואולם, ידידי ונכבדי שר העבודה והרווחה, במסגרת הזאת הייתי מבקש להסב את תשומת לבך ולהציע שלפחות סעיף 64(א) יתוקן, מפני שעדיין אני רואה בו פרצה. סעיף 64(א) מדבר על הסייגים כפנייה ללשכה פרטית. כפי שהזכרתי בדוגמאות, יש מעסיקים המקבלים עובדים שלא באמצעות שירות התעסוקה, ואני חושש כי אם סעיף 64(א) לא ינוסח מחדש, עלול בהחלט להיווצר מצב שהמעסיק יזמין עובד דרך שירות התעסוקה, כל עובד ששירות התעסוקה ישלח לו ידחה על-ידיו, ואחר-כך הוא יבקש להזמין עובד ספציפי — זה יכול להיות קרוב משפחה, שכן או כל מישהו אחר — ודווקא אותו, באמצעות הלשכה הפרטית. לכן, אני חושב שצריך למצוא דרך, אשר בה הפניית העובד באמצעות הלשכה הפרטית תיעשה מתוך תיאום עם שירות התעסוקה, או שתימצא כל דרך אחרת על-ידי יועצי השר, כדי למנוע את הפרצה ואת האפשרות להתחכמות, העוללות לשבש את הכוונה העיקרית המסתתרת בחוק שירות התעסוקה.

אדוני היושב-ראש, אני, כמוכן, תומך בהצעת החוק ומברך שנית את שר העבודה והרווחה על יוזמתו. אני מקווה שסעיף 64(א) יתוקן, ושזוכה כולנו לראות נדבך נוסף בקידום השירותים החברתיים ובקידום הסדרים בשירותי התעסוקה העבודה בישראל.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מופתע מקצב הקריאה לדוכן, ואני מקווה שאני מחזיק את הנאום הנכון.

הי"ר ד' בן-מאיר:

השאלה היא כמה נאומים הכנת להיום.

דוד מגן (הליכוד):

יש עוד נאום.

אני מנצל את הדיון בהצעת משרד העבודה והרווחה לתקן את הפרק הרביעי בחוק שירות התעסוקה, התשי"ט — 1959, כדי להוהר בקול ולהביע כמה הרהורי כפירה על כל הרעיון המרכזי שבחוק שירות התעסוקה, אם אין כלים ממשיים לביצוע אכיפתו.

הפניות ללשכות העבודה, המנוהלות על-ידי שירות התעסוקה, הן בדרך כלל של אורחים המבקשים לקבל דמי אכטלה ולא דווקא הפניה למקום תעסוקה קבוע, מצד אחד, ושל מעסיקים אשר לא הצליחו למצוא עובדים בדרך המקובלת, מצד אחר. הדרך המקובלת היא, לצער, הדרך הבחלי חוקית של פנייה ישירה למעסקים פוטנציאליים תוך עקיפת שירות התעסוקה.

אייאפשר להתעלם גם מהטכניקות שפיתחו מעסיקים רבים, ובתוכם זה מוכילים דווקא המעסיקים בשירות הציבורי, לגייס עובדים לשירותיהם על-ידי קבלת הפניה משירות התעסוקה, אך הפניה המגיעה רק בדיעבד. רבים הם המקרים שבהם נקלט העובד קליטה ישירה במקום עבודה חדש, ורק אחר-כך, רק לאחר שהחל את עבודתו, מתחיל תהליך אשרור הליכי קליטתו בדרך של הנפקת אישורים רטוראקטיביים על-ידי שירות התעסוקה.

גם בשנת 1987 אין אנו יכולים לומר בכנות כי תופעת הפרוטקציוניזם נעלמה מן הנוף הישראלי. לצער, אפשר להצביע על כך, כי מיום הקמת ממשלת האחדות הלאומית קיבלה התופעה, תופעת הפרוטקציוניזם, ממדים ודמים אלה שהיו ידועים לגנאי בשנות ה-50 וה-60. אני, כמוכן, מעלה בשלב זה את הנושא רק כדי שהגורמים המופקדים על ביצועו של חוק זה ינסו לאתר כלים משוכללים ושירות חדשניות לאכיפת החוק. כי היום, הייתי אומר, המעסיקים ומבקשי העבודה עושים יד אחת והופכים את הרעיון היפה והצודק שבחוק לפלסתר.

חברי הכנסת, הצעת התיקון המונחת לפנינו דנה למעשה בשני נושאים עיקריים: האחד — קבלנות עבודה תהא מעתה טעונה רישור, וזאת בעיקר כדי לראוץ למתן הזכויות הסוציאליות ההולמות למרעסקים על-ידי קבלני העבודה, דבר שאינו קיים היום וגורם להרבה מאוד בעיות בחברה הישראלית. מי שבקיא בעבודת השירותים הציבוריים, מי שציץ במתרחש בחברות השמירה, בחברות המספקות עובדי ניקיון וכיו"ב, ייווכח בכך על נקלה.

העניין השני הבולט בחוק הוא הרהבת תחום רישור הלשכות הפרטיות במגמה לאפשר מתן היתרים לא רק למה

7. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

מיכאל רייסר (י"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד למסור לכנסת הודעה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, נשמע עכשיו את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

— הודעת יושב־ראש ועדת הכנסת: חילופי גברי בוועדות הכנסת:
הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 7) —

1. ועדת הפנים ואיכות הסביבה תדון בהצעה לסדר־היום של חבר הכנסת אפרים שלום בנושא "ריבוי מעצרי שווא של אזרחים על־ידי המשטרה ההזקקתם של חפים מפשע במעצר ימים רבים".

2. ועדה משותפת של ועדת הפנים ואיכות הסביבה ועדת הכספים תדון בהצעה לסדר־היום של חברת הכנסת חייקה גרוסמן בנושא "שכר שוטרים וסגירת תחנות משטרה". הוועדה המשותפת תהיה של שמונה חברים, ארבעה חברים מכל ועדה. יושב־ראש הוועדה המשותפת יהיה חבר ועדת הכספים.

3. ועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות ועדת הכספים תדון בהצעה לסדר־היום של חבר הכנסת נחמן רוזנושא "חוסר חמור בכיתות לימוד במערכת החינוך". הוועדה המשותפת תהיה של שמונה חברים, ארבעה חברים מכל ועדה. יושב־ראש הוועדה המשותפת יהיה חבר ועדת החינוך והתרבות.

ועדת הכנסת החליטה בישיבתה מיום ד' בטבת התשמ"ז, 5 בינואר 1987, לקבוע את הודעות שידורו בהצעות האלה לסדר־היום:

1. ועדת החוץ והביטחון תדון בהצעה לסדר־היום של חבר הכנסת דוד מגן "קיום החלטת הממשלה להעברת התעשייה הצבאית לנגב ולשומרון".

2. ועדת העבודה והרווחה תדון בהצעה לסדר־היום של חבר הכנסת בני שליטא "נכי פעולות איבה לעומת נכי צה"ל"; וכן בהצעה לסדר־היום של חבר הכנסת זיידן עטשי בנושא "מענק לרכישת רכב לאלמנות ורוזיות".

כן החליטה ועדת הכנסת בישיבתה מיום י"א בטבת התשמ"ז, 12 בינואר 1987, לקבוע את הודעות שידורו בהצעות האלה לסדר־היום:

ז. חילופי גברי בוועדות הכנסת

במקום חבר הכנסת רפאל פנחסי; חבר הכנסת יצחק חיים פרץ יהיה חבר בוועדת החוקה, חוק ומשפט במקום חבר הכנסת יעקב יוסף.

היו"ר ד' בן־מאיר:
הכנסת מאשרת את הודעת יושב־ראש הכנסת על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

היו"ר ד' בן־מאיר:
רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת הכנסת להודעה על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

מיכאל ריסר (יו"ר ועדת הכנסת):
איתי היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות הכנסת מטעם סיעת ש"ס: חבר הכנסת יצחק חיים פרץ יהיה חבר בוועדת החוץ והביטחון

ח. הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986

(קריאה ראשונה)

היא מתלבטת בשאלה האם לנהוג לפי העיקרון או לפי המציאות שאנחנו נתונים בה. זוהי כאמת שאלה אפשר להיאבק על עיקרון ולהישאר דון קישוט, בו בזמן שבמציאות עלולות לצומחות לשכנות עבודה פרטיות כמו פטריות אחרי הגשם. כנראה, הגיע הרגע שבו אין דרך אחת אלא לנסות לעגן את המציאות הלא־סימפתית הזאת, לפחות במסגרת כלשהי של בקרה.

שמעתי את דבריו של שר העבודה והרווחה, שהביא בעצם את שתי המטרות שהצעת התיקון המונחת לפנינו באה להשיג. אני קוראת בדברי ההקדמה, שתיתן עדיפות לשירות התעסוקה, ושמעתי חוקק לעובדים יוכל לפנות ללשכת עבודה פרטית, במסגרת פעולתה בתיווך עבודה, רק לאחר שמיעה את כל ההליכים המחייבים לפי החוק העיקרי לקבלת עובדים מלשכת שירות התעסוקה הממלכתי.

בכל זאת, אני רוצה לשאול כמה שאלות דווקא מתוך דאגה לקיומו של שירות התעסוקה על בסיס איתן, משום שאני רואה בשירות התעסוקה שירות הדואג לעובד ומופקד, בו זמנית, על צורכי המשק.

אומנם, היום מודרני להציג יחומות פרטיות בצד יחומות ציבוריות כשוות ערך, ואני אומרת זאת בלי לזלזל ביוזמה הפרטית. אך השאלה היא: מה הן המטרות המונחות ביסוד היוזמה הפרטית הזאת? כשמדובר ביחומה ציבורית אני יודעת מי האחראי, מי הכתובת, מה הוא העיקרון שעל־פיו פועלים, על מי מוטלת האחריות ומיהו בעל הסמכות.

היו"ר ד' בן־מאיר:
חברי הכנסת, אנחנו חוזרים לדון בהצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1986, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת שבה וייס.

עדנה סולודר (המעמד):
כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מוכרתה לומר, שהגישה שלי לחוק המוצע היא אמביוולנטית מאוד. דומני שזהו רגע לא כל כך מאושר אם הגענו למצב שבו קיים צורך בחוק כזה ביחסי עבודה ובהסדרי עבודה. לא במקרה חוקק, בשעתו, חוק שירות התעסוקה. לפי מיטב ידיעתי, בעת הקמת שירות התעסוקה ראו, מצד אחד, את צורכי המשק, ומצד שני, את צורכי העובד, לרבות הצורך בסידור בעבודה לפי כישוריו.

אנחנו חיים במדינה שבה יש הסתדרות ואיגוד מקצועי, ובדרך כלל, היתה קיימת דאגה גדולה גם למשק וגם לעובד. אבל משהו השתבש גם במשק וגם ביחסי העבודה. נדמה לי שלשכנות התעסוקה הפרטיות לא צמחו מתוך דאגה למשק ולעובד אלא מתוך דאגה לכיס. נדמה לי שחברת הכנסת חייקה גרוסמן כינתה אותן "ראיסים מודרניים". שמענו כאן גם פניני לשון על התנאים שהלשכות הפרטיות התנו עם העובד, תנאים שהם רחוקים מאלה שהיינו רגילים להם במסגרות של סידור העובד בעבודה תוך דאגה למשק.

השאלה המתבקשת היא האם אנחנו מנהלים מאבק של דן קישוט על עקרונות. אמרה לפני חברת הכנסת אורה נמיר, שגם

מדינת ישראל. באמצעות שירות התעסוקה, לא זו בלבד שיכולנו לפקח בצורה מאוחדת על כוח העבודה במשק, אלא היתה לנו מידה רבה מאוד של שליטה על תנאי העבודה. היתה לנו מידה רבה של אפשרות למנוע או לצמצם עד מאוד את גורמי העמלה במשק ובחברה הישראלית.

הצמיחה של לשכות העבודה הפרטיות היא, למעשה, חוספת של אמצעים, שבאמצעותם גדלה קהיליית גובי העמלה. זה המצב. מיכן שבמדינה חופשית ובמשק חופשי קשה מאוד להימנע מתופעות כאלה. אנחנו אכן משק שבו דרים זה לצד זה משק ציבורי, משק ממלכתי ומשק פרטי. האווירה בארץ הפכה יותר ויותר לאווירה ליברלית, והנטיית החברתיות והמנטליות הפכו יותר ויותר לנטיית קפיטליסטית.

עם זאת הצלחנו, באמצעות שירות התעסוקה — זה אולי אחד הדברים היפים בממלכתיות — להעתיק דפוסי שהתפתחו באופן חופשי בקרב ארגוני העובדים, בעיקר בקרב ההסתדרות, לרמה הממלכתית. הייתי אומר שבמישור הממלכתי אימצנו מבנים חברתיים נאורים מאוד, מוצלחים מאוד. על כן, זו לא היתה ממלכתיות בנוסח אטטיסטי, אלא זו היתה ממלכתיות שתרגמה הישגים של מעמד והעניקה אותם לעם כולו.

אני חושב שההערה של חברתי עדנה סולודר, שאנחנו חייבים להתגונן דווקא מפני התחרות הזאת, שלעתים אפילו, כמובן מסוים, היא תחרות פורעה של הלשכות הפרטיות — בעניין זה אין היא הולכת בעקבות תהליך, שמתחיל להיות סטיכי, של רצון להיפרד ולהשתחרר מן המוסדות הממלכתיים. יש איוו מגמה להשתחרר מכלכלה ממלכתית; יש מגמה להשתחרר, ועלי-ידי כך חושבים שמשתחררים מבירוקרטיה. גם אני סבור שיש לנו בעיה של עודף ביורוקרטיה. אבל חלק מהביורוקרטיה משרות בצורה נאמנה ביותר את צורכי הציבור ושומרות על מידה מסוימת של שוויון, במקרה זה גם על שוויון הסיכויים.

על כן, אני מרצה שמאחר שהתופעה הזאת התפתחה, אתה, אדוני השר, בא באמצעות החוק להסן אותה, לבקר אותה ולמנוע נזקים חברתיים, או פגיעה בהישגים הסוציאליים אשר הושגו במדינה הזאת בדרכים שונות, בעיקר וולונטריות — אלה התגלגלו אחר כך, כמובן, לדפוסים של חקיקה ושל חוכה חוקית. אבל, אני מציע שחשגיח, תשגיח היטב; על התופעה האלה, כדי שהן לא תתפשטנה לממדים בלתי רצויים.

בהזדמנות זאת אני רוצה להפנות אליך בקשה — אם תרצה זו בקשה, אם תרצה זו עצה. אנחנו, בדיונינו הציבוריים ובדיונינו הפרלמנטריים הרבים, נזקקים לאינפורמציה של משרדך, גם לאינפורמציה של המוסד לביטוח לאומי וגם לאינפורמציה של שירות התעסוקה. חשובה לנו מאוד האינפורמציה על ממדי האבטלה. לא אחת באים חברי כנסת אל הדוכן הזה, וכל אחד אינפורמציה אחרת עמו. פה יש שני סוגי אינפורמציות אחרות: סוג אחד — פרשנויות שונות לאותו מסמך. זה בסדר. טבעי שכל אחד ישלף מן המסמך את מה שנראה בעיניו מרכזי, או את מה שמשרת את השקפת עולמו. זה הגיוני לגמרי. לא אחת, במסמכים שונים, רשמיים או רשמיים למחצה, מופיעות אינפורמציות שההבדל ביניהן הוא בהבדל של עשרות אלפים. בורוכוב ציבורי, שנעקבותיו באות גם החלטות, אנחנו חייבים לעשות מאמץ עליון כדי להעמיד את הדברים על בסיס ארגומנטטיבי איתן ככל האפשר.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

ועדת העבודה והרווחה מדברת בקול אחד. יש נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה — הם משתמשים במונחים

כבר אמרתי ששירות התעסוקה, כיוון שהיה לו מעין מונופול, יכול היה לקבוע ביצילות את סדרי העדיפויות במשק, דבר שאיננו בטוחה שלשכה פרטית תוכל לעשות. אינני בטוחה גם שהלשכות הפרטיות ייתנו עדיפות לעובד הישראלי, ואם כבר לעובד הישראלי, אינני בטוחה שיתנו זכות שווה לעובד כסידור בעבודה, כפי שנותן שירות התעסוקה, השומר על זכות השוויוניות לסידור בעבודה.

אני חוששת קצת, שמציאות קיומן של לשכות התעסוקה הפרטיות — מציאות שהיא אולי אטרקטיבית ונוחה, אולי נדמה שציירת הקשר בין מקום העבודה לבין העובד נעשה דרכן בצורה מהירה יותר — אינה טובה לעובד. אולי בהווה העובדים זוכים לתנאים סבירים, אבל השאלה היא מה קורה כאשר מסתיימת העבודה, או כאשר העובד מפוטר, האם מובטחים לו אותם תנאים שיש לו כאשר סידורו בעבודה נעשה בצורה ממלכתית באמצעות הלשכה התעסוקה.

אני חוששת שהלשכות הפרטיות תגורפנה את השמנת, אף שהן חייבות לתת את השירות רק לאחר שמצאו, כביכול, הניסיונות לסדר את העובד בעבודה באמצעות לשכת התעסוקה. מה יהיה גורלם של עובדים שקשה לסדרם בעבודה? אנחנו יודעים שבין הפונים ללשכות התעסוקה יש אנשים שלא קל לסדרם בעבודה. נדמה לי שרוב דורשי העבודה במשק הם אנשים בלתי מקצועיים, וסידורם של אלה בעבודה מצריך הרבה יותר מחשבה ושכנוע, בו בזמן שאנחנו יודעים שמופעלים לפעמים לחצים שמונעים את השיקול האובייקטיבי. אינני בטוחה שהלשכות הפרטיות תעמודנה בעניין הזה ותתפלגנה באמת בכל דורש עבודה.

כבר דיברתי על התנאים הסוציאליים. הם נתונים אומנם לבקרה של שר העבודה.

נדמה לי שיתרונן של החוק הוא בכך, שאנחנו מסדירים שלפחות הצמיחה של הלשכות הפרטיות לא תהיה צמיחת פרא ויהיה פיקוח כלשהו עליהן. מבחינה זאת, במצב הרע הנתון זהו המצב הטוב יותר.

אני פונה לשר העבודה ואומרת, שעל אף העובדה שזוהי המציאות שבה אנחנו נתונים, עלינו לעשות לחיזוק של שירות התעסוקה, בד בבד עם הכנסת התיקון הזה. אינני חושבת שבתנאים ובכוננים של המשק והחברה הישראלית אנחנו יכולים לוותר, או להרשות את ערעורו של מוסד כמו שירות התעסוקה, שהוא שירות ממלכתי. אני מצפה מאוד שבעניין הזה יישמר איזון כלשהו ותישמר ההעדרה של שירות התעסוקה, שאין לו תחליף, על פני הלשכות הפרטיות, וכמיוחד במציאות שבה אנחנו נתונים היום.

אינני רוצה להתייחס לפרטים שיעובדו בדיונים בוועדת העבודה והרווחה. רציתי להעיר את ההערות האלה מפני שאם לא נשים לב, מייד עם כניסתו של התיקון הזה לחוק, לחיזוק של שירות התעסוקה בד בבד עם הפיקוח על לשכות העבודה הפרטיות, הרי בסיטואציה המורכבת של היום בבעיות העבודה, האבטלה וריסי העבודה אנו יכולים למצוא יום אחד שהבסיס החזק של נרואי העבודה נשטם מתחת רגליו.

הי"ד ר' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שבה רייס, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

שבה רייס (המערק):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שירות התעסוקה הוא אחד ההישגים הסוציאליים והדמוקרטיים הגדולים ביותר של

שכן. היא חייבת להחקים, היא חייבת להיות חזקה, איתנה, והעיקרית במציאות חיינו. אבל, במציאות חיינו. קיומם של קבלני עבודה פרטיים בצד הלשכה הממלכתית — לא היה תמיד רק בבחינת נזק; לא תמיד. הייתה לכך גם תועלת משל עצמה. לא צריך למהר ולשפוך את התינוק ביחד עם המים המלוכלכים.

אני חושש מאוד, שבמצב שבו היו חסרים עובדים, תחגוג הביורוקרטיה. מקומות עבודה יצטרכו, קודם כל, לפנות אלשכה עשר פעמים ולהוכיח שהלשכה אינה מסוגלת לספק עובדים, ורק אז יהיה מותר אולי לפנות למקום אחר. אלה בעיות אשר עלולות לגרום נזק בענפים רגישים, כמו חקלאות. עד אשר גומרים את העניינים הביורוקרטיים, בינתיים נגרם נזק — לא קטפת, לא עדרת, לא סיקלת ולא ריססת בזמן. הייתי מציע לשים לב לנושא זה.

בהזדמנות שבה אנחנו מדברים על לשכת העבודה אני רוצה להזכיר — ואני אומר לך, אדוני שר העבודה והרווחה, אזכיר זאת בכל דיון על משרדך — את עניין ביטוח האבטלה, אסור לשכוח עניין זה ואסור להשאירו, לאחר תקופת ניסיון ארוכה, במצבו הנוכחי. אומנם, אנחנו יכולים להיות גאים בכך שאנחנו מדינה מתקדמת וקיים אצלנו ביטוח אבטלה, כל הכבוד למדינת ישראל, אבל כל עבודה מכבדת את בעליה. איני סבור שצריכה להיות חובה להעסיק אדם רק במקצועו, או במקצוע שהוא טוען שהוא מקצועו. היום אנחנו מגיעים לאבסורדים. בא אדם וטוען שהוא נהג, שזהו מקצועו, והוא אינו מוכן לקבל כל הצעת עבודה אחרת שמוצעת לו — והוא מקבל דמי אבטלה; אני מציע שמי שאינו רוצה לעבוד בכל עבודה שמציעים לו, ויהיה אפילו פרופסור באוניברסיטה, יקבל דמי אבטלה, אבל בשעורים פחותים, אולי עד כדי מחצית משעורם היום.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
זאת הצעה לשינוי החוק.

בני שלייטא (הליכוד):
בבקשה, אם לפרופסור באוניברסיטה אין עבודה במקצועו, יעזוק בקטף תפוזים. אם אינו רוצה, יקבל דמי אבטלה, אבל מחצית השעור שלו.

אדוני שר העבודה והרווחה, האמן לי, יברכו אותך, מדינת ישראל תברך אותך, אם תעשה רפורמה בעניין הזה. כי קיום עודף זכויות סוציאליות, במקום מתן עידוד לעבודה, במקום עידוד מאמץ, הוא לפעמים חרב פיפיות המזיקה לחברה; זהו מצב שרק גורם נזק ואינו מביא תועלת. תודה רבה.

הי"ד ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק פרץ, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

יצחק פרץ (המערך):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, התיקון בחוק שירות התעסוקה בא לסגור פרצה, או למנוע את מחול השדים שקיים במדינה בשנים האחרונות — הלשכות הפרטיות. כעצם היום הגענו — שר העבודה, קר הממשלה, ואני מניח שגם לא מעט חברי כנסת — למסקנה, שבמקום להתמודד עם בעיה, יש למצוא לה פתרון במסגרת החוק. לא יכולנו להתמודד עם הבעיה.

תפקידו של שירות התעסוקה הממלכתי היה לתת וללוות בין הנוקמים לשירות כדי למצוא עבודה ובין מעביד. בשנים האחרונות נוצר מצב מבין מאוד. רוב האנשים שנוקקו לשירות

אחרים. הם מדברים על שיעור הבליתי-מזעקים. יש סקר רבעוני של הבליתי-מזעקים. שירות התעסוקה מדבר על מספר המוכטלים שנרשמו בשירות התעסוקה, מוכטלים שישו ימים ומעלה. הנתונים הם אותם נתונים, המשמעות אותן משמעות, אך המונחים — שונים.

שבח רייס (המערך):

אולי בגלל העובדה שביוכוח הציבורי הניצול של המונחים השונים הוא לפעמים ציני, כדאי לעשות ועדה לתיאום המונחים — ועדה בין-רצפסילנית, בין-משרדית, לתיאום המונחים; אולי.

יש עוד עניין שכדאי לדעת, כדי שהתמונה תהיה נכונה — לא בהירה מדי, לא שחורה מדי, אלא אמיתית. לא אחת יש פיסורי עובדים, או שעובדים פורשים מרצון, בגיל 50 — 55 — 57, לעתים מוקדם יותר. הם כבר מקבלים פיצויים, חלקם מקבלים פיצויים נדיבים מאוד — ומוכן שעניי לא צרה בכך — וחלקם מקבלים פיצויים צנועים. אני מדבר כרגע על המקרה ההדוי, אני מדבר על פועלים שמצליחים להשיג 200% — 300% — וזה בסדר גמור. זה הרבה יותר טוב ממצבם של עובדי "אתא", שנשארו ללא פיצויים כלל. חלקם מקבלים גם פנסיה, לעתים גם פנסיה סבירה. למעשה הם פנסיונרים, אבל הם חוזרים לשוק העבודה ומבקשים עבודה. אנחנו באים ואומרים: הנה האבטלה גדלה. גם למען הוויכוח הפנימי כינינו צריך להביא בחשבון שזו לא בדיוק אבטלה. האיש הזה כבר מוכסת בצורה כלשהי. מוכן שעניי לא צרה בשיבתו למעגל העבודה עוד פעם ועוד פעם, אבל אחר כך מפסיים מרה שחורה על היקף האבטלה, וכוללים בו אנשים שכבר פרשו מעבודתם ויש להם אמצעים לחיות חיים סבירים.

איני אומר זאת מתוך צרות עין לגבי המחזור השני שלהם, אבל על רקע העניין הזה יכול להיווצר מצב של דיס-אינפורמציה. בארץ החופשה הזאת נפוצה מאוד. כדאי לשים לב אליה. אתם לא מוכרחים לתת לדבר פרסום, כי יש פה חברי כנסת המעוניינים בפרסום עצום, שחור, כהה, קדורני, אבל בנים, כדאי שתדעו את המצב.

הי"ד ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שלייטא, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק פרץ.

בני שלייטא (הליכוד):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אחד הדברים הגדולים שקרו לעם ישראל הוא לשכת העבודה הממלכתית, ויזכר לטוב ראש הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, שדחף למען הנושא הזה, אף שהוא חושמן על-ידי מפלגתו שלו, שלא קיבלה את הרפורמה החשובה הזאת בהסכמה ובחדווה. היום זה אחד מנכסי צאן ברזל של מדינת ישראל.

עם זאת, אדוני השר, אני מקבל את הצעת החוק ברגשות מעורבים. ההתמסדות המופרזת הזאת קצת מפרעה לי. אני מכיר מעט את המציאות מהשטח, ואני יודע שלפעמים קשה מאוד להשיג פרעלים עונתיים לקטף בחקלאות, אפילו לבנייה. הצעת החוק לא תיתן תשובה מלאה לקבלנים העוסקים ברכישות המקומיות בעבודות שונות.

סעיף 11 אומר: "לא תהא ולא יקיים אדם לשכה פרטית ללא רשיון מטעם שר העבודה". אני כבר רואה לנגד עיני תור גדול, ביורוקרטיה, סחבת וקשיים, שאולי יפריעו לעניין עצמו.

אני רוצה להיות מוכן. אני מציע, איני אומר, ואיני מעלה על הדעת שלשכה ממלכתית לא תקיים, או לא תתקיים; ודאי

על אף הדיונים שהיו, ולא אחזור על דברים שנאמרו עליידי חברי, הן בנושא העובדים הזרים והן בנושא של הקבלנים הפרטיים — — —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
בחוק יש הבחנה בין תשלום שצריך העובד לשלם לבין תשלום שיכולה הלשכה לדרוש ממפעל שרוצה לגייס עובדים.

יצחק פרץ (המערך):
לא מוכר כאן מפעל. כתוב: " — — — כעד שירותיהם או כהחזר הוצאותיהם". ממי? לא כתוב. זה כעצם לא משנה, הרי לא ייתנו את השירות חנם אין כסף.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
בכל מקרה, הנוקק לא ישלם.

יצחק פרץ (המערך):
אני מבין שאיש לא יפתח לשכה פרטית כדי לעשות זאת כשירות ממלכתי-ציבורי ללא שום תמורה. אני מאמין בזה. לכן מפליא אותי הסעיף הזה. הסעיף שלפיו העובד אינו צריך לתת תמורה מקובל עלי.

אני מקווה שבועדה נגבש ביחד כל מיני סעיפים ותחסי-סעיפים בהצעת חוק זו, אבל אני אומר, שדווקא בהצעת החוק הזאת אנחנו חייבים למצות את טובת העובד. העובד הזקוק לשירות הזה הוא, לצערי הרב, דווקא אותו עובד שאינו עומד ברשות עצמו, אותו עובד שכא ממגורים חברתיים מסוימים, עובד מקופח בדרך כלל, שבדרך כלל גם אינו יכול לשרת את עצמו, ולכן חוכה עליו לדאוג שבסעיף הזה נעמד על זכויותיו כפי שהדבר צריך להיות, בין שמדובר בלשכה פרטית ובין שמדובר בלשכה ממלכתית. אני מעדיף, כמובן, שהוא יקבל את השירות בלשכה הממלכתית.

אני מבקש מאוד מכבוד השר לנסות לבדוק את הדברים אצלנו, ולדאוג לכך שגם בלשכה הממלכתית יהיו אותם תנאים פסיים — כלי סודגים על החלונות — כדי שלעובד תהיה המוטיבציה להיכנס גם אל הלשכה הממלכתית. אם אנחנו רוצים לעמוד בהתמודדות, הדבר אפשרי רק אם יהיו תנאים שווים בשני סוגי הלשכות. תודה.

היו"ר ד' בנימאי:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב זאק אמיר.

יעקב זאק אמיר (המערך):
אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, קיים איסור גדול בתחום העסקת העובדים, ואני חושב שהצעת החוק באה לפתור במקצת את האיסור הזה ולקבוע כללים שיבטיחו שהעובד המחפש עבודה לא ייפגע.

בעבר היה שירות כזה במסגרת ההסתדרות הכללית של העובדים. המדינה הגיעה למסקנה, שצריך להוציא מדי ההסתדרות את הטיפול בהפניית העובדים למקומות עבודה ולהקים מוסד ממלכתי לעניין זה — שירות התעסוקה. כפי שהוא נקרא היום. שירות התעסוקה עוסק בהפניית העובד למקומות עבודה שמהם מגיעים בקשות לעובדים.

לדעתי, שירות התעסוקה צריך היה לחזור אל המציאות של סוף שנות ה-60 ותחילת שנות ה-70, כשהיה המדובר, המחפש ומוצא תעסוקה לנוקקים. או היה שירות התעסוקה היחום. הוא פנה אל המפעלים וניהל דיונים עם מנהלי כוח האדם שם, בדק את הצרכים של המפעל בכוח אדם, וניסה למצוא את כוח האדם המתאים ביותר למפעלים שפנו אליו. המציאות כיום שונה, לצערי, במציאות של היום, לא תמיד

הממלכתי לא יכלו להגיע אליו. כעצם מי הגיע אליו? היום אומרים שאם כבר רוצים שתהייה לשכות פרטיות, נסדיר אותן כמסגרת החוק.

מה אומר החוק? — "החוק המוצע אינו כא לפגוע בתפקודו של שירות התעסוקה הממלכתי הן לגבי פעולתו כמציאת עבודה לדרושה והן לגבי תפקידיו במסגרת ביטוח אבטלה והבטחת הכנסה. לפיכך מוצע שמעסיק הזקוק לעובדים יוכל לפנות ללשכה עבודה פרטית — — —". נניח שאנחנו, קודם כול, קובעים תנאים. לא אכנס לכל סעיפי החוק, נעשה זאת במסגרת הוועדה. אך מרובך על תנאים נאותים. האם יודע אדוני השר מה הם תנאים נאותים בלשכה עבודה ביררום, בדימונה ובעיר אחרת, לעומת התנאים שמציעה לשכת עבודה פרטית של "או.אר.אס", או של "מנפאואר"? —

היו"ר ד' בנימאי:
סליחה, "או.אר.אס" גם כן נמצא בדימונה.

אורה נמיר (המערך):
גם המנהל.

יצחק פרץ (המערך):
כן, נכון, אבל מי שרוצה לדעת היכן צמח "או.אר.אס", צריך לחפש בהסתדרות.

יעקב זאק אמיר (המערך):
ב"מנכור".

יצחק פרץ (המערך):
כן, זה היה ב"מנכור". בהסתדרות. היא התחילה בכך. אינני יודע אם זה היה ברשיון או בלי רשיון, אבל כך זה התחיל. אדוני השר, איך יכול אתה לבוא היום ולהכתוב תנאים — ואני בעד הבטחת תנאים — כאשר השירות הציבורי הממלכתי אינו עומד בתנאים אלה? אם אנו דורשים שהאדם הזקוק לשירות זה יוכל להיכנס ללשכה הפרטית ולשבת על כורסה. הכה נהניג זאת גם אצלנו, בלשכה הממלכתית. כי מה אמרו מנהלי הלשכות מכל הארץ שבאו אלינו, לוועדה, כמה פעמים? מה הם טענו? הם אמרו שאיננו מסוגלים להתמודד עם הבעיה בגלל העדר תנאים מינימליים. ואז, מי בכל זאת יפנה לשירות התעסוקה? — מי שזקוק לביטוח אבטלה. אם השירות ישלם או לא ישלם, זאת כבר בעיה אחרת. מי שמחפש עבודה ברצינות יפנה ללשכה פרטית.

אם כן, אם אנחנו מדברים על הסדרת הנושא, הכה נעשה זאת קודם כול אצלנו, ואני מבקש לעשות זאת עוד לפני שנעביר את הצעת החוק הזאת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית ונחייב כן גופים אחרים. זהו הדבר הראשון.

דבר שני, דובר על תנאים סוציאליים. בהחלט חייב להיות שכו שווה ותנאים סוציאליים שווים בכל המגזרים במשק. הן בלשכה הפרטית והן במקום אחר. זה נקבע, וטוב שזה נקבע בצורה כזאת.

בסעיף 7 — 66(א) כתוב: "לא תקבל ולא תדרוש לשכה פרטית מאדם הנזקק לשירותי הלשכה כדורש עבודה — — —" — כל עמלה ותמורה אחרת — — —". זה מקובל עלי, אבל מה אומר סעיף 8 אחריו? "ברשיון לפי סעיף 63 — — —" — רשאי השר לקבוע את שיעור התשלום — — —". מרע הוסף סעיף זה? איני מבין, או כן או לא, או שהלשכה הפרטית תקבל עמלה או לא. אם כן, צריך לבטל את סעיף 7. בסעיף 7 אנחנו אומרים שגם המעביד וגם העובד לא יצטרכו לשלם בעד השירות שהלשכה הפרטית נותנת, ובסעיף 8 אומרים שהשר יקבע את שיעור העמלה, במסגרת תקנות.

בתנאים סוציאליים, גם בהסעה וגם בתנאי סניטציה — אין לאפשר לו לפתוח לשכה כזאת, או חברה כזאת.

אני רוצה לדרוש דבר נוסף שאיננו בחוק. אני רוצה לשחרר את עמיתיה מההסתדרות, ממרעצות הפועלים, מזכירי מרעצות פועלים, מאחריות לכל עובד, בין שהוא הגיע למפעל באמצעות שירות התעסוקה, והוא קברו או זמני, ובין שהוא הגיע אליו באמצעות קבלן כזה. עליהם לדאוג שהתנאים שלהם יהיו כתובים בחוזה מחייב, מפורט, המבטיח את התנאים הסוציאליים, ולא רק את אלה השוטפים, המחויבים בתוקף חוק הביטוח הלאומי, אלא גם את הפנסיה המצטברת באמצעות קרנות קיימות. והייתי מעדיף קרנות קיימות הסדרתיות המבטיחות לעובד זכויות פנסיה שלא בהתאם לסכום שהוא צבר, אלא בהתאם לוותק שצבר — ואני יודע שבשנת 1984 היו שינויים, ובעצם נהיו הקרנות דומות מבחינת הוותק הפנסיוני לאלה שקיימות בשירות המדינה. צריך להבטיח שאם תיפסק העבודה במפעלים שבהם יש להם עובדים, יהיה לקבלנים האלה ממה לשלם פיצויים. עלינו לדאוג לכך שלא תהינה תופעות כמו קבלני משנה זמניים, לא באספקת עבודה אלא בביצוע עבודות עונתיות או זמניות, בפריקט מסוים המוגבל בזמן ובתקציב.

אדוני השר, אני רוצה להעלות עוד תופעה שהשתרשה במשך שלנו, והיא התופעה של החחים המיוחדים, הבאים לעקוף את המחויבות של המעסיק להעניק קביעות לעובד. בנושא החוחים המיוחדים אנחנו רואים שתי תופעות: האחת, בכירים המקבלים סכומי ענק — אנחנו רואים את זה בבנקים, גם בשירות הציבורי, שבו כוללים בשכר גם את התנאים הסוציאליים השוטפים, גונתנים משכורות גבוהות, תוך הפקרת הזכויות הסוציאליות. נושא זה צריך להדאג אותו מפני שהוא מתפשט כאש בשדה קוצים, עד כדי כך שאף היה מי שהציע להנהיג חחים מיוחדים גם בצבא-הגנה לישראל; כשביל להגדיל את השכר למומחים מיוחדים ולאישים מיוחדים, היה מי שהציע לעשות הסכם מיוחד עם צבא הקבע, ולא ללכת לפי הכללים המקובלים.

הגיעה העת להסדיר את עבודת הקבלנים במפעלים. היא מתפשטת היום ככל המפעלים, במשק העובדים, במשק הפרטי, במשק הציבורי ובמשק הממלכתי. משום כך המחוקק חייב לקבוע סדרים ותקנות, ואם לאו, עלול חלילה משהו להתפרץ משם ולפגוע.

אני מציע שניתן את הדעת גם על עניין המומחים, או האנשים שאנחנו מייבאים מחוץ-לארץ. יש שני סוגי עובדים כאלה, אדוני השר. מי שרוצה יכול ללמוד על כך מאירופה. מגיעים לשם עובדים באמצעות קבלנים, ואחרי שמפתרים אותם הם נשארים במדינה המארחת והופכים להיות אזרחים ללא סטטוס. זאת בעיה מרכזית, צריך לכתור את הארצות שמהן יגיעו המומחים האלה, ולהבטיח שהם לא יישארו במדינה אלא ישונו לארצותיהם. המציאות של צרפת, גרמניה וסקנדינביה חייבת ללמד אותנו שאם לא נגביר את הפיקוח, מחר-מחרתיים יוצא עם עשרות ואולי מאות אלפי אנשים שאין להם שום סטטוס.

לבסוף, אדוני השר, מעל במה זאת דרברת על קהילת השחורים בדימונה. המצב חמור. הם חיים פה כבר שבע שנים. אמרת, שלאנשים האלה אומנם אין סטטוס, אבל אם בעיר שהם חיים בה יש מקומות עבודה פנויים, במקום לייבא כוחות מהחוץ או מהשטחים, הרי לדברך, הם הראשונים שצריכים להיות להם זכות לעבודה. אדוני השר, ההנהיה הזאת שלך לא יצאה בכתב, היא לא מבוצעת, ולפחות בדימונה חמור המצב

אנשי שירות התעסוקה — ואיני רוצה לעשות הכללות, כי יש יוצאים מן הכלל — נוסעים אל מקומות העבודה, אל המפעלים, ומחפשים שם מקורות תעסוקה לדורשים.

חייבים להחריץ בקרב עובדי שירות התעסוקה את ההבנה, שתפקידם אינו רק ביורוקרטי; שתפקידם אינו מתמצה בישיבה במשרד ובהמתנה לקבלת הזמנות ממפעל. כשפונה אליהם דורש העבודה, בדרך כלל מוכשל, מציעים לו אלטרנטיבות שונות, שאינן מתאימות תמיד לכישוריו או לציפיותיו, ואחרי שמקבלים את תשובתו, מפנים אותו בדרך כלל לקבלת דמי אבטלה.

יש הרבה טענות בעניין הסדר ביטוח האבטלה. אזרחי המדינה, בעקבות האינוורמציה שהם מקבלים בדרכים שונות, חושבים שדמי האבטלה כאים מתקציב המדינה ולא מהביטוח הלאומי, שאליו מורומים סכומי הכסף המנוכים מהעובדים, מכל העובדים השכירים במדינה, ושהם מקבלים דמי אבטלה בזכות ולא בחסד.

אני רוצה מכול וכול את הגישה האירונית, המדברת על אבטלה כעל בטלה. אין דבר המענות יותר את המציאות מאשר לראות באדם הרוקן לדמי אבטלה אדם בטלן, את כל הדיבורים האלה צריך לדחות בשאט נפש, כי אין מאחוריהם לא מחשבה ולא בינה, אלא רק אידיוניה.

במהלך עבודתי נתקלתי בתופעה של העסקת עובדים באופן פראי, בתנאים תת-אנושיים ומחפירים. זה היה בשנות ה-60 המוקדמות במפעלי יס-המלח, שם שימשתי מזכיר ועד העובדים.

אני חייב לספר לכם, לפחות למען ההיסטוריה ולמען הפרוטוקול, וגם לירידת החברים המעטים שעדיין נמצאים במליאה, ולירידת שר העבודה והרווחה, שמהצפון הגיעו ליס-המלח עובדים שעבדו בבריכות הקרנליט. שר שם חוס לוחט והעבודה הייתה קשה מאוד. מישמכר את החום בים-המלח ואת בריכות הקרנליט שם יכול לתאר לעצמו איזה חום אימים היה במקום הזה. הובאו לשם אזרחי מדינת ישראל מהעדה הדרוזית, שעבדו מטעמו של קבלן בתנאים מחפירים. בערב, במקום ללכת לנחת במקום אוושי, הם גרו בצריף חם ולוחט באמצע בריכות הקרנליט, הפולטות חום בשעות הלילה, ובתנאי סניטציה איומים. מול היה שהזמינו אותי לבקר במקום. כאשר ראיתי כמו עיני את המחנה הזה אמרתי: במדינת ישראל אסור לדברים כאלה להתרחש. למחרת הודעתי להנהלת מפעלי יס-המלח, שאם עובדים אלה לא יעברו לגור על הגבעה, בצריפים אוושיים, עם מקלחות, אני אשכיח בשם העובדים את החברה. רק איים של השכנת החברה שכנע את ההנהלה לתת לעובדים תנאים הוגנים. מאז ועד היום השתנו דברים.

עדיין יש אי-סדר מוחלט בתחום העסקת העובדים באמצעות קבלנים, ללא חחים וללא תנאים. לכן, הצעת החוק שהובאה היום לפנינו, והיא העבור בוודאי תיקונים שונים בוצעת העבודה והרווחה בתהליך הכנתה לקריאה שנייה ושלישית, כאה לעשות סדר כדי שלא כל דיכפץ בישראל יהפוך לקבלן ולספק עובדים, אלא יעשו זאת, קודם כול, רק אנשים שאין להם תיק פלילי, אנשים המוכרים כישרים, אנשים שיש להם יכולת ארגונית וכספית להפעיל דבר כזה. תנאי בל יעבור צריך להיות, שאחרי שהעובדים יעברו באמצעות קבלן פלוני או אלמוני במשך שישש חודשים, הם יזכו. לפי הצעת החוק, לאותם תנאים שקיבלו, ובצדק, עובדים קבועים במפעל.

הייתי אומר אפילו שיש להקשות. מי שאינו מסוגל בתום שלושה חודשי ניסיון לתת את אותם תנאים — גם בשכר, גם

למאוייהם. הם רוצים שצורך זה יסופק להם על ידי שירות מיוחד, אישי.

תופעה נוספת היא שהעובדים, מרצונם, אינם רוצים עוד להיקלט במערכות הממוסדות, ואפילו אינם רוצים להשתכר לפי חישוב של שכר עבודה יומי, שבועי או חודשי, אלא הם מוכנים להשתכר לפי חישוב שונה — משום שהם כל כך מקצועיים הם מוכנים למכור את שירותם לפי חישוב של שעות ולא לפי החישוב המקובל של ימי עבודה. אם אני מעסיק, למשל, יועץ, ארכיטקט גינות, הוא מגיש לי חשבון לפי שעות, ומובן שבחישוב הנעשה לפי שעות הוא משתכר הרבה יותר מכפי שהיה משתכר אילו העסק לפי ריטיינר חודשי. הוא מוכן להיכנס לנושא הזה ללא שום תנאים, ללא שום הגנה מקצועית, כיוון שהוא כל כך בטוח במקצועיותו עד שהוא אינו זקוק כלל למערכות השירותים הללו של תיווך עבודה והוא הופך להיות למוכר סחורה כמו כל סחורה אחרת, מקצועית מאוד, יקרה מאוד. לכן התופעה הזאת קיימת.

הורי אומר, הבאתי קודם כל בין אלה שמספקים עבודה כתנאים שהם מתחת לרמת התנאים הניתנים בשירות התעסוקה לבין אלה שמספקים עבודה כתנאים שהם מעל לרמת התנאים של שירות התעסוקה, והבעיה פה היא לא רק עם המעבידים, היא גם עם העובדים, ואת זה אני רוצה להעיר גם לחברת הכנסת חייקה גרוסמן וגם לחברי כנסת אחרים. ההסתדרות מתמודדת היום בקושי רב עם התופעה הזאת, שבה יש רכבות עובדים שאינם שירותים של שירות התעסוקה, אינם רוצים בשירותים של האיגוד המקצועי, אלא הם חושבים שהם חזקים מספיק ומקצועיים מספיק ודורשים מספיק כדי שיחתמו חוזה אישי, והם גם אינם פוחדים מניירות — ניירות כתוך האדק, גם ניירות כך האדק לבין ארצות אחרות, כלומר לעזוב ולעבור למקומות אחרים.

וכאן אני מצטרף לדברים שאמר חבר הכנסת יצחק פרץ: הבעיה היא ההתמודדות האיכותית של שירות התעסוקה עם המערכת הזאת. אם שירות התעסוקה יהיה רק שירות לעניים, היינו רק שירות לפלכאים, והאריסטוקרטיה תוכל להרשות לעצמה, בגלל היותה בעלת מקצוע — כלומר מקצועית יותר, יקרה יותר — לקבל שירותים אישיים, לא יעזור דבר. הורי אומר, הבעיה אינה רק הרישוי, כיוון שהלשכות הפרטיות תמצאנה את הדרך לקבל רישוי, הכול יהיה בסדר והן לא תקבלנה כסף מאיש, הלאו לפי החוק, בעיקר התכונות הגדולות הללו, שאתם מדברים עליהן, הן תסתדרנה. הבעיה היא מה יהיה על שירות התעסוקה, אם שירות התעסוקה לא יספק שירותים ברמה נאותה, לא יעזור דבר, ימשיכו לפנות ללשכות פרטיות, כפי שיפנו לרופא הפרטי אם קופת-חולים לא תצליח להגיש שירותים ברמה נאותה, ואם "אגד" ו"דן" ימשיכו להיות שירות רק לעניים הרי ימשיכו לנסוע במכוניות פרטיות. לא יעזור דבר.

אתה המשימות החשובות במערכת הזאת על דמותה של החברה הישראלית היא יצירת מערכת שירותים ציבוריים יעילה, טובה, מכובדת, בעלת רמה גבוהה, מערכת הנותנת הגישה של טיפול אישי; כפי שהדבר קיים למשל, במוסד לביטוח לאומי, ויותר מאשר בו — באגף השירות של משרד הביטחון. הורי אומר, יש מערכות שאומנם עלותן יקרה יותר, אבל מערכת בעלת רמה גבוהה היא התשובה הטובה ביותר על כל סטייה ועל כל גידול פרא. את הדבר הזה אתה חייב להביא בחשבון, למרות האילוצים התקציביים שלך.

שמעתי הבוקר שאתה שבע רצון, כמשרדך לא מקצצים, אם כך, הנושא הזה חייב לקבל תשומת לב, ותשומת לב ניכרת.

מאוד בקרב קהילה גדולה ביותר. אנשים רעבים ללחם וחיים בתת-תזונה. מציאות כזאת במדינת ישראל — מקומה לא יכירנה.

ח"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יעקב זאק אמיר. רשות הדיבור לאחרון הנואמים, חבר הכנסת דב בן-מאיר, בבקשה.

דב בן-מאיר (המערך):

אדוני הירושבראש, חבר הכנסת, אדוני שר העבודה והרווחה, הדין על החוק הזה מזכיר לי במידה לא מעטה את הבעיה שיש לנו עם הרפואה השחורה: הנה, יש מערכת ציבורית שאמורה לספק על-פי קריטריונים חברתיים — הייתי קורא להם קריטריונים של חברה צודקת יותר, חברה שוויונית יותר — את אחד הדברים החשובים ביותר שיש לחברה להציע לבניה, לאזרחיה, את הזכות והיכולת לעבוד ולהתפרנס, והמערכת הזאת אינה עובדת כראוי, אינה עובדת כפי שהיינו רוצים שתעבוד.

אחלק מערכת זו לארבעה מרכיבים שונים. המרכיב הראשון, הגדול, המקיף ביותר, הוא כמובן המרכיב של שירות התעסוקה. אגע בו אחר כך.

יש עוד שלושה מרכיבים: קודם כל, המרכיב של מי שמספק שירותי עבודה או תעסוקה בתדרמה, כלומר מתחת לרמה של שירות התעסוקה, אלה הם ה"ראיסים". יש אנשים שבגלל סיבות שונות, אולי חברתיות, מציאים כוח עבודה, בעיקר של נשים, של צעירים, מתוך בתים-פטריארכליים, שאינם מאפשרים להם לצאת בעצמם לעבודה, ואלה, מתוך רצון להתחמק מתשלום מס הכנסה או מסים אחרים, או מסיבות אחרות — מוכנים לעבוד כאמצעות ה"ראיסים", לקבל שכר נמוך יותר ולעבוד כתנאים קשים יותר. את התופעה המבישה הזאת של מסחר בבני-אדם חייבים לעקור.

אני מקווה, אדוני השר, שהצעת החוק שאתה מכיא היום, אשר תחייב ברישוי כל אדם העוסק בתיווך עבודה, תחול, קודם כל, על ה"ראיסים" — שהם לא יוכלו עוד להמשיך בעיסוקם, כך אני מקווה, משום שלפנות רק אל לשכות העבודה כמו "א.א.ר.אס" או "מנספארא" וכן הלאה, שכתובתן ידועה, ושם להסדיר את הנושא, זה חשוב אבל זה אינו החשוב ביותר בעניין זה. אני מקווה — ואשמח אם תאשר זאת לאחר מכן — שהעובדה שאתה מחייב כל עוסק בתיווך עבודה בקבלת רישוי פירושה שכל "ראיס" שיספק עבודה, אחת דיו: להיענש על-פי החוק הזה, אם הוא לא ינהג לפי סעיף 4, והיה נקודה ראשונה, כי הלא אין שום ספק בדבר שה"ראיס" מקבל את התשלום, קודם כל מן העובדים שאותם הוא מפנה לעבודה, ועל כך אין שום ויכוח.

יש התופעה השנייה, והיא דומה בכיכול לתופעה של "הרפואה השחורה". הורי אומר, האדם אינו מסתפק בשירותים שהוא יכול לקבל כלשכת העבודה הרגילה, בשירות התעסוקה הממלכתי, אלא הוא רוצה משהו פרטי, עבודה ייחודית, עבודה המותאמת לצרכיו, והוא מוכן לשלם כשכיל זה. הדבר הזה נובע, במידה מסוימת, מאופיו של שירות התעסוקה, שהוא קונפציונרי, יותר של תעשייה סטיונית, ואיש זה רוצה לקבל טיפול אישי, כפי שהוא רוצה, למשל, שחית פרטי יתפור את חליפתו. התופעה הזאת היא, קודם כל, תופעה של "התמקצעות" החברה שלנו. אנשים מקצועיים יותר ומומחים בנושאים מסוימים של מקצועם אינם רוצים להסתפק בקטגוריות של המידור של שירות התעסוקה, והם רוצים להשיג עבודה ספציפית המתאימה להתמחותם, או לכישוריהם, או

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
גברתי, האם התופעה החלה לפני שנתיים? לשכות
תעסוקה פרטיות קיימות כבר 10 ו-15 שנים —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
לא בהיקף כזה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
— והן פשוטות, מתרחבות, משתכללות, מתייעלות,
וזכות להכרה. חבר הכנסת בני שליטא, הרבה רשויות מקומיות,
וגם משרדי ממשלה, מגייסים עובדים באמצעות לשכות
תעסוקה פרטיות, אף שכולם יודעים, שלשכות התעסוקה
הפרטיות אכן עובדות על החוק, אבל בגלל הסדר משפטי
מסוים הן מצליחות להתחמק.

ואם היה כל כך חשוב לשמור ולהגן על העובדים, אחם
חושבים שההסתדרות הכללית הוזיחה את עבודתה? היא לא
מילאה את תפקידה כראוי? גם את זה אני טוען. אני גם לא
מאשים את ההסתדרות הכללית. אני גם לא טוען שההסתדרות
הכללית לא מילאה את תפקידה בהגנה על זכויות
העובדים.

אנחנו צריכים להכיר בכך, שבמשק הישראלי מתפתח
צורך ששוב אי-אפשר להתעלם ממנו. ואם אי-אפשר לכער
ולעקור מן השורש את לשכות התעסוקה הפרטיות ואת קבלני
העבודה, מוטב שנטיל עליהם פיקוח ממלכתי, נכפיף אותם
לכללים ולקריטריונים, נבטיח שהם יענו על תנאים מסוימים,
נדרוש מהם ערובות, כדי לשמור על זכויות העובדים וכדי
למנוע "צפזוף" על החוק.

לפי דעתי, שירות התעסוקה הממלכתי לא זו בלבד שלא
ייחלש, אלא אף יתחזק. מעסיקים יצטרכו לפנות קודם כול
ללשכת תעסוקה ממלכתית, וכידי שירות התעסוקה הממלכתי
נמשך לשמור את כל הסמכויות של חוק ביטוח אבטלה וחוק
הבטחת הכנסה, ופשוט נטיל פיקוח ממלכתי חמור יותר על
לשכות התעסוקה הפרטיות.

חברי הכנסת יצחק פרץ ודב בן-מאיר העלו פה את בעיית
משך הזמן שהמעסיק צריך לחכות עד ששירות התעסוקה יספק
לו עובדים. ובכן, אין צורך לחכות הרבה זמן. בענפי התעשייה
המלאכה, המעסיק, לפני שהוא פונה ללשכת התעסוקה
הפרטית, יצטרך לפנות לשירות התעסוקה הממלכתית ולהמתין
שבעה ימים; בענפי בנייה וחקלאות הוא יצטרך להמתין יומיים
בלבד. הוא לא יצטרך להמתין הרבה זמן עד שיוכל לפנות
ללשכת תעסוקה פרטית. בענפי חקלאות, שזה ענף בהחלט
רגיש — יום אחד בלבד. בפקידות — שבעה ימים.

האמור לעיל אמור לגבי עובדים בלתי-מקצועיים. לגבי
עובדים מקצועיים, התקופות הן שונות, אבל לא במידה
חמורה.

באמצעות החוק נכפה על קבלני העבודה להעניק אותם
תנאים, בהתאם להסכמים הקיבוציים שנחתמו בין ארגוני
המעסיקים לארגוני העובדים, ועל-ידי הצורך בקבלת היתר
מייוחד, חבר הכנסת בני שליטא, לא נוסף ביורוקרטיה, אלא
נכריח את לשכות התעסוקה הפרטיות להיות כפופות לתנאים
ולמגבלות כפי שמנית ללעיל.

אי-אפשר גם להתעלם מכך, שחלק גדול מן העובדים
עצמם דווקא מעדיפים לפנות ללשכות תעסוקה פרטיות
ולקבלני עבודה, ולא לשירות התעסוקה הממלכתית.

כיוון שכך אנחנו הולכים ומאבדים את כל המרכיבים של מדינת
רווחה ושל הרעיון של חברה שוויונית יותר — בגלל
הסתאבות המערכות. בגלל אי-יעילותן. איך אומרים? — לא
כל בחורה ששמה יפה חייבת להיות מכוערת ולא כל מערכת
ציבורית חייבת להיות חסרת יעילות. אפורה, דוחה. היא יכולה
להיות מתייכת, היא יכולה להיות יעילה. היא יכולה להיות
בעלת רמה, היא יכולה להיות מכובדת, ואפשר לעשות את זה.
אם אנחנו נפסיד את אמן הציבור ביכולת המערכות הציבוריות
לספק לו שירותים ברמה נאותה, אנחנו נפסיד את כל הדברים
שאנחנו מאמינים בהם, והתוצאה תהיה שכולם יפנו לפתרונות
פרטיים כאלה או כאלה, וכסף הכול, יהיה הפסד. לא יהיה
רוח, על כל פנים הפסד של הרעיונות המרכזיים החברתיים
שאותם רצינו לצקת בחברה שלנו, יצקנו בחברה שלנו, ועכשיו
אנחנו נלחמים בחירוק-שיניים כדי לקיימם.

אני רוצה לומר עוד משפט אחד: ראו מה קורה לנו.
הפסקנו להאמין ביכולתו של תקציב המדינה לפתור בעיות.
ביכולתו של המנגנון הממשלתי להיות יעיל, לפיכך, קודם כול
מקצצים ואומרים: כואו ניתן לעשירים יותר כדי שהם יביאו
צמיחה. התוצאה היא שכל הפרטים הם עשירים, ולמדינה
ולחברה אין כסף כדי להחזיק את בתי-החולים, את בתי-הספר,
את בתי-המשפט: יש כסף לקנות 90,000 מכוניות בשנה ואין
כסף להחזיק את המערכות. למה? כי חבל לתת כסף למדינה,
תקבל המדינה פחות כסף. הווי אומר, יש פה רגע של אוכרן
האמינות כמערכת הציבורית, ואם אנחנו לא ניאבק להחזירה,
סידור כזה או סידור כזה, בסופו של דבר, לא יעמוד בפני צורכי
החיים, בפני הביקוש וההיצע, ואנחנו ניכנע במקום או
במאחר.

לכן אני קורא לך, אדוני השר: כשם שאתה שומר על רמה
גבוהה של חפיקוד המוסד לביטוח לאומי, למשל, כך יש לשמור
גם על המערכות האחרות, וקודם כול על המערכת של שירות
התעסוקה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דב בן-מאיר. אדוני שר העבודה
והרווחה, ברצונך לסכם? בבקשה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני הישכר-א, חברי הכנסת, רצוני להעיר כמה
הערות על דברי הנואמים. אצל מרבית חברי הכנסת, ככל אופן
מסיעת המערך וגם מהאופוזיציה, עלתה שאלת העיקרון
והערך. מבין הדוברים על בעיית העיקרון והקושי לתמוך
בהצעת החוק נמצאות פה חברת הכנסת גרוסמן וחברת הכנסת
עדנה סולודר. אני לא יודע בדיוק איזה עיקרון חוק יותר: האם
הבטחה ששירות התעסוקה יהיה שירות ממלכתי היא עיקרון
מקודש יותר מהבטחת הצורך שלא יעסקו עובדים בתנאים
מחפירים?

אם אני צריך לקדש אחד משני אלה, אני מעדיף לטטות
מהעיקרון של קדושת שמירת החומות סביב שירות התעסוקה
הממלכתי, ובלבד שאוכל להבטיח לאזרחי מדינת ישראל, שכל
עובד, כל שכיר במשק הישראלי, יוכל לקבל את מלוא ההגנה
גם בתנאי השכר וגם בתנאי העבודה.

ואם שוב מדברים על עקרונות ועל ערכים, אני לא יודע.
חברת הכנסת חייקה גרוסמן, איזה עיקרון מקודש יותר, כאשר
זה שנים רבות כולנו מעלימים עין מקיומן של לשכות תעסוקה
פרטיות, ומשלימים בעצם עם התופעה הזאת, וכולנו יודעים
שלשכות התעסוקה הפרטיות עובדות אכן על החוק.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אתה העלמת עין.

— הצעת חוק שירות התעסוקה (תיקון מס' 7): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי —

ה צ ע

כער ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדת העבודה והרווחה — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות

התעסוקה (תיקון מס' 7), התשמ"ז—1986.

לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, לא זו בלבד שאתה מדבר, אלא אתה גם צוחק בקול רם באמצע ההצבעה — שלוש עבירות בעת ובעונה אחת.

מיכאל איתן (הליכוד):

חשבתי שאתה רוצה לדעת את הסיבה, גם אתה היית צוחק.

לחברות הכנסת אודה נמיר וחייקה גרוסמן — אתן ציטטתן מחוזה עם חברת "א.א.א.", ובדיוק את העיוותים שציננתן כאן כאה הצעת החוק לסלק, ואני מקווה שעם קבלת החוק נוכל להבטיח שעיוותים אלה יתוקנו.

לחבר הכנסת דב בן-מאיר, תופעת ה"ראיסים" אסורה גם לפי החוק הקיים. מוכן שהצעת החוק שלנו אינה גורעת מהאיסור הקיים. ואנחנו נמשיך להילחם ב"ראיסים" בכל אמצעי אפשרי.

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, לאשר את הצעה החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית בוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר העבודה והרווחה. אנחנו ניגשים להצבעה.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

אגרות מדינת ישראל (הקלות כמס לחושב ישראל), שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ושלישית.

כמו כן הונחו מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושאים האלה: "פיטורי מורה שבעלה אינו חושב כיפה ומחלל שבת", ו"הקציב משרד החינוך תענוגי טיפוח".

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' ברם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי היום הונחו על שולחן הכנסת: הצעת חוק מלווה המרניה (תיקון מס' 5), שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שלישית; והצעת חוק

י. הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי

נעלמו מן המפה היהודית במשך העשור האחרון. לעומת 10.3 מיליון יהודים שהיו בתפוצות, יש היום בתפוצות רק כ-9.4 מיליון יהודים. כמיליון יהודים נבלעו, נעלמו ונשרו מגופה של האומה.

הווי אומר, העם היהודי מקיז את דמו שלו. העם אינו מודע דיו לסכנות הנוראות המביאות אותו לאובדן מספרי מחריד זה, ויש לעוררו מתרדמתו ומאדישותו ולגייסו למאבק להצלת העם, פשוטו כמשמעו.

כול שנותר לנו, לחושבי ישראל, ליהודי ישראל ולכל יהודי בעולם שעניין עתידו ושלומו של העם היהודי יקר לו וקרוב ללבו הוא לבדוק מה הם ואילו הם הגורמים הראשונים במעלה להתמוטטות, להידרדרות המספרית הזאת, כדי שנבטלם אותה בכל כוחנו.

ההידרדרות המספרית משקפת הידרדרות רוחנית ומוסרית. חלק מן היהודים כמו עוזב את היהדות מדעת, וזאת כיצד? — בכמה וכמה צורות:

הגורם הראשון במעלה הוא הפריץ הנמוך בעם היהודי. לפי המחקרים הללו, למשפחה היהודית הממוצעת בארצות-הברית, בקנדה ובמערב בכלל יש 1.4 ילדים בלבד — אחוז נמוך ביותר, הן ביחס לחברה הנוצרית הסובבת, והן ביחס למשפחה היהודית המסורתית, בעבר.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת וירשובסקי, חבר הכנסת שאקי אומר דברים חשובים ואתה מפרע לעוד שני חברים להקשיב לו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי — מאת חבר הכנסת אבנר חי שאקי. אני מוזין את חבר הכנסת אבנר חי שאקי לדבר פתיחה, בבקשה, אדוני.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני שמח שחברים רבים נרשמו להשתתף בדיון בנושא: עתידו הדמוגרפי של העם היהודי. אני רואה בנושא הזה אחד הנושאים האמיתיים, המוחשיים והבעייתיים ביותר שבפניהם ניצבת המדינה ובפניהם ניצב העם, ותקוותי שזאת גם דעת חברי.

לדירי, בצר שאלת הביטחון הפיסי, עומדת שאלת ביטחוננו וקיומו הרוחני של העם היהודי, שאלת המשבר הדמוגרפי. שהעם בתפוצות והעם בישראל מצויים בו, בפשטותם של דברים — זה למעלה מעשור אנו עדים להידלדלות מספרית שיטתית של העם היהודי, כמידה שיש בה כדי להדאיג ולהחריד אותנו. את כולנו.

הפרופסור בקי, ששימש במשך שנים ראש הלשכה לסטטיסטיקה וראש החוג לסטטיסטיקה באוניברסיטה העברית בירושלים, הגיע, לאחר מחקר מקיף וממצה שערך יחד עם הד"ר דה-לה-פרגולה, לתוצאה המחרידה, שלפיה העם היהודי הולך ויורד במספרו במקום לעלות. אנו האמנו כי לאחר השואה הנוראה נעשה מאמץ עליון לחזור לעצמנו — לפני מלחמת העולם השנייה היו 16 מיליון יהודים בעולם, קרוב ל-17 מיליון — והנה מוצאים אנו, כך אומר לנו המומחה לנושא הזה, הפרופסור בקי, במצב הנורא שבו כמיליון יהודים

ולקבל חינוך יהודי, רואים אנו שנישואי התערובת רבו עד כדי כך, שפרופסור בקי מעריך אותם ב־40% — 50% של כלל הנישואים.

והי תופעה רעה וחולה, תופעה מסוכנת, שמדינת ישראל העם בישראל והממשלה בישראל חייבים להתריע עליה ולהזהיר מפניה, כי המשמעות המיידית שלה היא הצטמקות הדרגתית של העם, הידלדלות נמשכת במספרו, הקוּת דם עצמית. דבר זה, השכל אינו סובל, ואם אנו שאננים באופן בלתי מובן, הרי זה מפני שאין אנו חשים כנראה בסכנות הממשיות האורבות לפתחנו.

גורם שלישי בסוגיה זאת, שטוצילוגים וסטטיסטיקנים הגיעו אליו, הוא: האתוז המדהים, של גירושין בקרב היהודים בגולה ובארץ. התערערות המשפחה היא תופעה סוציולוגית מאפיינת של העשורים האחרונים. במערב כמסורת הולך מעמדה המסורתי האיתן של המשפחה ונחלש. רבים מעדיפים לחיות במשפחה חד־הורית. רבים מעדיפים לחיות יחד כבני זוג בלי נישואין, ורבים אינם מוצאים חובה להעמיד ולדות. החשיבות של רצף הדורות, של ההמשכיות, של ההשתלבות בתוך החברה עצמה וחיוקה — לא נראית להם. האתוז הגבוה ביותר של גירושין הוא, כין השאר, גם התוצר הסופי של העתהנהגות הזאת, שהיא התנהגות סוציולוגית פגומה המעידה על חולשה כרוזו ובאמונו העצמי של העם.

לכאורה, אלה דברים שאינם ניתנים לשליטה, כהיותם בתחום הפרט, אבל למעשה ניתן גם ניתן, על־ידי הסברה, על־ידי חינוך, על־ידי מדיניות ממלכתית מכוונת, לצמצם את כמותם כדי להרים תרומה חשובה לצמצום הקוּת הדרם העצמית הזאת.

גורם נוסף, שנמצא על־ידי החוקרים, הוא המרת־דת מבוזנת. למרבה הצער, מסיבות שונות אין מספרים מדויקים בנושא הזה, אבל המספרים החלקיים מלמדים כי בעשור וחצי או כשני העשורים האחרונים אנו עדים למאמצים שיטתיים ומכוונים להביא רבים מבני העם היהודי, חלשים שבו, צעירים שבו, מבולבלים שבו, נבוכים שבו — ולא הרכה דורות היו נבוכים כדור הזה — להמרת־דת, כאילו על מנת למצוא מרפא לבעיותיהם — בעיותיהם האישיות, החברתיות, הכלכליות, הנפשיות והאחרות.

אם לא נשיב תשובה הולמת, אם לא נעמיד על כך שכוחה ועוצמתה של הדת היהודית וכוחם ועוצמתם של היהודים במשך הדורות טמונים בכך ששמרו על דתם, על השתייכותם הדתית ועל זהותם העצמית — והדת היהודית היא זו שעמדה להם כנגד כל הניסיונות להביא להשמדתם הרוחנית — אם לא נעשה מעשים מכוונים בנושא זה, הרי אנו תורמים בעקיפין, בידועין ושלא בידועין, לאותה היחלשות, לאותה הצטמקות מצערת שעליה דיברתי.

האחרון — התבוללות וטמיעה מודעת, אנחנו יודעים יפה, שלמרבה הצער, ציבור עצום של יהודים בתפוצות, ובכללן התפוצה המפותחת ביותר והקרוכה ביותר לישראל, ארצות־הברית, אינם זוכים לכל חינוך יהודי, לא בבתי־הספר היהודיים הרגילים ולא בבתי־הספר של יום ראשון. רבים מתחזקים מן הקהילה היהודית. רבים מתנתקים, רבים מתנכרים, וההתנכרות הזו אל הקהילה, אל העם, אל הציבור מביאה אותם כהכרח לטמיעה ולהיטמעות.

הסיבות לכך הן בדרך כלל כלכליות. בחברה תחרותית־הישיגית כחברתנו — ובמיוחד במרכזה,

אבנר חי שאקי (הסיעה הרתית־לאומית):

אני מודה לך על המחמאה, אבל אני מצפה להקשבתך. ובכן, המצב היום הוא, שהפריון הנמוך בעם היהודי, גם בתפוצות וגם בישראל, הוא אחד הגורמים הראשיים לירידה המספרית. בישראל האשה היהודייה מביאה לעולם 2.8 ילדים כממוצע בשנות נישואיה, בימי חייה, ואילו אצל יהודי הגולה, יהודי התפוצות, הממוצע הוא רק 1.4. המשפחה היהודית שהיתה מאז ומעולם התא החזק ביותר בעם היהודי והיתה המבצר החברתי, המוסרי ולמעשה גם התרבותי, הולכת ונחלשת, הולכת ומצטמקת. גם הילודה בקרב הציבור היהודי בישראל, אף־על־פי שהיא גבוהה מן הילודה בתפוצות, עדיין מפגרת הרכה אחר הצרכים, ויש בה משום נסיגה לעומת העבר.

אני שמח, והייתי רוצה להצטרף לקריאתו של ממלא־מקום ראש הממשלה מר ש' פרס, שפנה כשעתו וקרא להקים משפחות של ארבעה ילדים כממוצע. אומנם, יש מי שחשב ומי שחושב שעל־ידי משאבים ועל־ידי פיתיונות כספיים אפשר לגרום לאנשים להגדיל את משפחתם. לדעת, ולדעת כל מי שעוסק בעניין, לא רק בדרך זו נשיג את המטרה, שכן, לא בזכות תוספת מסוימת בשכר או עזרה מסוימת מוגדלת ניתן להגדיל משפחות; מדובר על משפחות ברוכות ילדים שכבר קיימות, ברוך השם, משפחות, אשר לפי מסורתן מעונינות לגדול ולהגדיל, וחשוב שהמדינה תיטיב להבינן ולסייע להן, ובכך תעזור את הילודה גם באמצעים כספיים. אם כן, זאת נוסף על הסברה מתאימה ועל חינוך מתאים. כדי שכל משפחה יהודית תיטיב להבין שהיא תורמת בכך חלק לקיומו, להישרדותו ולחיוקו של העם היהודי, כי הפריון הנמוך, אחוז הילודה המזערי הם אות היחלשות של העם.

עמים אחרים, העם הצרפתי למשל, ניסו להתמודד עם השאלה בדרכים משלהם, והם הצליחו במידה מרובה. מי שידע להשוות את המספרים ב־40 השנים האחרונות, יודע שהעם הצרפתי הגדיל את מספרו בצורה משמעותית, לאחר שהוכטחו, בין השאר, הטבות ממשלתיות ממלכתיות למשפחות הגדולות. לנו יש, נוסף על האמצעים הפיסיים, הכלכליים והחברתיים הללו מסר יהודי־יחודי ברוך, שידור ברוך להם, האומר שרק על־ידי גידול הפריון ניתן, בעזר השם, להחזיר לעצמנו הפסדים שהפסדנו, וממילא עוצמה שהיתה לנו ואבדה לנו בשואה.

דבר נוסף שכדאי לזכור הוא, שבמדינת ישראל — ואלה הם מספרים בדויים של הפרופסור בקי — נולדו בעשור האחרון ילדים לא־יהודים רבים יותר מאשר ילדים יהודים, וזה דבר מדהים. לאמר, מספר הילדים בקרב אוכלוסיית הרוב, שהיא כסביבות 83%, נמוך בעשור האחרון ממספר הילדים של 18% האחרים. הווי אומר, שבתורעה הציבורית ובתורעה המשפחתית והאישית אין מחשיבים את המשפחה הגדולה, אין מחשיבים ילודה ואין מחשיבים ילדים — זאת הטעות הגדולה. אנחנו זקוקים להסברה מתאימה של המדינה, של הממשלה, לציבור הרחב כדי להתמודד בהצלחה עם התופעה הפגומה הזאת, ולהחזיר את תודעת חשיבות הפריון הגבוה והילודה הגבוהה.

גורם שני במעלה הוא נישואי התערובת. זהו נושא מבין נושא כאוב, אבל נושא אקטואלי בעשורים האחרונים. לצערנו, בארצות המערב מספרם ואחוזם של נישואי התערובת הם, למרבה הצער, בעליה מתמדת. אינני מחייסם למה שקורה בברית־המועצות, על כך אין לנו מספרים בדויים, אך נראה שהכעיה שם גדולה וכפולה. אבל אפילו במערב, שבו יש למשפחה היהודית אפשרות לתת לבניה לגדול בסביבה יהודית

כ. חיזוק המשפחה ברוכת הילדים. דוד בן-גוריון המנותח הבין את חשיבות חיזוק המשפחה היהודית. גם במזרח-אירופה וגם בצפון-אפריקה, וגם בחימן ובעירק — כרוב קהילות ישראל הבינו, עד לרור האחרון ממש, כי ביצורה של המשפחה, גודלה של המשפחה, חיזוקה של המשפחה — זהו אינטרס לאומי, נוסף על ההנאה ועל האושר האישי שנגרם עם התרחבות המשפחה, ובכך אין ספק, אבל, למרכה הצער, בעקבות השפעת התרבות המערבית והנורמות המערביות, הלכה המשפחה היהודית והצטמצמה. עד שהגיעה לממוצע הנמוך כל כך, של 1.4, שעליו דיבר הפרופסור בקי.

למרות האילוצים הכלכליים, למרות התוכנית הכלכלית החדשה, ואולי דווקא משום התוכנית הכלכלית החדשה, שעומדת להיות מוכתרת לפנינו ככנסת, אנחנו חייבים לומר: אין זה צודק לפגוע במשפחות ברוכות הילדים. ההיפך הוא הנכון. אינטרס לאומי עליון הוא לעודד משפחות ברוכות ילדים, לעודד את גידול הילודה, לקרוא לגידול הילודה. העם הזה הקיז די והותר דמים בשואה, וזכאית מדינת ישראל, אף חייבת, לעשות כמיטב יכולתה כדי להחזיר, כדי לפצות במשהו על האובדן וההפסד המספרי הנורא הזה.

ג. צמצום מספר ההפלות — הארץ געשה-רעשה בעבר סביב החיזוק בחוק העונשין הנקרא הפסקת היריון, אבל כלשון העם הוא נקרא: חוק נגד הפלות. החוק נגד הפלות, רבות, לצערי וודאי לצער רבים, איננו מיושם. אנחנו שומעים ויודעים על כ-20,000 הפלות בשנה בקרב הציבור היהודי בארץ. הדבר מסביר את הפער הגדול בילודה הקיים בינינו לבין שכנינו. מאחר שזה החוק ומאחר שמנופפים אצלו, ובצדק, בעקרון שלטון החוק, הכרחי לתת שינויים בחוק זה ולמנוע "רצח" המוני זה בעמנו. "רצח" המנוגד לדתנו, למסורתנו, למוסר, לחוק ולחובת-הקיום הלאומי שלנו.

הי"ר א' נחמיאס:

עליך לסיים את דברך.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

בתוך שתי דקות אני מסים.

הי"ר א' נחמיאס:

לא רק דקה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

טוב.

ד. הגברת המודעות לחשיבות מוסד הנישואין — חברה יהודית בכלל, וחברה יהודית הרוצה לשמר את עצמה בארץ בפרט, חייבת להביא להגברת המודעות לחשיבות מוסד הנישואין, כפי שדיברנו. עליה לעשות מאמץ עליון למניעת ירידה, ועל זה דיברנו לפני זמן קצר.

ה. הגברת החינוך היהודי והעמקתו, גם בתפוצות וגם בארץ.

כל הפעולות הללו עשויות להתמודד התמודדות משמעותית עם המשכר הדמוגרפי ולהביא להגברת כוחו של העם היהודי, שכולנו, כך אני מאמין, רוצים בחיזוקו, בהצלתו ובטובתו.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אבנר חי שאקי.

אני מבין שחברת הכנסת אמירה טרטיני הסכימה להתחלק עם חבר הכנסת שפירא. תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שפירא, בבקשה.

בארצות-הברית, שממנה יוצאת תורת התחרות לעולם כולו, וכל אדם רוצה להידמות, להשיג ולהגיע, ועצם השאיפה להתחרות ולהגיע הופכת להיות המוטיבציה העיקרית בפעילות האנושית והחברתית — בחברה כזאת, ההתבוללות היא תוצר לוואי בלתי נמנע, במיוחד למי שהוא נטול שורשים יהודיים, מנותק ממקורותיו וממסורתו, מי שיהדותו קמלה ויבשה, ואיבדה כל חיות ומשמעות, עקב העדר כל חינוך יהודי.

כאשר אין חינוך יהודי ואין זיקה לקהילה ואין זיקה מספקת לישראל, ולמרכה הצער, אנחנו יודעים שפעילותנו שם היא בין חלשה לאפסית — ותעיד העלייה המעטה — התוצאה היא בלתי נמנעת, וגם אדם שאינו נישא בנישואי חערובת הוא מתבולל. מה פירוש מתבולל? — עוזב את השכונה היהודית ואת הסביבה, מתנתק ממנה כמודע והולך לגור בסביבה גרית, במגמה ברורה להיטמע בתוכה, להתבולל בה ולהיות חלק אינטגרלי שלה.

כשאלחנו מונים את הגורמים הללו, אנחנו חייבים לשאול, האם ניתן לעשות משהו כדי להתמודד עם הבעיה. אני אנסה להציע לפני הכנסת כמה הצעות מעשיות, ואני מפנה אותן, כמובן, בראש ובראשונה לממשלה, כדי לעשות ליישומן הלכה למעשה. הממשלה קיבלה החלטות לפני כמה חודשים והטילה כמה מטלות על המרכז הדמוגרפי שלי: משרד העבודה והרווחה, הממשלה הוריעה שהיא מודאגת, הממשלה הוריעה שהיא רוצה לטפח מדיניות דמוגרפית חיובית, היא מודעת לכל המצב ההרסני המסוכן הזה, והשאלה הנשאלת היא: האם די באותה הכוונה של מדיניות? חשובתי לממשלה היא: לא.

הממשלה לא עשתה, הכנסת לא עשתה והציבור ככלל, הציבור היהודי, לא עשה דיו, אם בכלל, כדי להדוף את המשבר הדמוגרפי הזה.

ההצעות שלי אינן מפורטות ואינן ממש אופרטיביות, אבל ודאי שיש בהן נגמה, סימון דרך, ואני מקווה שהכנסת תתלכד לפחות סביב ההצעות שאביא כאן בסוף דברי, כסיכום, כדי להתוות דרך למלחמה בסכנה הדמוגרפית.

א. בלימת נישואי התערובת. הפרופסור בקי וד"ר דה-לה-פרגולה ורבים מן הסוציולוגים היהודים הגדולים בארצות-הברית, בקנדה ובמערב בכלל שותפים לדעה, כי נישואי התערובת עדיין נתפסים, למולנו, אצל חלק נכבד של הציבור היהודי, כסיכון ולא כסיכוי, כסכנה שיש להימנע ממנה. אומנם מן המודעות לסכנה אין להסיק שהם גם עושים משהו כדי להתמודד עמה, אבל, אם מפה, מישראל, תצא תורה, וייאמר שאנחנו מגנים את התופעה הזאת ורואים בה סכנה להמשכינותנו, סכנה לשלמותו של העם — לדעתי זוהי שאלה שצריכה לחצות מפלגות והשקפות פוליטיות. היא איננה פוליטית, היא איננה סיעתית, היא איננה סקטוריאלית, היא לאומית, תרבותית, רוחנית כמובן.

לכן, אני מציע כי הכנסת תגנה את תופעת נישואי התערובת ותקרא לבליתם בכל הכלים שבידה. גם התגונה, תעניית, שכל תפקידה צריך להתבטא לכאורה בכך שהיא תעשה הכול כדי להציל מקסימום של יהודים בגולה מטמיעה ומשמד, שאולי יהיו מועמדים פוטנציאליים לעלייה, חייבת להבהיר ולהסביר כי זוגות של נישואי תערובת אינם בהכרח הפוטנציאל הטוב ביותר לעלייה לישראל. מי שברח מדתו, מי שברח מקהילתו, סופו שהוא בורח מעצמו ומעמו. ומי שבורח מעמו, הצינונות איננה מדרבנא אל לבו, והעלייה לישראל על אחת כמה וכמה. ותעיד העלייה היורדת והיורדה העולה — תופעות שאנו עדים להם בשנים האחרונות.

בנק לאומי — כמה סקנדלים, כמה דיונים יהיו, אבל אני עוד לא שמעתי שיבוא פה מישהו על הכמה הזאת ויגיד: אנחנו רוצים לדון במשך יום שלם בשאלה, איך הפסדנו מיליון יהודים. כל יהודי שווה דולר? מיליון יהודים שווים מיליון דולר.

אוריאל לין (הליכוד):

איך מתים אנשים יום יום בדרכים ללא צורך, על כך רוצים לדון? זו איננה שאלה אבסטרקטית, אלא שאלה מעשית.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

חבר הכנסת אוריאל לין, אתה פנית לוועדת הכספים. אתה מדבר על זה שהגוף הולך, ולא רוצים לדבר על זה כאן. הנשמה אינה פחות חשובה מהגוף. אנחנו מדברים על כך שהלכו מאתנו מיליון נפשות, כנשמה. האם זה לא שווה ועדת חקירה כמו ועדת בייסקי על הסדר ויסות המניות? מדינת ישראל קמה כשכיל לאחר את העם היהודי בכל העולם, ומדברים על זה כל הזמן. אם אנחנו כל כך דואגים ורוצים לרשום גוי כיהודי רק כדי לאחר את העם היהודי בעולם, למה לא אכפת לנו שהלכו מאתנו מיליון יהודים? איפה הם? מה קרה? לא היתה מלחמת לבנון בארצות-הברית.

ר' כהן (התנועה ליכויות האזרח ולשלום):

מי פסק שזה גוי? אתה פוסק שזה גוי. בית-המשפט לא פסק שזה גוי.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

חבר הכנסת ר' כהן, אני רוצה לנהל אתך ויכוח. אתה יודע שגם הגברת שולמית אלון אומרת שאין ויכוח על כך שגנור צריך להיות כהלכה, אלא שהיא חושבת שההלכה היא גם כאשר עומד רב, לא עלינו, ולעזר כומר, ומשיא זוג מעורב, נישואי תערובת. או אני אנהל אתך ויכוח על זה?

ר' כהן (התנועה ליכויות האזרח ולשלום):

זה לא הנושא.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):

אתה תנהל אתי ויכוח היום על האופן שבו עושים שטיח? אני שואל אותך. האם אתה יכול? בדיקת כן אינך יכול לנהל אתי ויכוח בשאלה האם זה נקרא רב או לא. זה לא הצד המקצועי שלך.

רבנות, אני אומר לכם, אני מכבד כל יהודי, לא חשוב אם הוא שומר ברגע זה תורה ומצוות או לא — בוודאי, אנחנו מקווים שכל יהודי יגיע לזה באחד הימים — ויעיד עלי חבר הכנסת שלמה עמר, שהוא עוד לא הרגיש בוועדת הכספים שאני מכבד את חבר הכנסת ורדיגר יותר ממנו. הוויכוח פה אינו על מיהו יהודי, הוויכוח הוא על אותם אנשים שעושים כל רבר שבעולם כדי לחסל את העם היהודי. אנחנו שאומרים, אתה קידשת ואהב אתה הבדלת, אתה הבדלת בין ישראל לעמים, איננו יכולים לראות עם אחר בחוץ העם שלנו ולקרוא לו יהודי.

כל בעיית הדמוגרפיה שלנו נעוצה בחינוך. אתה יודע זאת די יפה. כמו עיני ראיתי איך בחור ישראלי מגיע לחוץ-לארץ ונכנס לבית-כנסת, ובאשר קוראים לו לעלייה לחורה, הוא אינו יודע, המסכן, איזו ברכה לברך. כאשר נסעתי פעם ברכבת בין בלגיה לשווייץ, ניגש אלי בחור ודיבר עברית. החזקתי גמרא קטנה ולמדתי את הדף היומי. היה ערפל, מטוסים לא יכלו לטוס, ואני יודע שיש, לא עלינו, גם עמים אחרים שמדברים עברית, ואולי זה בכל זאת מישהו מאש"ף. הראיתי לו את הגמרא והוא לא ידע מה זה. שאלתי אותו, אתה יהודי? והוא

אני מבקש מהנואמים שיקפידו על משך הזמן, לא יותר מעשר דקות כל אחד.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל המחקרים שנערכו באחרונה מצביעים על כך שהגורמים המרכזיים לירידה במספרם של בני עמנו הם נישואי תערובת, חינוך לא שורשי ורמת הילודה, לא עלינו — היום, למתרחקים מהחינוך הקדוש, יש ילד אחד או שניים, וזה שיא השיאים.

שוב, איך מדובר כאן במחלה, מדובר, לא עלינו, במגפה. כשבים יחד לבדוק מה הנימוק לכך שעם ישראל, שכולנו רוצים שהוא יוסיף ויתרחב בעולם, פוחת והולך, לצערנו — אין ויכוח לגבי, הדיאגנוזה.

אני חייב לומר מה שאמרתי היום בוועדת הכספים למר דולצ'ין, יושב-ראש הנהלת הסוכנות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הוא באמת התקווה הגדולה שלנו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אמרתי למר דולצ'ין, ויעידו חברים בוועדת הכספים ששמעו אותי, שהוציא לפני כל כך הרבה שנים, השאיר להסתדרות הציונית, אף שיש להם באקוויטי, כהן, כבנק לאומי, פחות מאחוז אחד, 0.75 אחוז — 75% בהצבעה. וזאת משום שההסתדרות הציונית החליטה שהבנק הזה יהיה הבנק של העם היהודי. ואני חייב להודיע פה מה שלא הייתי חולם אף פעם שיקרה, שמצב זה קיים כ־50 שנה, וכתוך 50 שנה לא שינו שום דבר במוסד הזה שקוראים לו בל"ל, לא בפקוח, לא בשיטה, לא בדרכי הניהול, מבחינת הבעלים. שאלתי את מר דולצ'ין — לא עלינו, כל הזמן רוצים לעשות רפורמה בתורתנו הקדושה, אבל, במוסד שהתחיל כמוסד קטן — והיום יש לבל"ל תקציב כמו לכל מדינת ישראל — 24 מיליארד דולר דרכי הניהול ודרכי הפיקוח מטעם ההסתדרות הציונית הם כמו לפני 50 שנה. ביחס לזה לא צריך לחשוב על רפורמה. ומה יצא מזה? — שערורייה.

אני אומר זאת פה, כי היות שלנושא זה אין ריח של שבת, יתנו לי להסביר את גודל השקר והצביעות בנושא הרפורמה, כי אותו דולצ'ין הוא יושב-ראש הסוכנות. כאשר ב־12 במאי נודע לאלו הורוכיץ באיזו שערורייה מדובר, הוא התחיל לפתוח את התיבה הזאת, ונגיד ההסתדרות הציונית, מר דולצ'ין, צלצל לו מחרץ-לארץ, התנהל משא-ומתן בין הורוכיץ ליפת בערך ממאי עד אוקטובר. דולצ'ין צלצל אליו ושאל מה קורה עם הנושא ההוא, והוא ענה לו: אני גמרת אותו. איך? הוא אומר, יותר טוב שלא תדע. ובזה הסתפק דולצ'ין, ועד היום הוא לא יודע.

אני אומר זאת פה, ואני חושב שחברים יעידו עלי, שלא תקפחי, חלילה, לא ניסיתי למצוא פגם, כיבדתי את התורה שאמרה "לא תעמוד על רס ענף", אבל — איזו צביעות, על שבת — רפורמה, על בנק לאומי — לא. מה שהיה לפני 50 שנה בבנק, זו השיטה הנהוגה גם כיום. מה קורה? מאחר שלא עושים רפורמה בבנק לאומי, הרבר מוסיף יותר כסף לכיס, ובתחום הדת — כל מה שקורה מפחיד. יום יום מתמעט עם ישראל, אני פשוט אני יכול להבין זאת.

נניח שיש פה יהודים שאינם מאמינים בזה. נניח שיש פה יהודים שחושבים שהעובדה שיש פחות מיליון יהודים כ־15 שנה נובעת מכך שהם לא הגיעו לארץ-ישראל. זו גם כן יכולה להיות שיטה. אם, נניח, יחסרו היום מיליון דולר בקופה של

הי"ר א' נחמיאס:
הוא כבר לא רוב, הוא מיעוט.

דוד מגן (הליכוד):
הרוב הוא מזערי.

הי"ר א' נחמיאס:
אין רוב מזערי. אנחנו במיעוט בגליל.

דוד מגן (הליכוד):
הנתונים שאני שאכתי מראים שעדיין יש יתרון מספרי קל עד כדי איזון כמעט בין יהודים לבין ערבים בגליל, וייתכן שתילוקי הרעות בינינו נובעים מהשאלה היכן הוא הגבול של הגליל התחתון.

לצער הרב, הממשלה, על אף הכרזותיה בעניין יהוד הגליל לא עשתה מעשה של ממש כדי למלא הכרזה זו בתוכן אמיתי.

שולחן הממשלה המיוחס, הניצב כאן לפנינו, מעיד כאלף עדים על החשיבות שהממשלה מייחסת לנושא ועל חסרונם של מניסטריון אשר צריך להיות מופקד על טיפוח העלייה, על עידוד הילודה ועל פיזור נכון וחסם של האוכלוסייה.

לקראת דיון זה עשיתי עבודה פרטית וניסיתי לכדוק את התוצאה של פעילות הממשלה בחלק מהיישובים שאותם אני רוצה לציין, פעילות של 19 שנים וחצי, מאז מלחמת ששת-הימים, כדי לכוון את הצלחות הממשלה מהפרספקטיבה הדמוגרפית בכל עשרת היישובים העירוניים אשר הוקמו ביהודה ובשומרון ובעיר קצרין שבגולן, ומה רבה היתה אכזבתי לגלות את המספרים המעצבים והמדכאים, התברר לי כי במעלה-אדומים, היישוב העירוני הגדול ביותר בקבוצת יישובים זו, מתגוררים רק 9,340 חושבים, וכשנת 1985 הגיעו ליישוב עירוני זה, בסך הכול, 13 עולים חדשים; לא 13 משפחות אלא 13 נפשות. ביישוב השני בגודלו ביהודה, בקריית-ארבע, יש רק 3,670 חושבים, וכשנת 1985 העיר הגדולה בחברון, קריית-ארבע, רשמה לחובתה מאון הגירה שלילי, כאשר מספר התושבים שבה פחת ב-53 נפשות. באריאל, כירתו החדשה של השומרון המתחדש, 3,220 תושבים, ובסך הכול, שלושה עולים חדשים בשנה. אני יכול להביא בפניכם נתונים מדכאים גם לגבי קצרין, לגבי עמנואל, לגבי אלפי-מנשה, אלקנה, אפרתה ויישובים אחרים. הנתונים הללו מצביעים בהחלט על מחללי הממשלה בעידוד העלייה ובמדיניות הקליטה, וכמובן על הצורך לקבל החלטה חכמה לגבי פיזור האוכלוסין.

גם הנתונים האחרים הם מוזעזעים. הם מצביעים על הגירה שלילית מרוב ערי הפיתוח, להוציא שלוש, מתוך 30 ערי פיתוח. ב-27 ערי הפיתוח האחרות יש הגירה שלילית הנמשכת כבר כמה שנים, והיא הגיעה לשיא ב-1985. גם כאן בולט המחלול המשווע של הממשלה, מול הצהרותיה והחלטותיה, שהן בגדר של דיבורים גבוהה גבוהה.

חברי הכנסת, אין ברצוני להלאות אתכם בנתונים המדכאים הנוספים, כי הרי תכליתו של הדיון בכנסת היום צריכה להיות הערת הממשלה מתרדמה ודרבונה לנקוט פעולות מידיות לעיבוד תוכנית דמוגרפית חכמה וליישומה כך שהיא תענה על ארבע בעיות.

הבעיה הראשונה — ואני כאן מזדהה שוב עם חבר הכנסת אבנר חי שאקי — ההתמודדות עם הבעיה הנקראת "העם היהודי בתפוצות כעם ההולך ופוחת". הוא נעלם בתפוצות לא מפני שהוא עולה לארץ-ישראל, אלא בגלל אותה מכה ארוכה.

אמר לי שהוא בא מקיבוץ כברי. רציתי לדעת אם זה נכון, שאלתי אותו — מה זה חומש, אתה יודע? אמר לי: לא. בר-מצווה עשו לך? לא. תפילין אתה יודע מה זה? לא. קריאת "שמע" אמרת פעם? אמר: לא. אני לא יודע מה זה. זה החינוך שמחשי את קצו של עם ישראל, וזאת עושים פה בארץ. זאת עושים פה בארץ, ולא יעזור דבר. בעוד 30 שנה איש לא יזכור איזה שכן קיבל ארנסט יפת, אבל בעוד 30 שנה יאמרו הכול שחסרים, לא עלינו, עוד כמה מיליוני יהודים ויגידו שהציונות הזאת, שחברי כנסת אלה, הביאו את השואה על עם ישראל. הם טיפלו בארנסט יפת, בכסף, בפחות, אבל לא בפחות של העם היהודי. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

הי"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת אמירה סרטני ויתרה על תורה לחבר הכנסת אברהם שמירא והסכימה שהוא ידבר לפני.

חיים קופמן (הליכוד):
חשוב שירשם בפרוטוקול כי חברת כנסת ממפ"ם ויתרה לחבר כנסת מאגדות ישראל.

הי"ר א' נחמיאס:
אינכם יכולים לעשות הסכם על חשבון חברי כנסת אחרים. חברת הכנסת סרטני ויתרה על תורה. שאלתי אותה בראשית הישיבה, והיא הסכימה.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לברך את חבר הכנסת פרופסור אבנר חי שאקי על יוזמתו להעלות בכנסת לדיון את מה שהוא הגדיר כסכנה הדמוגרפית. הקשבתי היטב לנאומו ואני מבקש להוסיף נופך לדיון ולהתרכז דווקא בנושא האתגרים הדמוגרפיים של מדינת ישראל.

חברי הכנסת, אנחנו דנים בנושא שהוא כנפשונו, נושא שעליו תחזיקים או תיפול מדינת ישראל, כי אם לא ננקוט פעולות הנוצחות, קודם כול, להבטחת הרוב היהודי בארץ-ישראל, קיימת בהחלט סכנה, כי בעוד כמה עשרות שנים יצומצם, הפער בין הרוב היהודי לבין המיעוט הערבי עד כדי סכנה כי מדינת היהודים, היא מדינת ישראל, תאבד את צביונה המיוחד.

הנושא הדמוגרפי מורכב משני עניינים עיקריים: האחד — העניין הכללי, המספר הכללי של האוכלוסין, הרוב הנמדד במספרים מוחלטים; והשני — העניין האזורי, המדר האזורי לפי כל חבלי הארץ, חבל אחר חבל.

לגבי המספרים והיחסים ביניהם בעניין הכללי, אנחנו תלויים ברמה, בהיקף ובקצב התפשטותה של אותה קללה הנקראת ירידה, של העלייה ושל הקליטה. העניין האזורי, המדר האזורי, תלוי בעיקר וכמעט באופן מוחלט במדיניות הממשלה ובפעולותיה. הממשלה, אדוני היושב-ראש, לצערי הרב, אינה נותנת די את דעתה על העניין וממילא אינה עושה דבר. כך אנו יכולים להצביע כצעד כי בשלושה חלקים של ארץ-ישראל אין גידול ממש של האוכלוסייה היהודית — לא בשומרון, לא ביהודה ולא בחבל-עזה, ובמקומות אלה התושבים היהודים הם, לצערי הרב, עדיין מיעוט.

ראוי להזכיר כי הרוב היהודי בגליל, שממנו אתה, אדוני היושב-ראש, מגיע, הוא מזערי — — —

אמירה סרטני (מפ"ם):

אני לא נכנסת לזה.

אליעזר שופטק (הליכוד):

על זה מדברים כנכנסת? כישיבת ועדה אפשר אולי לדון

בכך, אבל לא במליאה. העלייה מאתיופיה נפסקה בגלל דיבורים.

דוד מגן (הליכוד):

המספר הוא 5,000, וגם הוא גדול.

אמירה סרטני (מפ"ם):

למה לא? זה חדר כבר מזמן להיות סוד. מדובר פה על נפשו של כל יהודי. אם אנחנו מוניהים שם את הקהילה, הרי הזנחנו חלק מהעם היהודי. והו נרשא שאפשר לפעול בו, והממשלה חייבת לפעול ולעשות בו.

חבר הכנסת דוד מגן דיבר על המצב הדמוגרפי ביהודה ובשומרון. רבותי, מדברים פה על ארץ ישראל הגדולה, זאת אומרת על סיפור שטחים. ארץ אחת.

אליעזר ולדמן (התחיה):

זה נכון.

אמירה סרטני (מפ"ם):

נכון. בארץ הזאת יושבים קרוב ל-2 מיליוני לא-יהודים. חלקם, כשלושת רבעי מיליון, יושבים בתוך גבולות מדינת ישראל, אבל למעלה ממיליון חושבים יושבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

שבח רייס (המערך):

807,000 תושבים לא-יהודים חיים בתחומי "הקו הירוק", 1.5 מיליון כשטחים ועוד 16,000 חושבים לא-יהודים ברצועת עזה.

אמירה סרטני (מפ"ם):

זה הרבה יותר ממה שאני אומרת.

רבותי, על כך איננו שומעים תשובה. אני כבר לא מדברת על כל ההיבטים האחרים, רק על ההיבט הדמוגרפי. מהי התשובה על נושא זה? האם התשובה היא — כפי ששמעתי ממישהו — שהם ייעלמו איכשהו, או שאנחנו נעזור להם להיעלם? או שאנחנו ניהפך להיות מדינה דו-לאומית, ואז השאלה היא: מה תהיה משמעותה של מדינת ישראל כמרכז של העם היהודי? האם על כך יש תשובה?

השאלה הזאת היא שאלה קיומית. יש מי שמנסה ועושה הכול כדי ליצור עובדות בשטח. אם נלך בכיוון הזה, לא רק שלא תהיה מדינה יהודית כמרכזו של העם היהודי, אלא היא גם לא תהיה מדינה דמוקרטית — על-פי כיווני המדיניות שאנחנו רואים אותם כבר היום.

כאשר רואים את המכלול, הרי עם כל האהבה הגדולה שקיימת גם בלבי לארץ-ישראל, אני חושבת שצריך גם לשקול שיקול נכון לפני שעושים מהלכים שמהם לא תהיה חזרה.

דוד מגן (הליכוד):

הלא אינך מציעה לפתור את הבעיה הדמוגרפית בישראל על-ידי כך שנעזוב את המדינה?

אמירה סרטני (מפ"ם):

לא. בשום אופן לא.

לגבי ההתבוללות, לגבי ההתרחקות של חלק מהעם היהודי לעולמות אחרים — רבותי, חבר הכנסת שאקי, חבר

אותה סכנה ואותה שואה הנקראת התבוללות. הממשלה היהודית, אף שמושבה הוא בארץ-ישראל, בנושא הזה עליה לחצות גבולות, עליה לחצות יבשות, והיא יכולה בהחלט לנקוט אמצעים מתאימים כדי להתמודד עם הבעיה העיקרית והמסוכנת הזאת.

הבעיה השנייה היא בעיית הירידה והעלייה. יש להפקיע את הנושא מידי הסוכנות היהודית, אשר נכשלה בעניין זה, כפי שהיא כושלת כמעט בכל המשימות שהעם היהודי הפקיד בידיה.

השלישית — רמת הפירון הנמוכה. יש לעודד את הילודה ולהבטיח רמת חיים הוגנת למשפחות ברוכות הילדים.

הנושא הרביעי — הפעולה הרביעית שהממשלה צריכה לנקוט היא הקמת ועדת שרים מיוחדת לעיבוד וליישום מדיניות פיזור האוכלוסין תוך מתן מענה מידי על בעיית מאזן ההגירה היהודי השלילי ביהודה, בשומרון ובעזה, ותוך יצירת תוכן ממשי להתחלת לייהר את הגליל האלטר.

היור א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. רשות הדיבור לחברת הכנסת אמירה סרטני, בבקשה. ואחריה — לחבר הכנסת שבח רייס.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני הישבריראש, חברי הכנסת, אני שותפה בהחלט לדאגה שהביע חבר הכנסת אבנר חי שאקי כשהעלה נושא זה. זוהי דאגה שהיא משותפת לכולנו. הממצאים המדברים על כך שהעם היהודי הולך ופוחת הם בהחלט ממצאים מדאיגים, ואנחנו צריכים לתת עליהם את הדעת וגם לתת תשובות.

אחת התשובות, וזאת צריכה היתה להיות התשובה כה"א הידיעה, היא מרכזיותה של מדינת ישראל בחייו של העם היהודי. לצערנו, בתקופה האחרונה הולך ופוחת מעמדה של המדינה — מדינת ישראל — כמרכזו של העם היהודי. זאת מפני כמה טעמים, אבל ודאי כשל הטעם שהייחודיות של החברה הישראלית ואיכותה הולכות ופוחתות.

מה שהיה בזמנו אכן שואכת לעלייה, לתפילתם של היהודים, לרצונם להצטרף — גורם זה הולך ונעלם. הוא הולך ונעלם משום דברים שמתרחשים כאן. אני משוכנעת שלחינוך ולאווירה הכללית יש חלק בזה, החל בממשלת ישראל והכנסת וכלה בכל הגורמים שיש להם השפעה על הנוער המתחנך כאן. מדוע בני נוער או אנשים צעירים שבגרו והתגייסו לצה"ל אינם מרגישים שייכות, אינם מרגישים ששורשיהם מצויים כאן, במדינה הזאת? זאת השאלה שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו. מה קורה לנו? את זה צריך לבדוק תל כך צריך לתת תשובות. זאת הבעיה המרכזית. בגללה יש ירידה הגדולה, בגללה פוחת אנשים עולים לארץ.

עם זאת, אני משוכנעת שיש מקום לחקוה, יש מה לעשות. בגלל מה שקורה בקרב יהודי הגולה יש לחזק מאוד את הפעולה בקרב הנוער דווקא, לחזק את תנועות הנוער בחוץ-לארץ ובארץ ולפעול למען פעולה משותפת.

רבותי, באתיופיה נשארו 10,000 יהודים שלא הצליחו להגיע לכאן. קבוצה של נציגי העדה בארץ אמרו לנו שהיום, למעשה, אין בעיה אמיתית להוציאם משם, אלא שיש בעיה של חשלומום. ממשלת אתיופיה מוכנה היום לקבל חשלומום בעד עלייתם. היום יכול לצאת מפה בחור לאתיופיה, לשלם לממשלה שם ולהביא לכאן את בני משפחתו.

שבח רייס (המערך):

כמה הם דורשים כופר נפש?

מדובר במחקרים עתידניים שיש לקבל אותם כמידה מרובה של הסתייגות וזהירות, או לפחות זהירות — בשנת 2000, או בסמוך לה, העם היהודי בגולה והעם היהודי במולדתו לא ימנו יותר מ־8–9.5 מיליון איש. היום מדובר בכ־13 מיליון איש. זהו תהליך מהיר, כמעט סילוני הייתי אומר, של כליה לאומית, וזה קורה בתוך השפע, בתוך העושר, בתוך הרקיע השביעי של האמנציפציה, בתוך ובגין משטרי החירות הנאורים ביותר בהיסטוריה האנושית.

על כן התהליך כל כך מורכב, והבעיה כל כך סבוכה, ואולי היא מתמצית במידה רבה מאוד בצפון-אמריקה, ובאופן יותר מדויק: בארצות-הברית. כ־6 מיליון יהודים מצויים בארצות-הברית. אנחנו מדברים כבר כ־30 שנה על כ־6 מיליון יהודים בארצות-הברית, שימו לב, והרי איש מהם לא עלה לארץ. נהפוך הוא, אנחנו סיפקנו לארצות-הברית הרכה יותר ויהודים מכפי שארצות-הברית סיפקה לנו, עשרת מונים יותר, היום, כאשר אנחנו מדברים על 6 מיליונים, אנחנו מפרזים, אין יותר מ־5 מיליונים ועוד משהו. זוהי תמונת המצב, והיא דיאגרמת הכליה האטית, הוולונטרית, בתוך קרן השפע של העם היהודי, ואיני בטוח שיש לנו חשוכות על עניין זה.

מאיר כהנא (תגובת כך):

יש, יש תשובות.

שבח וייס (המעריך):

איני בטוח שיש תשובות.

מאיר כהנא (תגובת כך):

אני כן בטוח.

שבח וייס (המעריך):

כאשר יגיע תורך, תיתן את תשובותיך.

מאיר כהנא (תגובת כך):

לך אין, אבל לנו יש.

שבח וייס (המעריך):

אני רוצה להבהיר את העניין הזה. מעולם לא עמדנו במבחן כה חריף ובהתחרות כה קשה עם אלטרנטיבות כל כך נחותות. זה העניין המרכזי. ארצות-הברית של אמריקה יצרה מודל של כור היתוך, של חברה פלוורליסטית, שאף היא איננה מושחתת על מחיקת העבר ומאפשרת קיום ושגשוג של תרבויות שונות ושל קבוצות אתניות שונות, בעצם המבנה החברתי יש פיתוי של עירוב תחומים, ולתוך התערובת הזאת אנחנו נקלעים. מדובר במשטר שזה כ־200 שנה שהוא עומד במבחן הדמוקרטי, ופה אנחנו מגיעים לאחד הפרדוקסים הטרגיים של העם היהודי — ככל שרע יותר היחס ליהודים, הדבר גורא ליהודים כפריטים, כמשפחות, כקהילות וכעם, וככל שטוב יותר — הדבר רע לעם היהודי בתור ישות חפצת קיום ושרידות.

ואני רוצה לומר לחברי החילונים כאן: לנו, החילונים, אין תשובה ממשית על השאלה הזאת.

מאיר כהנא (תגובת כך):

עכשיו אמרת משהו נכון.

שבח וייס (המעריך):

אין לנו תשובה, אך איני אומר שלדתיים יש תשובה. לנו אין תשובה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

הכנסת שפירא, שכבר אינו נמצא כאן, וחברים אחרים, אם תימשך האי־הכרה בזרמים השונים ביהדות, הרי זו תהיה התרופה הכדורה ביותר להרחקת עוד ועוד יהודים מעלינו. דבר לא יעזור, יש תהליכים שעם כל האמונה אי־אפשר לבלום אותם. האם אנחנו רוצים לומר לחלקים בעם היהודי: מצטערים מאוד, את הורם שלכם איננו יכולים לקבל, אתם רשאים להגדיר את עצמכם כפי רצונכם, אבל אינכם יכולים להיות שייכים לעם היהודי?

לכן מכיאים עם החזרת הנושא של "מיהו יהודי" האי־הכרה בזרמים השונים ביהדות. גם בנושא של נישואי חערובת — אם יש נישואים של יהודייה או של יהודים עם אדם שאינו יהודי אך הוא רואה את עצמו כיהודי, הוא רוצה להיות שייך לעם הזה ורוצה לקשור את גורלו בגורל העם הזה, ואנחנו נאמר לו: לא — הרי אנחנו נרחיק מעלינו את בן־דוגנו היהודי. בדרך שבה הולכים לא תהיה תשובה.

קריאה:

בסוף כל העולם יהיה יהודי.

אמירה סרטני (מפ"ם):

עוד לא ראינו שיש נהירה גדולה, אבל המחסומים האלה הם אשר יגרמו לכן שחלקים גדולים יותר של העם היהודי פשוט לא ירצו לקשור את גורלם בגורלנו, ואז לא תעזור לנו אפילו העובדה שהם יהיו רשומים כיהודים, אבל ישבו במקום כלשהו ולא ירצו לראות את עצמם שייכים לעם היהודי. זה לא יעזור לנו. כך לא יהיה עם ישראל יותר גדול.

משפט אחד לגבי ההצעות שהעלה פה חבר הכנסת שאקי דיברתי על נישואי תערובת. לגבי חיזוק משפחות מרובות ילדים, אני חושבת בהחלט שצריך לעשות מה שנאמר, אבל אנחנו רואים מה קורה לנו.

שבח וייס (המעריך):

משפחות כרובות ילדים.

אמירה סרטני (מפ"ם):

לא, מרובות ילדים.

שבח וייס (המעריך):

"מרובות ילדים", זה גנאי.

אמירה סרטני (מפ"ם):

למה גנאי? כל הכבוד למשפחה שיש לה יותר ילדים, אבל אני קושרת את זה עם עניין ההפלות. גודל המשפחה, אם ללדת ילד או לא — זה עניין להכרעה של בני הזוג. עירוב נושא ההפלות אינו לעניין, אני מתנגדת לחפיסה הזאת. אני חושבת שגם את החוק כפי שהוא צריך היה לתקן.

יש דברים שאנחנו חייבים לתת להם תשובה, ואפשר לתת להם תשובה, אבל יש דברים בסיסיים. אם השקפת העולם היא כל כך חד־משמעית, ואין בלתי — נגיע למבוי סתום ולא תהיה לנו תשובה.

הו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אמירה סרטני. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס. בבקשה, ואחרי — לחבר הכנסת אליעזר ולרמן.

שבח וייס (המעריך):

חברי היושב־ראש, חברי הכנסת, השאלה שהעלה עמיתי הפרופסור, חבר הכנסת אבנר שאקי, היא שאלה מרכזית לעם היהודי. לפי השערות המשתיתות את עצמן על מחקרים, אם כי

מדבריה. ואני מתפלל: וכי רק ביהודה ובשומרון יש בעיה דמוגרפית? הלא הנושא שהועלה פה הוא הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי בכלל, במדינת ישראל ומחוצה לה. וכי רק בצדו המזרחי של "הקו הירוק" יש בעיה דמוגרפית, ואילו בצדו המערבי של "הקו הירוק" לשעבר, זה שנמחק, היא אינה קיימת?

נגיד שנכלל, חלילה, את פתרון לבציה הדמוגרפית אשר בצדו המזרחי של "הקו הירוק". האם בכך נפתור את הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי? לפי אותה סטטיסטיקה, הרי יעברו רק עוד כמה עשרות שנים עד שאותה בעיה דמוגרפית תהיה קיימת בצדו המערבי של "הקו הירוק", ושם בלבד.

האם אנחנו מחפשים פה פתרונות קלים, או פתרונות שהם בכחינת אשליה, בלי לגעת בשורשי הבעיה? עם כל הידידות לחברת הכנסת אמירה סרטני — ואני רוצה לומר שאני מאמין לך שיש אהבה בלבך גם ליהודה ולשומרון, לכל חלקי ארץ-ישראל: כך אני גם שומע ממנהיגי ישראל, בכללם ממלא-מקום ראש הממשלה וחבריו, האומרים: גם אנחנו מאמינים שיש לנו זיקה לארץ-ישראל, ואני מאמין לכולם — אני חושב שיש פה עיוות של שורשים. אני יודע מי יאמין לזה שאומר שיש לו זיקה לחלקי מולדת או אהבה לחלקי מולדת, ועם זה הוא אומר: כינתיים, אני מוכן לחלק חלקי מולדת אלו ולתתם לאחרים. האם זהו ביטוי לאהבת חלקי מולדת? לא מצאנו תופעה כזאת ולא שמענו דבר כזה אצל עם אחד אחר. לא שמענו על אהבה כזאת ועל זיקה כזאת לחלקי מולדת.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למי שיש, כשם היהדות, אהבה וזיקה גם לשלום, הוא יכול לעמוד בפני הבעיה הזאת. אם היה יכול להיות גם זה וגם זה, מה טוב.

אליעזר ולדמן (התחיה):
ידידי חבר הכנסת רן כהן, אם היושבי-ראש ירשה לנו, אפשר להיכנס לסוגיה זו ביתר הרחבה.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר א' נחמיאס:
סליחה, חברי הכנסת, בבקשה להאזין לדברי חבר הכנסת אליעזר ולדמן, ובכל אופן נא לא להפריע לו.

אליעזר ולדמן (התחיה):
אולי נייחד פעם אחת דיון למהות השלום והבעייתיות —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אבל הנושא היום הוא הדמוגרפיה.

אליעזר ולדמן (התחיה):
חברת הכנסת חייקה גרוסמן, זה עתה נכנסת לאולם, תחילה האזיני קצת. תני קצת לדבר.

חבר הכנסת רן כהן, אנחנו מדברים על חלקי מולדת הנמצאים בשליטתנו. לא היו בהיסטוריה של העמים בני עם שהיתה להם זיקה למולדתם והם היו מוכנים למסור ברצון אותם חלקי מולדת אהובים לשלטון זרים. ואילו אנחנו רוצים ליצור חקרים, שיהיה רק לכוונתנו ולחברתנו.

הביעותי מתוך דבריך, חברת הכנסת אמירה סרטני, שעוד לפני שניגש לגופה של הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי, יש

שבח וייס (המערך):

יש עוד כמה שאלות שאין עליהן תשובה. רק לתנועת שינוי יש תשובה לכל דבר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני שואל שאלה כנה.

שבח וייס (המערך):

אם כך, אענה לך. אני רוצה לומר דברים מתוך קנטור. אנחנו נמצאים כאן בפורום אינטימי. זה נושא רציני, ואפשר לקיים דיון בלא מגמות קנטור ובלא תגרה.

כאן בארץ יש הרבה סמלים, ערכים, הווה, שמחור למסגרות הדתיות הוא עדיין הווי לאומי. לכן הבעיה פה קטנה יותר, ואולי אינה קיימת. אנחנו מדברים בשפה הקדומה שלנו ומטפחים, באמצעות מחקרים ארכיאולוגיים, את הערכים הקדומים שלנו. יש לנו ישות מדינית, יש לנו מולדת וצבא, סמלים וצבעים לאומיים, ובכל יום רביעי אנחנו חוזרים בכנסת על הריטואל הזה של דתיים וחילונים, ובתוקף הריטואל הזה החילונים מקיימים מנה של דתיות. הם אפילו אינם מרגישים עד כמה, בתוקף הרוב עם הדתיים, הם שומרים כעצם על יהדותם. תופעה זו אינה קיימת שם; אינה קיימת. אינני בטוח שבמישור החילוני המובהק יש אלטרנטיבות.

אני צריך לומר שיש כאן בעיה מסוימת, משום שכאדם שאיננו נמנה עם המחנה הדתי, אני יכול בהחלט להבין את ההווי החילוני שלהם, אבל כאשר אנחנו מדברים כאן בבית גבוהה גבוהה ובכנסת על הצורך ועל הרצון שלנו שהעם היהודי יישדר, קצת גם מתוך אינטרס אגוצנטרי, כמי שחיים כאן וחדרים מברידות וממדינת הקטנים והולכים לעומת הסביבה המתרחבת — יש פה אלמנט לאומי אתנוצנטרי. כאן אנחנו זקוקים להם מאוד, ובמקביל אנחנו נוקטים לא אחת פולימיקה פזיזה לגבי אותם אלמנטים החיוניים שם לקיום העם היהודי, כפי שהם היו חיוניים במשך מאה דורות של גלות, שבה באמצעות אותם אלמנטים דתיים-תרבותיים קיימו אומה ומולדת ללא טריטוריה, רק עם טריטומיה של חלום, של חזון ושל עבר, עבר שהפך להווה.

אני רוצה לומר שברל כצנלסון, יעקב חזן, וכל הטוציאליסטים המובהקים האלה התמודדו עם השאלות האלה ביתר עומק, ומולם אנחנו נוהגים כאן מנהג של שטחיות בעיקר באגף שלי; לפעמים מניפולציה עם מפלגה דתית כזאת או כזאת, ולפעמים פולימיקה פלקטיסטית שאין לה טעם, אין לה ריח, אין לה ידיים ואין לה רגליים.

ולסיום עוד משפט אחד. חברים יקרים, אנחנו צריכים לעשות מאמץ עליון לצמצום הירידה, מאמץ עליון להגברת העלייה. גם אם נעשה מאמצים עליונים, אין לי שום ביטחון שהם יישאו פירות בזמן הקרוב. על כן, מאמץ המאמצים שצריך לעשות הוא לקיומו של העם היהודי שם — מרכזיותה של ירושלים, אבל איזוניתה של בבל, בשום אופן לא. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת חיים דרוקמן.

אליעזר ולדמן (התחיה):

כבוד היושבי-ראש, רבותי חברי הכנסת, חברת הכנסת אמירה סרטני, ואני פותח בדברים האלה, עסקה בבעיה הדמוגרפית ביהודה ובשומרון. מייד אגע גם בפתרונות העולים

אבל, מה נעשה, חברי הכנסת, שיש כינוי אנשים שמשלים את הגויים האלה, מעוררים אותם לנקוט צעדים מגוחכים ומשלים אותם שכך יוכרו כיהודים. אני נפגשתי, ועודני נפגש, גם עם הרפורמים וגם עם אלה שאינם יהודים לפי דעתי, שמצטרפים לקהילותיהם. ואני אומר להם את הדברים האלה, בכל הכבוד ובכל הכנות.

אדוני היושב־ראש, מגוון הדבר שאנחנו, מדינת ישראל וממשלת ישראל, נעסוק במשברים ממשלתיים ובהתפטרות שרים, על מה? על שני אנשים, שאחד מהם קורא לעצמו רבני רפורמי, שמתחן כנישואים מעורבים, שמעורר התבוללות, שמחריף את הבעיה הדמוגרפית של עם ישראל; והשנייה — אשה שרוצה להתגרר לכאורה, אך היא יורדת מן הארץ ובורחת, אלה יקבעו לנו את החיים פה? האם אנחנו נרשה להם לבלבל את חיינו ולגרור לנו משברים?

ברשותך, אדוני היושב־ראש, אני רוצה לסיים בשתי נקודות — הפתרון, כמו בהרבה תחומים, וחבל שלא מתייחסים לכך ברצינות הדרושה, הוא חינוך, חינוך לחינוך המשפחה היהודית, לחינוך המסגרות של המשפחה והאומה, וחינוך ליחס לארץ־ישראל. הפתרון לבעיה הדמוגרפית ביהודה ובשומרון הוא עלייה, אבל לא תהיה עלייה כל עוד יש ירידה מארץ־ישראל. ויש ירידה מארץ־ישראל משום שאין מחנכים ליחס הנכון לארץ־ישראל, משום שמביאים תרבות זרה לארץ־ישראל, וכל דבר זה הוא מכובד אך דברים ייחודיים של ארץ־ישראל — אגיד זאת כלשון עדינה — אינם מכובדים כל צורכם.

איני יכול לפרט את הדברים, אבל גם לבעיה הדמוגרפית הפתרון הוא חינוך, חינוך לערכי ישראל, למורשת ישראל מדורי דורות, בענייני המשפחה, בענייני האומה ובענייני ארץ־ישראל.

היורד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אליעזר ולרמן. חבר הכנסת חיים דרוקמן איננו כאולם. רשות היכרור לחבר הכנסת שמעון בן־שלמה, ואחריו — לחבר הכנסת רן כהן.

שמעון בן־שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הבעיה העומדת על סדר־יומה של הכנסת היא הבעיה החשובה ביותר של העם היהודי בשעה זו, אף שלפי מספר חברי הכנסת הנוכחים בדיון אין הדבר מורגש. אני מודה לחבר הכנסת הפרופסור אבנר חי שאקי על העלאת הנושא.

לפני הכנסת מונחת סטטיסטיקה, ולפיה המצב הדמוגרפי הוא כזה שהעם היהודי הולך ופוחת בקצב נמרץ; וכפי שחבר הכנסת שבח וייס אמר: כסילון. מתברר כי הגישה החילונית, הגורסת מיעוט ילודה, הפלות והתבוללות, מביאה את העם אל עבר התמעטות, עד כדי סכנת חיסול, חס ושלום. זו השעה לחשבון נפש ולנקיטת צעדים שיעצרו את המפולת. האומנם קיימת הרגישות הנחוצה לעניין, או שתימשך ההתעלמות ממנו?

עתה מתברר לכנסת כי המאבק למען ערכי היהדות, שנושאים אותו בכנסת שומרי אמוני ישראל, איננו רק מאבק למען ההשקפה הנכונה, אלא מאבק על עצם קיום העם היהודי.

המצווה הראשונה בתורה, מצוות "פרו ורבו", היא סוד הקיום של כל עם, ושל עם ישראל בוודאי. לכן, דבר ראשון, יש להפיץ יותר את ערכי היהדות ולהפסיק את הצעדים הנוקטים נגד החזרה בתשובה, ולהיפך, יש לחזק אותה, כי היא מבטיחה את קיום האומה.

לך שני פתרונות עיקריים לבעיה הדמוגרפית. בארץ־ישראל, החשובה היא להיפטר מיהודה ומשומרון, ולגבי עם ישראל ככלל הפתרון הוא בקבלת כל גוי המכיר על עצמו שרצונו להיות יהודי או שהוא יהודי — כיהודי. כך נפתור את הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי? אלו הם פתרונות קלים מדי.

אמירה סרטני (מפ"ם):

רק זאת אמרתי, חבר הכנסת ולרמן?

אליעזר ולרמן (התחיה):

רגע, הרשי נא לי להמשיך. אמרתי כי הבינוני שאלו הם הפתרונות העיקריים שלי.

אמירה סרטני (מפ"ם):

— — — הזרמים ביהדות.

אליעזר ולרמן (התחיה):

רגע, אני גם לעניין הזרמים ביהדות. עם כמו עמנו, שכבר התנסה באשליה ובפתרונות קלים, אל יחפש פתרונות קלים שאינם פותרים ולא כלום. אנחנו רוצים להישאר עם יהודי, עם ישראל שפותר את הבעיות הדמוגרפיות שלו. כי אם נפסיק להיות עם ישראל ונהיה מערבולת של בני אדם, כי אז לא נפתור את הבעיה הדמוגרפית של עם ישראל.

את אומרת, שהבעיה הדמוגרפית נוצרת גם כתוצאה מאי־הכרה בזרמים שונים ביהדות. עם כל הכבוד, אל נעוות את הבעיה. שהינה בעיה הקיימת בתוך עם ישראל, של חילוקי דעות בתחומים רציניים בין הרפורמים והקונסרבטיבים ובין האורתודוקסים. אין בעיה של אי־הכרה בזרמים שונים של היהדות. מעולם לא הטיל איש ספק ביהדותם של היהודים הרפורמים, הדוגלים בגישה הרפורמית, או ביהדותם של הדוגלים בגישה הקונסרבטיבית. לא זאת הבעיה שיש לנו, ולא אלה הם חילוקי הדעות שיש לנו עם הזרמים האלה ביהדות.

הבעיה היא, קודם כל, איך הופך גוי להיות יהודי, הבעיה אינה איזה מין יהודים הם יהודים אלה או אלה. הבעיה היא גם סביב השאלה מי ראוי להיקרא רב. סביב שני התארים הרציניים והחשובים האלה, יהודי ורב, מתעוררת הבעיה. ואל נהפוך שני תארים חשובים אלה הפקר, כאשר כל מי שירצה ליטול לעצמו את השם הזה, יוכל לעשות זאת.

וכי לא נתבייש בפני דמות אחרות? איך יכול אדם להצטרף לדת אחרת? האם כל מי שרוצה להצטרף לדת אחרת יכול לעשות זאת על־פי דרכו, כפי שהוא רוצה? וכי מישוהו כא בטענות כלפי דת זו או זו שיש בה קביעה לגבי דרך ההצטרפות אליה? והרי גם על הדרך הזאת אפשר היה ללגלג ולכנותה בשם פולחן. האם אנחנו יכולים להפקיר את הדת היהודית ולהפוך את ההצטרפות אליה למעשה שכל אחד יכול לעשותו כפי שהוא רוצה? לא מקובל עלי המשגל הזה; לשואר נושא אחרון מי שאומר שהוא רוצה לקשור את גורלו בגורל העם ישראל. אני מזמין כל מי שרוצה ברצינות לקשור את גורלו בעם ישראל לבוא ולהוכיח ולבטא את הרצון הזה, אם הוא אכן רציני ואמיתי. הוא יוכיח אותו אם יצטרף לעם ישראל בדרך המקובלת מדורי דורות. זה יבטא את רצונו האמיתי לקשור את גורלו בעם ישראל.

דרך אגב, גוי לא צריך ליהפך ליהודי כדי שאני אכבד אותו ואהב אותו כבן־אדם. כאשר אני קובע שהוא עושה את זה בצורה מגוחכת ומופקרת ומצחיקה, ולכן כיהודי איני מקבל גיור פיקטיבי — אין זה אומר שאיני יכול לכבד אותו או לאהב אותו כגוי. אבל, שיהיה גוי רציני, ואל יכפה עלי הצטרפות לעם ישראל בדרכים שאינן מתאימות.

עצמנו, ראיית מדינת ישראל כאחראית הן לעתידו הפיסי והן לעתידו הרוחני של העם היהודי. צריך להודות שרמת האחריות האישית, המעורבות והנכונות לעשות מעשה ולהקריב קורבנות, שבלעדן אין אמונה של ממש. כדי שמדינת ישראל, שנולדה מתוך מצוקות העם היהודי, תהיה גם בסמך להצלתו בכל המובנים — רמה זאת יורדת, אובדת; והרי היא המרכיב הציוני היסודי, ועם אובדנו אנחנו מאבדים גם את יכולת המעורבות הגדולה יותר בחיי העם היהודי.

נקודה שלישית — אני מוכרח לומר שוב לחברי, חברי הכנסת הדתיים: אתם מדברים, ובצדק, על הגברת החינוך היהודי, אבל אתם עושים זאת לפני שקבענו לא רק מה היא הלגיטימיות של התפיסות השונות בקרב העם היהודי אלא גם מהו המכנה המשותף שלו, ולדאבנו — ואומר את זה בסוף — המכנה המשותף בינינו, כורמים שונים, הולך ופוחת, וזה מדאיג אותי מאוד. זה מדאיג אותי מאוד, משום שיש מי שטוען שהוא ורק הוא מסמל את היהדות, ויש מי שאומר: אם רק זאת היא היהדות, אני מעדיף להתרחק ממנה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
too bad

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ולכן, הגברת החינוך היהודי — ודאי וודאי, על זה אין ריב, הוא חייב להתחזק, אבל כאשר אומרים: "הגברת החינוך היהודי", ומתכוונים למעשה להגברת החינוך היהודי הדתי בלבד — אני מדגיש, בלבד — הרי, לעניות דעתי, יש כאן טעות, משום שהעם היהודי צר נכסי רוח וערכים שהפכו להיות אוניברסליים, והם רבים ומפותחים ומורכבים מאוד מכדי שנצמצם אותם לתחום הדתי. לעניות דעתי, אתם, ודווקא אתם, צריכים לראות ברכה ולא קללה בריבוי הזרמים, שמקור נביעתם הוא היהדות הדתית, היהדות המקורית העתיקה; וזרמים המציגים דרכי חשיבה שונות, ומעניקים סוברניות לשיטתם. ואני לא אומר זאת בצורה קנטרנית.

חבר הכנסת ורלמן ויבר כאן על הירידה מן הארץ. רבותי, מה אפשר לעשות? העובדה היא, שבתקופות שבהן לחוגים הדתיים היתה השפעה קטנה יותר — ואני באמת מבקש להתאפק, ולקבוע במפורש שאת זה לא צריך ללמד — בתקופה שבה לחוגים הדתיים היתה השפעה קטנה יותר כמסודות השלטון וכמערכות הציבוריות של מדינת ישראל, היתה הירידה קטנה יותר. אז מה, זה אומר שבגלל העלייה של מעורבות החוגים הדתיים כמסודות השלטון יש יותר ירידה? — זו שטות.

מאיר כהנא (תנועת כך):
נכון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני ראיתי לי אם הוא כבר אומר שזה נכון.

מאיר כהנא (תנועת כך):
נכון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל אין לי ספק שגם ההיפך אינו נכון. אם באים וטוענים שיש ירידה כתוצאה מכך שאין מספיק חינוך דתי, אזי צריך לשאול את השאלה: מדוע על אף הגברת החינוך הדתי במדינת ישראל גדלה בכל זאת הירידה מן הארץ ולא נעצרה? — זאת, אם מדברים דברי אמת ולא זורקים סטמאות.

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אני רוצה לסיים בכך שאנחנו נחקוקם בהחלט נגד ההתבוללות, אם כי לדעתי גימורים לא

במשפחות שומרות מסורת יש ילודה, אין הפלות אסורות, ודאי שאין התבוללות.

צריך להפסיק את האפליה והקיפוח של החינוך הדתי, את האפליה של ההסתדרות הציונית כלפי מוסדות ישיבתיים, כי שם עתיד העם היהודי.

צריך להקפיד על אכיפת החוק נגד ההפלות. רק היום נכתב בעיתון שבשנה זו היו כ-20,000 הפלות — אלה ההפלות הידועות לנו. הלא ידועות — מי שורן? כמו כן, צריך לעשות פעולת הסברה בתחום זה.

כל התעלמות מהמצב הזה, המשך המאבק נגד ערכי היהדות, המשך ההתעלמות מהצורך לסייע למשפחות מרוכות ילדים ולחינוך התורני, הם שיביאו לסוף שעליו מדברים הסטטיסטיקאים. אך אם יהיה ההיפך, אם יהיה חיקן בתחומים אלה, הוא ורק הוא יביא תרופה למצב.

היידר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני רוצה להודות לחבר הכנסת אבנר שאקי על עצם העלאת הנושא, למרות הוויכוח הקיים בינינו לגבי ההסברים והפתרונות למצוקה שבה מצוי העם היהודי; ולעניות דעתי, הוא הולך לקראת מצב קשה יותר. אני חושב שהנושא כאוב וקשה באמת. ולעניות דעתי הוא מחייב כל אחד מאתנו גם לדבר דברים אמיתיים ופתוחים על המצוקה המשותפת. שימו לב, כשאנחנו מדברים על הסכנה הדמוגרפית איננו מדברים על חלק מן העם היהודי, על זרם בעם היהודי — רתי, חילוני, ספרדי, אשכנזי, זה או אחר — אנחנו מדברים על העם היהודי כולו. ואני מצפה בהחלט שנהיה פתוחים מספיק כדי לדבר מתוך דאגה כוללת.

אדוני היושב-ראש, בראש ובראשונה אני מבקש לומר דווקא לחברי חברי הכנסת הדתיים, ובאמת, בלי שום קנטור — כי שום דבר לא יצמח מקנטור — שאם באמת המוצא היחיד שאתם רואים, לשיטתכם, הוא המוצא הדתי — ולאחר ששמעתי מה ששמעתי אני חושש מאוד שאכן כך הדבר — אנחנו לא נמצא פתרון לעם היהודי.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אתה לא תמצא, אנחנו — כן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כפי שתלילה לי לחשוב שיש רק מוצא חילוני לעם היהודי, והייתי חושב את זה לחטא מצדי אילו חשבתי כך. לי, בניגוד אולי לחבר הכנסת שבה רייס, יש השקפה מסוימת לגבי קיום יהודי חילוני מלא, אבל האם בשל כך אעלה על דעתי שלחוגים הדתיים על זרמיהם ועל שקפותיהם לא יהיה מקום של כבוד, מקום רציני ביותר בקיום היהודי ובעתידו? הרי יש בכך משום חטירה מוחלטת לתפיסתי. לכן, ביסוד המחשבה — אם אכן דואגים דאגה של ממש — מונח עקרון ההכרה בזרמים השונים הקיימים בעם היהודי; וזרמים שעצם קיומם לא מפרך את אחדותו של העם, אלא להיפך: דווקא הגוונים הם הם שמאפשרים את קיומו בעולמנו המורכב.

הנושא השני הוא כאוב לא פחות, ואני רוצה לדבר עליו בתור מי שמתרועע על פני הארץ והוא ומבקר מדי שבוע בשניים-שלושה בחי"ספר ורואה איזה נוער גדל לנו כאן — נוער נהדר, נוער יפה. בדורות האלה הולכת ואובדת לנו ראיית

המוקד המוסרי של העם היהודי, כפי שהיינו במשך רובה מאוד שנים. איני רוצה, היום, כדיון הזה, לדבר על דתים, על חילונים, על שטחי מולדת או על יתור על שטחים. אני כסוגריים רק דבר אחד, שהעניין של שוויון הזרמים, שדיבר על כך קודמי, הוא יותר מחיוני. פעמים הגנתי הצעת חוק בעניין זה, והן הורדו מכוח הרוב, ואין, כנראה, כוח לשנות זאת במציאות הפוליטית של היום. הדבר מעיד גם במידה רבה על הנכונות האמיתית, של כל החוגים, ולא רק של הדתים, להתמודד עם הבעיות. גם חוגים חילוניים, המבינים את חשיבות העניין, אינם מוכנים להסתכן בגלל אילוצים פוליטיים. אבל, כאמור, איני רוצה להתייחס היום לבעיה של חילונים-דתים.

כשהרצל כתב בכתביו על האנטישמיות, הוא אמר שהאנטישמיות עוזרת לו לקיים הציונות, היא מביאה יהודים לארץ-ישראל או להיות ציונים. היום, חברים יקרים בכנסת, אני חושש שכאשר יש אנטישמיות כדורס-אפריקה, או יש חשש למה שיקרה שם, או שיש דיפת יהודים במקומות אחרים, הם אינם מבכרים לבוא לישראל. הם מחפשים מדינות אחרות, אף שקיימת מדינת ישראל וקיים חוק השבות, ואף שקיימים שערים פתוחים. ייתכן שפה ושם אנחנו מערימים קשיים על דרכם של עולים, אבל, בסך-הכול, שערי מדינת ישראל פתוחים לכל יהודי במצוקה, וכך צריך להיות, והעניין הוא בעל חשיבות עצומה לעצם קיומה של מדינת ישראל. אבל הם לא באים. הם מחפשים כל ארץ אחרת, הם מוכנים לנסוע לארצות-הברית, לצרפת, למדינות אחרות. למדינת ישראל — רק כשאין ברירה.

אנחנו צריכים לשאול את עצמנו מדוע זה כך. אני בעד חינוך טוב, אבל אני לא מאמין שחינוך בארץ או בחוץ-לארץ, ליהודים או לישראלים, יכול באמת להשפיע על כך. חלק גדול מהאבות המייסדים של המדינה הזאת, ארוני היושבי-ראש, בא ארץ-ישראל מתוך התקוממות נגד החינוך שקיבל, מתוך הכרה פנימית שעליו לקום ולבוא לכאן, מפני שהוא הרגיש צורך בכך. האנשים היום אינם מרגישים את הצורך לבוא למדינת ישראל, וייתכן שיש לכך סיבה שאי-אפשר להתמודד איתה.

יכול להיות שעצם קיום המדינה הפך את הקמת המדינה, או את הצורך לבוא אליה לדבר שאין בו אתגר גדול. ייתכן שהגשמת הציונות עליי הקמת מדינת ישראל פוגעת כרצון להתמודד עם האתגר הזה של המשך הקמתה של מדינת ישראל. שממות שהופרחו לפני 50, 70, 80 שנה, היום אין עוד להפריח אותן. הן מפותחות במידה רבה.

אני חושב שיש דבר יותר רציני, והוא תלוי בנו. עם די על הלב: האם אנחנו היום, במדינת ישראל, חברת מופת המושכת אנשים לבוא לכאן? באורחות ישראל, בהתנהגות שלנו עם עצמנו, בחיים הפוליטיים, בחיים החברתיים, האם אנחנו מהווים מוקד משיכה? אני מטיל בזה ספק רציני. חברי כנסת נכבדים, בעידן התקשורת, כל מה שקורה במדינת ישראל, לטוב ולרע, זוכה לפרסום, לעיתון הרב — אבל זה מצב העיתונות בכל העולם, זה גם תפקיד העיתונות, במידה רבה — כל מה שקורה, אנשים רואים ושומעים אותו, וקוראים עליו. אם יש דבר אחד שהוא סחורת ייצוא של ישראל בכל ארצות העולם, ככמויות אדירות — תלונות שהיינו יכולים להפוך את זה לכסף, כי אז היינו עשירים — הוא מכירת התמיכה המכוערת של עצמנו לאוימות העולם: בין שמדובר במכירת נשק, בין שמדובר בסמים, בין שמדובר בהתקוטטות הפנימיות שלנו, ובין שמדובר באורחות החיים שלנו. הדברים האלה ידועים.

יעילו. איש מן היהודים בחוץ-לארץ לא חושב על החלטות כנסת ישראל לפני שהוא מחליט אם יתחתן עם בן זוג לא-יהודי אם לאו. הגויים הללו כבר לא עוזרים בפתרון הבעיות, כשם שהביטוי "נפולת של נמרשות", של יצחק רבין, כלפי היהודים, לא עזר.

רבתי, יש לנסות ולאבחן את שורשי הבעיה, ושורשי הבעיה הם כראש ובראשונה אי-הלגיטימיות של הזרמים השונים, חוסר הסובלנות האלמנטרית בין זרמים שונים אי-ההכרה בהם ובקיומם, וטענות מן הסוג: אני יהודי, משמע אתה לא יהודי, או אתה פחות יהודי. זה הדבר האחד, והאחריות היא על כולנו.

דבר שני — עלינו לנסות ולהגדיר את המכנה המשותף, ולא להרחיק אותו ולקצץ בו.

דבר שלישי ואחרון — אי-אפשר כל הזמן להעמיד את ארץ-ישראל עם הערכים הדתיים ועם זאת לא להבין שבכך אנחנו מכניסים את עצמנו לבעיה. הרי אי-אפשר לבוא ולומר שחברה צודקת איננה ערך שצריך לתת עליו ובנינו ניתן להציל עוד יהודים ולהביא אותם לכאן לחיות אתנו, וחברה צודקת לא עולה בקנה אחד עם שלטון על עם אחר, מה אפשר לעשות? זאת אינה בעיה שלי, זאת הבעיה של כל העם הזה, זאת הבעיה של המדינה הזאת, ואם אנחנו רוצים שישאר תהיה מדינה קולטת עלייה, ואם אנחנו רוצים שהיא תהיה מסוגלת למשוך יהודים, צריך שתהיה בה חברה צודקת יותר, ולא בנוסח התוכנית הכלכלית ששמענו אותה הלילה. אם אנחנו רוצים שהיה ערכים יהודיים שימשכו, הרי — ואני אומר זאת בהתוספת מלאה כלפי חבר הכנסת ולדמן — "שלום" הוא ערך יהודי, ומי שאומר לי שאני צריך לוותר עליו משום שאם לא אירבוק בארץ-ישראל אכגוד בערכים היהודיים, אומר לו שהוא בוגד בערך יהודי קדוש לא פחות, והוא ערך השלום. חברה של שלום היא חברה שיכולה, ללא ספק, למשוך יהודים יותר מחברה שיש בה ריבוי, לא כל שכן חברה דמוקרטית, פתוחה, המעניקה לגיטימיות מלאה, המבכרת את החוק. אנחנו לא נמשוך יהודים מהאנטי-דמוקרטיה הסובייטית לחברה לא-דמוקרטית פה, ואנחנו לא נמשוך יהודים מהדמוקרטיה במערב לחברה לא-דמוקרטית כאן. הסיכוי היחיד למיזוג כל הערכים האלה, שכעניינם חלק מהערכים היהודיים המקוריים, הוא באמת לנסות להציג לעם היהודי אתגר של חיים מלאים יותר ועשירים יותר, אתגר שבו הם ימצאו את מלוא יהדותם, אתגר שלא אחת אנחנו לא חושבים עליו.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד, אם יהיה כאלם; אם לא יהיה — רשות הדיבור תהיה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מרדכי וירשובסקי (שינר — מפלגת המרכז):

ארוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שטוב שלפעמים אנחנו נוטלים פסק-זמן מהאירועים היומיומיים, מההתרגשויות היומיומיות ומהקטסטרופות היומיומיות היחידות עלינו — או שאנחנו מורידים על אחרים — דברים בסוגיות כבדות-משקל, כמו זה שהעלה חבר הכנסת שאקי. טוב שאנחנו דנים בנושא הזה בעם רב, והנחת בדיון גדול...

אני חושב שאנחנו יכולים לתרום מעט מאוד בורכוח הזה, כיוון שעם כל הכבוד, ואמר זאת קודמי, כל חריקת שן או כל הטפה או כל אמירה כלפי יהדות העולם, לא תעזור ממילא. לא רק מפני שהיהדות העולם הם, בסופו של דבר, אורחים בני-חרוץ בארצותיהם שלהם, אלא, ארוני היושבי-ראש, מפני ששוב איננו

מאיר כהנא (תנועת כך):

— — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

חברי הכנסת, ביום ו' בכסליו שנה זאת, בדברי בכנסת בהצעתי להביע אי-אמון בממשלה הזאת, העליתי, בין השאר, את הנושא שאנו עוסקים בו עתה. הדמוגרפים המכוכבים, אשר ערכו את הסקר ועבדו עליו שנים מספר, קבעו גם את הסיבות לירידה במספר היהודים בעולם — והם אינם יהודים דתיים, ככל אופן רשמית ודאי שלא. מה הן הבעיות ומה הן הסיבות לנתונים אלו, לפי דעתם? — התבוללות, נישואי תערובת ושמד. אין ספק שהסקר המדאיג הזה מדועז את דעת הקהל היהודית בעולם, אבל הוא צריך להדאיג יותר את מדינת ישראל ואת ראשיה, כמדינה יהודית שקמה למעשה למען הצלתו של העם היהודי בעולם והשואפת, כמדינה יהודית חופשית, לקיבוץ גלויות.

רבותי חברי הכנסת, ממשלת ישראל דנה בנושא זה לא פעם אחת, ואכן בישיבת הממשלה שהיתה ביום כ' באייר התשמי"ו נתקבלה שורה של החלטות לגבינו. בין השאר, נאמר כי הממשלה מודאגת מהמגמות הדמוגרפיות השוררות בישראל ובתפוצות ומתייחסת אליהן בחומרה; הממשלה תנקוט מדיניות דמוגרפית מקיפה ואמצעים העשויים להשפיע וכו'; וכו'. הממשלה מחזקת את העיקרון שנקבע בהחלטתה משנת 1967 כי חשקוד על כך שמדיניותה בדבר עידוד הילודה תדריך את כל משרדיה ותבוא על ביטוייה הממשי בתכנון ובביצוע פעולותיה, ועוד עשרות החלטות דקלרטיביות.

אמרת, רבותי, "החלטות דקלרטיביות", כי, לצערי הרב, אינני רואה טעם בכל ההחלטות האלה כאשר אין מאחוריהן שום פעולה מעשית רצינית. ההחלטות האופרטיביות כביכול, אשר מתקבלות כל פעם לאחר הופעתו של דוח פסימי על מצבו הדמוגרפי של העם היהודי, נשארות על הנייר ואינן מורגשות כלל בשטח.

רבותי חברי הכנסת, זה שנים משמעים לנו דמוגרפים תחזיות קשות עתידו של העם היהודי בעולם והשלכותיו עלינו ועל מדינת ישראל. דברים אלה מחפרמים מדי פעם בפעם זה שנים. הממשלה דנה, מחליטה ומשקיטה את עצמה ואת הציבור ותו לא. אולם, מורי ורבותי, המצב הוא רציני ביותר, וכל מי שחרר לעתידו של העם היהודי לא צריך להמתין לדיונים נטולי התוצאות של ממשלת ישראל כדי להבחין בנורות האדומות המנצנצות זה שנים בכל מקום בעולם שבו עדיין יושבים יהודים.

אבל, רבותי, יש לנו צרה, והיא, שהמנהיגות היהודית בתפוצות, המייצגת כביכול את העם היהודי ורודת להתכנס תכופות לקונגרסים, לכנסים, לאספות ולהתייעצויות בבירות העולם במלונות המהוירים ביותר, תוך בזבז של מיליוני דולרים בתוצאות ראוות — מתייחסת לנושא הזה בקלות רעת. מקבלים החלטות, קובעים תאריך לקונגרס הבא, ומתפורים הביתה. הווי אומר, רבותי, נוסף על המשכר הכללי של העם מבחינה דמוגרפית קיים משכר של מנהיגות, אשר אינה מסוגלת לנקוט יוזמה לקידום פני הרעה בישראל, ובצורה חמורה יותר בתפוצות הגולה.

הכול יודעים על המצב הטרגי הזה ומודעים לו. הכול מודעים למצב שכובד הקהילות בעולם כמחצית הצעירים היהודים מתחתנים עם גויים. הכול יודעים שקיים ריכוז טבעי שלילי בקרב היהודים בתפוצות וקיים תהליך מהיר של טמיעה ונשירה בכל מרכזי היהדות בעולם. הכול מודעים לכך שמספר

למה אדם שחי היום כמעט בלא פחד במדינה זו או אחרת, ומצבו הכלכלי איתן, צריך לקום ולבוא למדינת ישראל — ארץ שאנשיה אוכלים זה את זה, שבה הרמה המוסרית ירודה, שאח שפתה הם אינם מכירים, שמשלמים בה מסים רבים וחייבים לשרת בצבא, ומי יודע אם ייקלטו, מפני שכבר ידוע שאנחנו חברה סגורה מאוד? וכשאנחנו, או, יותר נכון, יהדות העולם רואה את הגלים האלה — חבר הכנסת שבח וייס אמר שאנו תרמנו יותר יורדים לארצות-הברית ממספר העולים שארצות-הברית תרמה לנו. אינני יודע אם המספרים נכונים, אבל חזקה על חבר הכנסת שבח וייס שהוא יודע על מה הוא מדבר. האם כל אחד מהיורדים האלה כאשר הוא שם — והוא יוגדר כ"נפולת של נמושות", דבר שאיננו עוזר אלא רק מזיק

— — —

שבח וייס (המערך):

לא אמרתי זאת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא, את זה לא אתה אמרת. אתה ציינת את העובדה המספרית.

כל יורד הוא שליח רע — אפילו שהוא אוכל פלאפל ועושה מסיבת יום שישי ומנגן את התקליטים האחרונים שהדפיסו כאן, או שהוא חתום על איזה עיתון שנשלח אליו. כל יורד הוא שליח רע של מדינת ישראל מעצם היותו יורד שם. אנשים אינם מטומטמים.

לכן, התשובה אינה נעוצה בחינוך, או בדת, או בחילוניות או בכל דבר אחר, אלא בתיקון המידות שלנו. עלינו לתקן את מידותינו כדי שנהיה שוב חברה תורמת לעם היהודי, כדי שיהודים לא יברחו מכאן אלא ימשיכו לגור כאן, וכדי שנהיה אכן שואבת לעם היהודי, לא מתוך מצוקה אלא מתוך שיש לנו פה מה להציע להם והוא יותר ממה שיש להם במקומותיהם שם. לעת עתה, המצב אינו כזה, וכל זמן שהוא אינו כזה, וצר לי שאינני מסיים בניהם אופטימית, יהודים לא יעלו לישראל, ומטבע הדברים, המצב הדמוגרפי של עם ישראל ימשיך ויידרדר, וגם אנו פה נידלדל, ושוויונינו יצטמק מאוד. אני חרד מאוד מכך. ואני יודע שביכולתנו, גם בבית הזה, לשנות המון דברים. כל השכבה הפוליטית היתה יכולה לעשות זאת והיא אינה עושה כן. היא נותנת דוגמה רעה לעם בישראל ובתפוצות.

היור' א' שוּטְטֵק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, תודה לחבר הכנסת אבנר שאקי על העלאת הנושא החשוב הזה בכנסת.

אנחנו דנים היום בנושא גורלי לעם היהודי, לקיומו ולעתידו, והכנסת ריקה. האם אין זו בושה לכולנו, כאשר אנחנו דנים בגורלנו, בגורלו של העם? כל דובר אמר מה שאמר ופרש לביתו. מה קרה לנו, רבותי?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא נכון, חבר הכנסת שבח וייס פה, וחבר הכנסת אבנר שאקי.

מאיר כהנא (תנועת כך):

— — —

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה מדבר, אני אצא.

על כן, מה לנו לבכות את המצב הדמוגרפי כעולם ואצלנו כאשר החברה החילונית וחוקיה, אשר מתקבלים כאן ברוב מכריע, שותפים למצב ההולך ומחמיר ומאיים מבחינה דמוגרפית על קיומנו?

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, לנו בארץ-ישראל יש בעיה נוספת אשר אינה קיימת בגולה, והיא מצבנו הדמוגרפי המושפע גם מן הירידה מן הארץ. יש שנים שבהן מספר היורדים עולה על מספר העולים. האם אין זו תוצאה של הכישלון החינוכי, כישלון החינוך לחינוך הקשר בין הנוער ובין ארץ-ישראל כמולדתו של העם היהודי, האם אין זה עקב העדר חינוך למסורת ישראל כבסיס לקיומנו?

ממשלת ישראל רגועה ושלמה עם החלטותיה הדקלרטיביות היפות בנושא הדמוגרפיה. אולם, האם לא ברור לה שאין שום חיסון טבעי השומר עלינו וכל המגמות השליליות הרווחות בקרב יהודי התפוצות עלולות, חלילה, להגיע גם לכאן וכל צורות החינוך החלופי לחינוך דתי, חינוך למסורת — כמו חינוך לציונות, חינוך לדמוקרטיה, וחינוך לערכים אוניברסליים — לא ישמרו את הנוער הזה מפני אובדן דרכו וזהותו היהודית הלאומית?

חברי הכנסת, מכת המתנדבים הלא-יהודים מחוץ-לארץ שנקלטו בקיבוצים בישראל כבר מדאיגה גם את המנהיגות הרצנית של תנועות ההתיישבות החילוניות. הוכחה לכך היא בשינוי גישה כלפי מכת המתנדבים, אשר יצרה בעיה קשה בקרב אנשי הקיבוצים. כעת, לאחר שרבים מצעירי הקיבוצים לא עמדו בפיתוי של נישואי תערוכת וגם ירדו מן הארץ, מחפשים דרכים אף להיפטר ממנה. זה מוכיח את ירידת ההתלהבות בתנועות התיישבות שמאלניות מסוימות, העומדות בראש המאבקים נגד גזענות ולמען אחוות העמים נוסח לנין וסטלין.

אבל, רבותי, בכל התופעות האלה עדיין אין די. כנראה, כדי שנגיע למסקנה חד-משמעית, שאם רצוננו בקיומו של העם היהודי בארץ הזאת ובעולם כולו, אם חוששים אנו ואחרים לקיומו של העם בתפוצות — כי כלעריה, כל העם בתפוצות אין לנו קיום באזורנו — אם רצוננו בחיים כשפוטם, עלינו לשנות כיוון. עלינו לחזק את הרגש היהודי, הדתי והלאומי ולשנות את דרכי החינוך החילוני ולהעלותו על דרך המלך. אם נשיג מטרה זאת, נתרום רבות ובצורה משמעותית להצלתו של העם היהודי ההולך ומתמעט בתפוצות. תודה רבה.

היור' א' שופטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך ששנים עלו לכאן חברי הכנסת ובכו, בכו, סכנה דמוגרפית מאיימת על העם היהודי. אני אדם השונא ככי אבל גם מרחם על הבוכים. משום כך, כיוון שכל חברי הכנסת החילונים בכו כאשר אין בידם תשובות, ברצוני לעזור להם.

חבר הכנסת רייס אמר: אולי לך אין תשובות. חבר הכנסת רייס, שבי, יש תשובות, תשמע, תאזין, איפה אתה?

ראשית כול, אני חייב להטיף קצת מוסר. הוכח תוכיח את עמיתך. כמו חברי כנסת מקיבוצים, אנשי שמאל, וזעקו: יש טמיעה בגולה, נישואי תערוכת. אני מריח ריח גזענות: ממש גזענות. יש נישואי תערוכת, מה בכך? יהודי צעיר פוגש שיקסליה יפהפייה וטובה ונעימה וחכמה, למה לא יתחנן

הילדים היהודים המקבלים חינוך יהודי כלשהו הוא קטן מאוד. הווי אומר, סיבות המחלה ידועות, אבל אין מי שחושב או דואג ברצינות לשנות את המצב הזה. מי יושב ומטכס עצה איך לרפא את הגידול הממאיר אשר פשה כחלק גדול של העם היהודי?

מבחינה זאת, רבותי, אין, לדעתי, הבדל רב בין המנהיגות החילונית של היהודים בתפוצות לבין המנהיגות החילונית בישראל. הכול נוהגים לפי הכלל הישן והמיושן, שלפיו בעת מצוקה אין טוב יותר מלעצום את העיניים ואולי יכוא גם והכול ישתנה מעצמו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר אנו מזעיקים את הבית הזה ואת העם היושב בציון על הסכנות שבחינוך חילוני חסר ערכים יהודיים-דתיים ועל הניתוק ההולך וגובר ממורשתנו המפלאה, עתיקת-היומין ועתירת הערכים המוסריים הנעלים, צועקים נגדנו: כפייה דתית. אין אצלנו בישראל חשש לטמיעה ולהתבוללות, טוענים אבות החילוניות והחינוך החילוני. נכון הוא שנישואי תערוכת הם עדיין, ברוב השם, בגדר תופעה שולית כאן במדינת ישראל, אבל לא מפני שהם מעוררים רחיצה או סלידה מהדבר — —

שבח רייס (המערך):

אין גיווח.

אברהם ורדיגר (מורשה-פ"א):

— — — אלא מפני שההזדמנויות הן מועטות יותר ובגלל המצב הקיים — וחלק מהיהדות החילונית רוצה לשנותו ולוחמת נגדו מאבק נואש — שבו ענייני האישות עדיין נתונים בידי הרבנות. אבל לצערנו, מבחינת התהליך של התערצות התא המשפחתי אין ישראל מפגרת לעומת הקהילות היהודיות בעולם. כל המתבקר, כפי שעושים ואומרים כאן אישים רשמיים, בעובדה שעדיין קיים ריכוז טבעי ניכר בקרב היהודים בישראל — מתעלם מן העובדה שגם הריכוז הטבעי בישראל נתון בנוסגיה, לפי האינפורמציה שיש בידינו.

לצערנו, החוגים ה"מחקדמים" בתוכנו, אלה הלוחמים למען חופש ההפלות, נישואים אזרחיים, הדיועה בציבור וחופש הפרט, כביכול, רואים במשפחה ברוכת הילדים תופעה שלילית שיש להילחם בה. העובדות הסטטיסטיות, אשר מתפקידן הלאומי לעודד את הילודה, יודעות יפה איך לכוון אמהות ברוכות ילדים לבצע הפלות בכל תנאי, גם כתנאי מחתרת, ובלבוש שלא להביא ילדים רבים לעולם — — —

שבח רייס (המערך):

— — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פ"א):

— — — מרובי ילדים, כן, או ברוכות ילדים.

חברי הכנסת, תמונת המצב בנושא ההפלות היא זו: כ-40,000 הפלות מתבצעות בישראל בשנה, מתוכן 16,000 כביכול על-פי החוק, השאר — במחתרת ובניגוד לחוקי המדינה, זאת, לעומת 70,000 לידות בשנה בקרב האוכלוסייה היהודית.

במסקנות אשר הונחו על שולחן הכנסת לפני שנים מספר בנושא ההפלות מדברים על תפיסות עולם שונות שאינן ניתנות לגישור. המסקנות מסתייגות מהמונח "רצח" כאשר מדובר בהפלות, אך פרופסורים ידועי שם בעולם שותפים להגדרה זו וקובעים כי ההפלה עלולה לסכן את בריאותה וחייה של האשה בטווח הקצר והארוך. אבל, רבותי, ה"מחקדמים" שלנו הם חכמים יותר מהחכמים ורואים כחכונן הילודה, בחכונן המשפחה יצר עליון, וכדי כיווין וקצף.

דומה למזג האוויר. כולם מדברים בעניין, אף אחד לא עושה דבר בנושא.

מאיר כהנא (תנועת כך):
בני, אבל אני אעשה.

בני שליטא (הליכוד):

יש באמת דברים שאינם בדינו, ואולי הם נכצרים מיכולתנו. אבל, בלי שום ספק, אי אפשר לרפות ידיים ולומר שאין מה לעשות, וכלו כל הקצין, זה העתיד שלנו. אין ספק שהעם היהודי הולך ומצטמק. אנחנו מצויים בחקופת השפע, הפעורה היהודית בעולם הרחב שייכת בדרך כלל לשכבת השפע. זו שכבה שאיננה מגדילה את המשפחה. מסתפקים בשניים-שלושה ילדים, זה בהחלט איננו מספיק. יש גם נישואי תערובת, זה הנגיפה הגדולה ביותר כעם היהודי.

אני, כאדם לא-דתי, תמכתי בעבר ואני תומך היום בחוק השבות ובגיוור כהלכה, אף שאני יודע שהיהודים הקונסרבטיבים של היום והרפורמים למיניהם הם יהודים טובים ואמינים, עם "ידישקייט" ועם ציונות. אבל רק משום שאיני בטוח שזה יהיה גם המצב לגבי בניהם, נכדיהם וניניהם, אני חושב שאנחנו צריכים לעשות סכר ולסגור את העניין הזה. תורת ישראל שימרה אותנו במשך דורות, ושמעתי את התורה האמת: זה נכון, אבל זה היה בעבר, היום יש מצב חדש, וצריך לחשוב אחרת — בפירוש לא. הבנים של נישואי התערובת, הבנים והבנות של המשפחות הרפורמיות, שאין להם חישוקי הברזל של ערכים יהודיים וציוניים, נעלמים מהעם היהודי. ייתכן שזה לוקח דור, ייתכן שזה לוקח שניים, אבל זה התהליך, וכזה הוא מסתים.

אבל, יש לי גם דברים כלפי היהדות. צריך לגייר כהלכה, אבל בדרכי נועם, בקירוב לבבות, כאהבה, כחיבה, כהקלה. אולי נצליח להגדיל את העם היהודי באמצעות נישואי התערובת? אולי את בני הזוג האלה, שכביכול נעלמים מהעם היהודי, נכניס תחת כנפי השכינה? הדבר תלוי גם ביהדות. צריכים לקום רבנים בעלי סגולה ובעלי ראייה רחבה ולהקל — לא להתפשר עם ההלכה, אבל להקל — לפתוח את הלבבות, לאפשר גיוור שווה לכל נפש, שיעשה בקלות, שירחיב את שורות העם היהודי, ולא להיפך.

אני סבור שיהדות לכך, וזה מרכיב חשוב, אינה תמיד מספקת. צריך גם שורשים ציוניים. כלי ציונות של ממש לא יקום דבר. אני רוצה לומר דבר שיעורר אולי מחלוקת. אני חושב שהשכבות הקיצוניות ביותר של נטוויקרתא אינן בדיק יהודים כפי שהיייתי רוצה לראות וכפי שאני חושב שצריך להיות. אני מעדיף על פניהם אדם חילוני, אבל ציוני עם שורשים — זה בעיני יהודי יותר אמיתי. חבל מאוד שאנחנו, בימינו אלה, עוסקים בפיתוח המטבע ופחות מדי מתעניינים בפיתוח שחל בעם ישראל וכעם היהודי.

הירידה היא אם כל חטאת. אומנם היהודים האלה הם כביכול יהודים, הם נשארים יהודים בכל מקום שבו הם נמצאים. אבל רק בישראל, רק במדינת ישראל יש משמעות ותמיד לקיומו של עם ישראל והעם היהודי. איננו מאמין בחינוך היהודי בגולה. הוא אינו מספיק, יש שם הרבה מאוד פיתויים, יש שם גם אובדן דרך. אנחנו צריכים לעשות מה שביכולתנו, לפי הכלל הידוע שהם עושים מה שאין ביכולתנו לעשות, אבל צריך לעשות כל מה שביכולתנו.

אנחנו צריכים לעודד את הילודה בקרב משרתי הצבא במדינת ישראל, באופן הברור ביותר, בלי להתבייש. עלינו לחזק את המשפחות בישראל. צריך להפוך את יהודה ושומרון

אתה? וכי יש לחבר הכנסת רן כהן, ידידו של אורי אריב, סיבה הגיונית ולא גזענית לכך שיהודי צעיר זה לא יתחתן עם הבחורה רק משום שהיא פרוטסטנטית, או קתולית? הרי הצעיר הזה הוא פרי החינוך שלכם — דמוקרטיה, ליברליות, והעיקר — הומניזם, הומניזם. הוא אינו רוצה לשמור על שבטיות. יהודי, לא יהודי, נמאס לו, הוא בן אדם. נהיה כולנו בני אדם. מהי ציונות? מי הוא הרצל? מה אכפת לו הרצל? חשוב לו ה"ניר-יוק פוטבול" כי הוא אמריקני. העיקר שהוא בן אדם.

לחברי הכנסת החילונים אין תשובה לצעיר זה כאשר הוא יקום וישאל אתכם: למה להיות יהודי ולא בן אדם? לכם אין תשובה, לא בשבילו, והעיקר — לא לעצמכם. אם כך, מה אתם רוצים? אתם הקמתם דור שלם של נוער וצעירים יהודים שלא חשוב להם להיות יהודים. הם מעדיפים להיות בני אדם.

סבו עלה ארצה מרוסיה לפני 70 שנה, למה? כי אף שהוא עצמו כבר היה חבר ב"השומר הצעיר", הוא ינק מ"החרד" במינסק או בפנסק. נכון הוא שפה, בארץ, הוא לא שמר מצוות, אבל את יהדותו הוא ינק ב"חרד", מהתורה. נכדו — מקיבוץ גן-שמואל, משמר-העמק; הנכדה — היא נוסעת ליפן להיות מארחת.

זאת בגולה, ועכשיו כאשר נעשה בארץ, דיברו על סכנת הדמוגרפיה והלכו סחור, סחור, מסביב לבעיה, ודאי שיש כאן בעיה. יש בעיה — הערבים יהיו פה רוב. איש אינו מדבר על כך בגלל, כולכם שפנים. ואכן זאת בעיה. נשותיהם נושאות שישה בכנס אחת, ואנחנו? הם פרים ואנחנו רכים. ליהודים — הפלות, לערבים — תינוקות. ולמה לא? — הרי אנחנו משלמים להם מהביטוח הלאומי כל חודש. למה לא? ילד אחד — שיק אחד. עשרה — עשרה שיקים. עשרים — פנקס שיקים.

רבותי, זאת הבעיה. ומי מדבר על זה? אני מדבר על זה. זאת הבעיה. עליה אין. ירידה יש. ילדים אין. להם יש. כמה ערבים יהיו פה בעוד עשר שנים? כאשר אני אומר זאת מחוץ לכנסת, הרי זו גזענות. זאת גזענות? הרי הציונות נועדה לבנות מדינה יהודית. הערב לא יושבים פה ערבים. אבל אילו היה נוח פה חבר כנסת ערבי הוא היה מתקומם, הוא היה ודאי טוען שזו אינה בעיה של יהודים, אלא זוהי בעיה של ישראלים. אבל אתם, היהודים, יודעים שזאת בעיה של יהודים.

רבותי, לא די לבבות, לא די להדגיש את הבעיה שוב ושוב. נמאס לי לשמור שיש בעיה. מהו הפתרון? לדעתכם יש פתרון. הגידו זאת — דמוקרטיה, שהערבים יהיו פה רוב ואז לא יהיה לא הרצל ולא ציונות. בבקשה. למה לא?

אך אם אתם ציונים ויהודים, ויצאנו מהגולה להקים מדינה יהודית, כי נמאס לנו להיות שם מיעוט. ונמאס לנו שהיום בירושלים יהודי מפתח לכת לכותל דרך שער-שכם. אם נמאס לנו, אז יש תשובה ופתרון. אם יהודים לא באים, שהערבים יצאו — חילופי אוכלוסין. קלטנו 800,000 יהודים מארצות ערב החל בשנת התש"ח. שלב א' — לקחנו יהודים לציון. הגענו עכשיו לשלב ב' — ערבים לערב. אם לא, רבותי, אני מציע לכולכם כבר לדאוג לוויזות לקנדה.

היורא א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד; אם היא לא תהיה כאולם — לחבר הכנסת נחמן רו. חבר הכנסת שליטא, בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הבעיה הדמוגרפית

אינני יודעת מי מכין את הצעת סיכום הדיון, אבל זוהי נקודה שצריכה להיכלל בסיכום, כי אם לא נקדיש לה חשיבות, הכול יישאר בגדר מלים, דיבורים בעלמא. זוהי נקודה אחת, ולהערכתי היא משמעותית ביותר.

ברשותכם, אני רוצה להביא רוגמה נוספת מתחום הבריאות. פעם אחת פעם — ולצער העניין יחזור על עצמו כל הזמן, אלא שכאשר יש סנסציות אחרות שוכחים מזה — אנחנו מדברים על הסיכוי של פגים לחיות. היום אפשר להציל פגים שוב, יש לי חילוקי-דעות עם אנשים שחושבים שצריך בכל מקרה להציל פגים. אבל היום יש הוכחה ניצחת בשירותי הרפואה, שניתן להציל פגים שנולדים במשקל של 700, 800 גרם. דברו עם רופאים שיאמרו לכם את האמת, דברו עם אחיות שתאמרנה לכם את האמת ותראו מה קורה כאמת — כמה תינוקות שניתן להצילם לא מצילים אותם, וכמה פעמים אומרים להורים שהתינוקות נפטרו, כאשר אנשי המקצוע יודעים שלו היתה מוכנה העריסה, לו היה מקום מתאים, אלמלא היה צריך לטלטל את התינוקות מבית-חולים אחד לשני, היו התינוקות נשארים בחיים.

בתחום החינוך — אתמול התקבלה החלטה, ועוד נדבר עליה הרבה מאוד בכנסת. כאן מדברים על שורשים, על הקשר אל הארץ, על אזרחות, על הרבה מאוד נושאים שלדעתי יימחקו ממערכת החינוך, אם הקיצוץ שרוצים להטיל עליה אומנם יתבצע. אי-אפשר לדבר על הנושא הדמוגרפי בלי לציין את העובדה, שאם מערכת החינוך איננה יכולה לתת לילדים את מה שהיא מסוגלת לתת מבחינת הקשר לארץ, נשקפת לנו הסכנה של מתן לגיטימציה לירידה.

מה לא הבטיחו למשפחות שקוראים להן משפחות ברוכות לידים? עד מחר או מחרתיים יגידו למשפחות אלה שהן יהיו משוחררות מהעול, ומה פירוש הדבר? אפילו היום, כאשר בודקים הרצאות של משפחה לחינוך, אנחנו יודעים מה קורה. יש הרבה מאוד משפחות שבישקולים שלהן אם להביא לעולם ילד נוסף אם לאו הן מביאות בחשבון את ההוצאות, ולא רק את ההוצאות המחיה. משפחות אלה אומרות: אם נביא לעולם עוד ילד, אנחנו רוצות שיהיה לו סיכוי להתפתח יפה, אנחנו רוצות שהוא יקבל חינוך, שיהיה לו עתיד שונה משלנו.

ומה קורה היום בכל התחומים החינוכיים? דיברתי על בריאות, דיברתי על חינוך, ואני מגיעה לנושא שאנחנו עוברים עליו לסדר-היום — קצבאות הילדים. דיברו רבות על מתן עידוד למשפחות. ומה קורה בפועל? קצבת ילד ראשון כבר לא קיימת. על הקצבה לילד השני ולילד השלישי מטילים מס. קצבאות הילדים מזמן איבדו את ערכן. כאשר בנינו את המכשיר של קצבאות הילדים ראינו בו את אחד המכשירים שיבטיחו גם מה שנכלל בהמלצות של המרכז לדמוגרפיה. אבל שום דבר לא קרה.

עניין נוסף הוא הירידה — חזגות צעירים יורדים היום. אנשים צעירים יורדים, בגורי צבא יורדים, כי אין להם עתיד. הם לא יכולים לקנות דירה, אין להם חתוכה, הם אינם יכולים לבנות משפחה, הם בורחים. אי-אפשר לדבר על סכנה דמוגרפית באופן ערסילאי. עלינו לראות מה אנחנו עושים על-מנת להבטיח קודם כל שאנשים לא יברחו מהארץ, ושנית, שאנשים ירצו להקים כאן משפחות, ושלישית, שיהיה להם קשר אל הארץ, כל אחד בדרכו שלו. אנחנו יכולים להתרוכז על כך, אבל עוד מעט לא יהיה מי שיתוכח.

אני רוצה לסיים ולומר: לצער הרב — אני אומרת את זה לחבר הכנסת שאק — אנחנו חוזרים ומדברים על הנושא

למנוף לגבי העם היהודי בתפרצות. יבוא העם היהודי מהתפרצות וייקח את האתגר הזה לידיו. יש שם מקום לרכים. יש שם אתגר גדול מאוד — להקים יישובים חדשים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אני אראה לך מקומות הרבה יותר רחבים ששם אפשר לעשות זאת.

מאיר כהנא (תנועת כך):
בדימונה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אחת תשתוק. אל תדבר על דימונה.

בני שליטא (הליכוד):
חבר הכנסת ז'אק אמיר, אינני סבור שמי שהולך להתיישב בגבע הוא יהודי. שיצא לשמור. להיפך. כל הכבוד לו וגם למי שהלך לשבת בגליל. הלוואי שירבו היהודים האלה. אבל, אני מסיים ואומר, אל נרפה ידיים, אל נאמר שאין לנו חלק במשחק הזה ואנחנו לא יכולים לשנות עובדות עולם. העובדות האלה, לפחות בחלקן, הן בידנו. ומה שבידינו, עשה נעשה.

הע"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת נחמן רו.

נאוה ארד (המערך):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, טוב עשה חבר הכנסת אבנר חי שאקי שהעלה את הנושא של הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי. באופן טבעי, לא לכל דבריו אפשר להסכים. אבל היו דבריו, כאשר העלה בפעם הראשונה את הנושא על סדר-היום, נקודות מספר שאנחנו צריכים, להערכתי, לשם בהן וגיש מיוחד.

קודם כול, אני רוצה לדבר על הקורה במדינת ישראל. כאשר מעלים את הנושא הדמוגרפי ומביעים את הפחד שאוחז בנו כאשר אנחנו רואים כי חופעת הירידה החלה לקבל לגיטימציה, וכי יורדים אינם מרגישים צורך להתנצל — משהו בשורשים, בקשר אל הארץ השתבש כנראה.

אנחנו נמצאים כיום לאחר החלטת הממשלה, שתקבע, בסופו של דבר, את דמותה של החברה במדינת ישראל, ואולי גם את גודלנו הדמוגרפי. בכמה נושאים מאוד מרכזיים.

אני רוצה להתחיל בנושא אחד שדוברת עליו, חבר הכנסת שאקי, והוא נושא הילודה. יש לי אתך ויכוח גדול מאוד בעניין הפסקת הדין. אבל אני בטוחה ששינוי מסכימים שחלה היום ברפואה התקדמות שיכולה להביא למצב שבו נשים רבות שלא יכלו ללדת בעבר, משום שהרפואה לא נתנה פתרונות למצבן, ולא זכו להיות אמהות, היום ניתן להן סיכוי ללדת, להיות אמהות, ולשיתן — להגדיל את הילודה. מספר הילדים במשפחה נתון לבחירתה. של כל משפחה. אבל, כאשר מחליטים על קיצוצים בתקציב הבריאות ובשירותי הבריאות — ולמעשה, למרות כל ההמלצות של המרכז לדמוגרפיה, ולמרות כל מה שנכתב ונאמר בנושא, אין היום שום החלטה על מדיניות כתיקון של עידוד הילודה — עידוד הילודה חייב להיות משמעותי. לא יעלה על הדעת שאם אין למשפחה כסף, אם אי-אפשר לשלם בעד תרופות פשוטות ביותר, שעולות הרבה כסף כי מספר הטיפולים הוא גדול, אז מרמים ידיים. מצד אחד מדברים על עידוד הילודה, ומצד שני כולנו, כהחלטות שאנחנו מקבלים — כאשר מגיעה שעת האמת של ההצבעה והאישור, הממשלה לא נותנת פתרון לנושא של עידוד הילודה, גם כאשר הוא אפשרי, כי תקציב לכן אין.

להולדתו — את הדברים האלה: מאות שנים נישאה חפילה בפי העם היהודי "התימצא מדינה לעם?", איש לא העלה בלבו את השאלה המטרידה — "התימצא עם למדינה, לכשתקום?". וזאת היא השאלה המחברת היום את קיומנו כמדינת היהודים עם קיומו של העם היהודי בכלל.

אנחנו יודעים את הסיבות לתהליך הזה כתפוצות: נישואי חערובות, התרחקות ממקור המחצבת, מהתרבות, מהלשון, מהמנהגים ומהמסורות היהודית. הדור השני מתרחק עוד יותר, וכך הלאה והלאה, עד שנקודות הקשר והחיבור נעלמות.

התופעה הרוסית, ההתעוררות של יהדות רוסיה, היא פלא ששום היגיון לא יכול להסביר אותו. כיצד עולים ומתעוררים שם עתה הלאומיות היהודית, ההיות היהודית והגעגועים לציון? כנגד זה, בעולם המערבי הפתוח מתרחש תהליך הפוך. ואני חושש מאוד שאם יישרו השערים בכרית-המועצות נעולים עוד כמה שנים, יגברו גם שם תהליכי הטמעה, נישואי החערובות וההתרחקות מהיהדות והעם היהודי שם יפחת. אותם מופלאים שחור-ציון יתמעטו ויצטמצמו מאוד.

גם בישראל רדיוס עם עליית רמת-החיים ועם עליית רמת התרבות מתגבשת בקרב כל העדות הנטייה למשפחות מעוטות ילדים. אם תלך נטייה זאת ותתפתח, נגיע לאותה תמונת-מצב שאנחנו רואים בעולם הגדול, של ילד אחד למשפחה. כעצם, הילודה לא תדייק את התמונה. מה שקורה שם עלול חלילה לקרות גם כאן.

לכן צריך לראות את התהליכים האלה ולעשות את המעשים המתבקשים כדי למנוע אותם ככל האפשר. ואילו הם המעשים? — אינני מסכים לדבריו של חבר הכנסת בני שליטא. ולנימה המזלזלת והמבטלת את החינוך היהודי בגולה שהיתה בהם. להיפך — יש לחזק את מערכות החינוך היהודי שם, את בתי-הספר, את תנועות הנוער החלוציות, באמצעות הקהילות שעדיין מנסות לשמור על צביון יהודי לאומי. יש להשקיע כזה מאמץ רב. עלינו להאמין שיבוא שינוי במצב הנוכחי הזה. יש להגביר שם את המאמץ החינוכי. להעשיר את תוכניות הביקורים של צעירים יהודים ותיירים יהודים בכללם בארץ הזאת, לתקופות שהיה שונות, ולהכיר להם את הארץ, לקרב אותם אליה ולפתח כלבם את הזיקה אליה.

ולגבי המשפחות הישראליות, המשפחות הצעירות — אין טעם לדבר על הגברת הילודה ולחזור על הוויכוח המתמש והמייגע בעד או נגד הפלות, כי ל"שקשש" הזאת אין שום זיקה לכל השאלה הזאת. צריך, פשוט, לחזק את מערכת הסיוע למשפחות הרוצות להתרחב ולסייע להן כדיור ובחינוך. יש לאפשר למשפחות בישראל לקיים את המצווה היהודית-הישראלית-האנושית לחיות כמשפחה גדולה, להקים משפחה גדולה. אי-אפשר לדבר על זה רק כהטפה, אלא צריך ליצור את התנאים, כדי שאדם הרוצה להרחיב את משפחתו ולגדל הרכה ילדים — והלוואי שרובנו היינו רוצים בזה ועושים למען העניין הזה — יוכל לעשות זאת. אנחנו לפחות, כאן בארץ, מסוגלים לתרום לקיומו של העם היהודי בכלל, ולקיומו של היישוב היהודי בארץ בפרט, במספרים הולכים וגדלים לא רק מעליה — שאיננה — אלא גם מעליה פנימית שצריכה להיות, ולדעתי יכולה להיות וחייבת להיות. כפי שכבר אמרתי, חייב להיות מאמץ לעלייה ולחינוך יהודי כתפוצות, ויש גם להגביר את מערכות הסיוע והחינוך כאן בארץ.

מלה אחרונה — מערכת החינוך בישראל צריכה להתרכז לא רק בנאמנות לארץ אלא בנאמנות לעם, למדינה. לערכים ולתכנים יהודיים ולאומיים. צריך לעשות זאת, ולהיזהר שלא

"מיהו יהודי". מי שחושב על הסכנה הדמוגרפית לעם היהודי בעולם כולו צריך להיות חרד לא רק מפני התבוללות אלא גם מפני העובדה שחלק גדול מהעם היהודי מאבד כל זהות יהודית. אני לא מדברת על נישואי החערובות, אני מדברת על משפחות יהודיות שבורות לנו. אלה אינם נישואי חערובות, משום שלא הן אין אפילו סימן כלשהו של זהות יהודית.

בעיני, אם משפחות יהודיות הולכות לבית-כנסת רפורמי, קונסרבטיבי או אורתודוקסי — וכרגע אני מדברת על רפורמי או קונסרבטיבי — ויש להן איוו זהות יהודית, הרי שבכך הן דואגות לחינוך יהודי כלשהו לילדיהן והיהדות והיהודים נשמרים כך.

ואולם, חלק מחברי הכנסת מנסים לחזור וליצור קרע איום ונורא בעם היהודי, וסופנו שנפסיד הרבה יותר. כשם שמחמת מדיניות לא נכונה של הממשלה יש כבר לגיטימציה לירידה, כן תהיה לגיטימציה לעזוב את העם היהודי גם לאלה שאינם נישאים נישואי חערובות.

דבר אחרון — מי שמדבר על סכנה לדמותה היהודית של מדינת ישראל, מוטב שיתחיל להבין שעלינו לעשות מאמצים אמיתיים בתהליך השלום. מוטב לנו להיות מדינה יהודית, עם רוב יהודי, על שטחים לא כל כך גדולים. עלינו להבין, שמה שאנחנו עושים היום בגדה המערבית יכול להתנגק בסופו של דבר בדור הצעיר, שעל מעשינו אלה הוא גדל ומתחנך, ובעם היהודי כולו. מצב זה עצמו הוא אחד הגורמים לסכנה הדמוגרפית לעם היהודי.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון זה, חבר הכנסת נחמן רו, בבקשה.

נחמן רו (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כשעת נעילה זו של הישיבה אני רוצה להוסיף לדיון החשוב הזה כמה הערות קצרות. יש קשר בין נושא העלייה והירידה לבין נושא הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי. אנחנו מדברים פה על קיומו המספרי, הדמוגרפי של העם היהודי, מצד התהליכים והסיבות לכך שהעם היהודי הוא בבחינת הולך ונעלם. ואולם, השאלה החשובה היא: האם מה שמתרחש בישראל קשור לעניין הזה? והתשובה היא: כן. ישראל היא המקום היחיד בעולם, שמתרכזים בו 25% מכלל העם היהודי, ואף-על-פי-כן 40% מהילדים שנולדים לעם היהודי נולדים בישראל. זהו הקשר האמיתי בין שאלת קיומו המספרי, הדמוגרפי, לבין שאלת ההימצאות של העם בארץ הזאת; בארץ הזאת אנשים נולדים יותר ונשארים יותר כיהודים.

כתוב במקום ידוע: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ". זה קרה בעבר הרחוק, ובנסיבות רחוקות, אבל במקום לא כל כך רחוק — במצרים. אנחנו נמצאים היום במצב שבו, כאשר יענו אותו פחות כן יפרח פחות. זהו פרדוקס גורא. ככל שתאי החיים של היהודים בארצות המערביות, הדמוקרטיות, המחקדמות מאפשרים להם חיים שוויוניים יותר, חופשיים יותר, והרי האפשרויות לחיים שם הן בלתי מוגבלות — העם הולך ונעלם שם.

התהליכים והמספרים שהזכיר חבר הכנסת שאקי בראשית דבריו הם נכונים. בראשית המאה הבאה, לפי החששים של הסטטיסטיקאים, ייוותרו כ-10 מיליון יהודים בסך הכול. זהו מספר החוששים בעיר אמריקנית גדולה אחת.

לפני שנים אמר בן-גוריון — ועתה אנו מציינים מאה שנה

חלקי של הבעיה. עם זאת, אין ספק כי השאלות העיקריות, כפי שהעליית אותן, ימצאו את פתרונן רק אם ממשלת ישראל, בעצה אחת עם ההסתדרות הציונית העולמית וגורמים אחרים המסוגלים לתרום לעניין, יעשו להגברה ולהעמקה של החינוך היהודי. שמחתי שהיתה הסכמה כמעט כללית על כך שלא נעשה די, שהמעורבות של חלק נכבד של היהודים בתפוצות כנעשה בישראל ובנעשה בקהילה היהודית עצמה נמוכה מאוד, ושיש לעשות הרבה להגברתה. אכן, יש לעשות הרבה כדי לחזק את תנועות הנוער הרוצות לקשור את הציבור אל הקהילה היהודית, אל העם בישראל ואל מדינת ישראל.

בנושא עידוד העלייה נראה כאילו יש הסכמה לפחות בתחום חינוך העלייה הפנימית. לא אכנס לפרטים. כרגע זה מה שחשוב לומר הוא, שאם אומנם אין מחלוקת לגבי נכונויותם של המספרים — ולא שמעתי שמישהו חלק עליהם — עלינו לעשות מאמץ ולהסביר כי הוויתור על מספר כה גדול של ילדים וילדות בישראל עקב מספר כה עצום של הפלות — ואני מדבר על הפלות לא-חוקיות — הוא לרעה המדינה, לרעה העם, לרעה עתידו הדמוגרפי ולפגיעה בשלמותו. חוק ההפלות נחקק, היתה מחלוקת לגביו, נקבעו סדרים, נקבעה פרוצדורה, מדובר על אלה המפירים את החוק ואח הפרוצדורה שבו, והם אלה המביאים לאובדן של 20,000 יהודים בשנה. זהו הפסד, הפסד חמור מאוד, נזק גדול, ובהזדמנות זאת, כאשר מדובר על עלייה פנימית כאחת הדרכים להתגבר על חולשת העלייה מבחוץ, ייתכן שיש צורך כרביזה מחשבתית וברביזה של המדיניות כדי לקיים סיקור ממשי יותר, מוחשי יותר ומשמעותי יותר להוצאתו לפועל של החוק הזה. הוצאתו לפועל עשויה לצמצם את הקצת הדם העצמי, שכולנו שותפים לה בשל מידת האדישות שאנחנו מגלים כלפיה.

קיים, כמובן, גם עניין המשפחות ברוכות הילדים. השאלה הנשאלת היא, האם מערכת הסיוע, מערכת קצבאות הילדים, יש בה כדי לעודד את הילודה? את ריבוי המשפחות ברוכות-הילדים? אנו עומדים ביום המשמשלה קיבלה בו החלטות מטרימות בעלות משמעות גדולה בתחום הכלכלי, החלטות שכוודאי יעוררו דיון רציני בכנסת. אני מקווה מאוד שתהיה כאן אחדות דעים, מעבר לחילוקי הדעות לגבי פרט זה או אחר, שיש לשריין בתקציב הלאומי נתח ראוי למשפחות ברוכות-הילדים, כדי שמשפחות אחרות תרצנה לחקות אותן. עדות המזרח התברכו חמדי במשפחות כאלה. מסורת גדולה כידן להביא לעולם ולדות הרבה. זאת היתה גם מסורת במזרח-אירופה, אצל חלק מסוים של העם, שוודאי לא במקרה, שומר מצוות ורואה בכך גם עניין דתי. למה לא נאמץ את המסורת הזאת על-ידי העם כולו ועל-ידי הכנסת וניתן לזה ביטוי תקציבי כדי שמערכת הסיוע למשפחות ברוכות ילדים תביא לכך שגם הצד הכספי יהיה גורם למוטיבציה, גורם שידחף אנשים, ידרכן אותם, יחזק אותם ויעודד אותם להמשיך לקיים משפחה גדולה?

העירו כאן כמה הערות בעניין הרפורמים והקונסרבטיבים. אני רוצה לומר בעניין זה דברים ברורים. הוויכוח העיקרי והיחיד שלי הוא בנושא הגוי, ועליו נדבר, בעזרת השם, בעוד שבועיים, כאשר יעלה לדיון הנושא "מיהו יהודי". לא ידע לי על שום יהודי דתי רציני הרוצה, חלילה, לפגוע כעלייתם של יהודים עקב השקפותיהם השונות, או המוצא פגם בהם או השולל את הלגיטימיות שלהם. חס ושלום, לא היה ולא נברא. ההכרח בהם, במעמדם וביהדותם אינה מוטלת בספק. הוויכוח הוא כמגזר הקטן של הגוי, כדור, שהוויכוח הגדול, האידיאולוגי קיים. הוא קיים ויוסיף להתקיים בגולה ובארץ.

לתקוף את מי שאינם חושבים בדיוק כמוך. למה לך. חבר הכנסת ורדיגר, לרבר על המתנדבים, הקיבוצים, הסטלניסטים והשמאלנים? מה זה תורם לענייננו חוץ מפולמיקה פוליטית שחשיבותה לוויכוח מזערית?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
להיפך, אמרתי שגם הקיבוצים הגיעו למסקנה ששגו, שהעסקת המתנדבים האלה היתה שגיאה פטלית.

נחמן רו (המערך):
בשעה מאוחרת זאת אני מבקש שתדע, שמבחינה סטטיסטית, מספר המתנדבים הלא-יהודים — הנוכחית או הגויים — שהיו בקיבוצים והצטרפו לקיבוצים, והתגירו, גדול הרבה יותר ממספר היהודים. אם כבר, העם היהודי הרוויח. גם אני אינני מתלהב מהתופעה הזאת, אבל לשיטתך, אתה טועה. המספר של אלה שהצטרפו גדול יותר מהמספר של אלה שעזבו. ואם מדובר כאן על ירידה, הרי בסקטור שאני שייך אליו, בתנועה הקיבוצית, אם תבדוק — ונעשו מחקרים בעניין זה — ירדו יותר כאלה שהתחתנו עם יהודיות ולקחו אותן לגולה; הגויים מוכנות להצטרף לארץ. כדאי שתדעו את המציאות המורכבת הזאת.

אני מקווה שהדברים שהזכרתי ייעשו, הן לגבי פעולה בחוץ לארץ והן לגבי פעולה בארץ. כדי לתת תשובה נכונה על השאלה החשובה שהעלה כאן חבר הכנסת שאקי.

הי"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת נחמן רו. מורי ורבותי, אני חושב שסיום הדיון הזה מפיו של חבר הכנסת נחמן רו הוא מבורך לכל הנואמים ביחד. תודה רבה לחבר הכנסת נחמן רו.

חברי הכנסת, אנחנו יוגשים לסיכום הדיון. אני מזמין את חבר הכנסת אבנר חי שאקי להביא הצעת סיכום.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
האם הוא יכול להביא גם דברי סיכום?

הי"ר א' נחמיאס:
לא, רק הצעת סיכום.

רפאל אדרי (המערך):
הוא אדוני מגיש הצעת סיכום. אנחנו מגישים הצעת סיכום. הוא מסכם את הדיון, והצעת הסיכום היא שלנו.

הי"ר א' נחמיאס:
בבקשה. אמרו לי, שחבר הכנסת שאקי מגיש הצעת סיכום.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
הוא יכול לסכם את הדיון. כך מקובל.

הי"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, השעה מאוחרת, אקצר בדברי ככל האפשר, בלי להחמיק את העיקר, אני מקווה.

טוב לגלות, שהיתה פה הסכמה על הרוח ועל העיקר. מוסכם על כולנו כי מרכזיותה של ישראל היא גורם חשוב במאבק במשבר הדמוגרפי שאנחנו עדים לו. הכול מסכימים כי הצורך במאמץ עזיון ואמיתי, נמשך, שיתח, עקשני וממלכתי למען עלייה לישראל והצורך במאמץ מקביל כדי לבלום את הירידה — שניהם יחידיו ודאי יתרמו במידה מסוימת לפתרון

הכנסת קוראת לחוק את המרכז הדמוגרפי ולהעמיד לרשותו את התקציבים המתאימים לפעולותיו, כנגד המגמות הדמוגרפיות השליליות בעם היהודי.

הכנסת קוראת לממשלה ולהסתדרות הציונית ולכל גורם פרטי וציבורי בארץ ובתפוצות לתת יד ולשתף פעולה רצופה בנושא זה הן ביוזמה והן בביצוע על-מנת להתמודד משמעותית עם סכנת התמעטותו של העם היהודי. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רפאל אדרי. חבר הכנסת ורדיגר יביא הצעת סיכום של סיעת מורשה-פא"י.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, הנני מתכבד להביא את הצעת הסיכום של קצת מורשה-פא"י בנושא הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי:

א. הכנסת מביעה את דאגתה העמוקה עקב התחזיות הקשות על מצבו הדמוגרפי של העם היהודי בעולם.

ב. הכנסת מביעה את אכזבתה, שההחלטות אשר נתקבלו בממשלות ישראל בנושא זה כעבר לא באו לידי ביטוי ממשי במדיניות הממשלה.

ג. הכנסת מביעה את דאגתה על כך שעד היום לא חוקקו חוקים ברורים וחד-משמעיים נגד מכת ההפלות ונגד המגמות של גורמים סוציאליים לפתות משפחות יהודיות לצמצם את הילודה.

ד. הכנסת מודאגת מתהליך ההתבוללות בארצות הגולה הנגרם עקב חוסר חינוך יהודי ונטישת דת והאמונה עד לידי ניתוק מוחלט מהעם, וקוראת לעם היהודי בגולה להישמר ולהיזהר ממכת נישואי התערובת המחסלים את העם בתפוצות.

ה. הכנסת מביעה את דאגתה ממצב החינוך הכללי בבתי-הספר בישראל, שבהם מתחנכים לצערנו רוב ילדי ישראל ללא מסורת וללא חינוך לאמונה בהשם יתברך ובתורתו, אשר רק בזכותה אנו קיימים ובזכותה זכינו למדינה יהודית.

ו. הכנסת קוראת לעם היהודי בגולה לעלות לישראל כיהודים שלמים ולבנות כאן את עתידם ואת עתיד בניהם.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר. חבר הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעות הסיכום.

ה צ כ ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' אדרי נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת רפאל אדרי לסיכום הדיון על הסכנה הדמוגרפית על העם היהודי נתקבלה.

הורית על "מיהו יהודי" הוא ויכוח ענייני, וכו' נעסוק, בעזרת השם, בעוד שבועיים.

ברגע זה אני מרבה, וכולנו ריכזנו על הדמוגרפיה והמשבר הדמוגרפי ועל הצורך בהצלת שלמותו של העם היהודי ומניעת הסכנה של התנוונותו, והכוונה היא לכל חלקי העם היהודי, ללא הבדל השקפה, ללא הבדל אסכולה, ללא הבדל דת. הכול יהודים, הכול טובים, הכול כשרים והכול ראויים לאותו עידוד, לאותו טיפול, לאותה הסברה ולאותו חינוך שלדעתנו עשויים להביא, בעזרת השם ובעזרת המאמץ הזה, להעלאתם לישראל.

עוד מעט נשמע כאן סיכום של העניין כולו. לצערי לא נוכחים כאן רבים, ולא יהיו פה בוודאי מחלוקות, כי אין מי שיחלוק. אבל ברור כי העובדה שבדיון נטל חלק מספר לא מבוטל של חברי כנסת, והעובדה שחברי כנסת מצאו אותו נושא אקטואלי, ולמרות האקטואליה האחרת מצאו עניין לשבת ולעסוק בו, היא עצמה יכולה אולי להיות בשורה או אות טוב לכך שאכן נעסוק בנושא הזה לא רק מעל כמה זר, אלא כל חבר כנסת במפלגתו ובהשפעתו בסיעה בכנסת ומחוצה לה יפעל להגשמת אותם רעיונות ואותן מגמות שעליהם כבר החליטה הממשלה, אלא שלמרכה הצער לא ראינו שום התייחסות מעשית מצדה לנושא, לא ראינו שום החלטות אופרטיביות.

אני מקווה שהסיכום, כפי שיושמע מייד, יביא למחשבה ולהגשמה אופרטיבית של ההצעות, לפחות של חלקן, ואז ייטב לעם היהודי שכולנו חפצים ביקרו, נציל יותר יהודים משהצלנו עד כה, וזה יהיה טוב לעליה, זה יצמצם את הירידה, זה יעמיד את ישראל במרכז חייו של היהודי בתפוצות, וזה יביא אולי גם להעמקת החינוך היהודי, העמקה שחייב לא רק בשדה זה ובתחום זה אלא חקרו גם את העניין הגדול של חינוך והעצמתו של העם היהודי בארץ ובעולם. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אברג'י שאקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל אדרי להביא הצעת סיכום לדיון על הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להגיש הצעת סיכום לדיון על הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי בשם הסיעות: הליכוד, המערך-יחד-לע, הסיעה הדתית לאומית, ש"ס, אגודת ישראל, שינוי, אומץ.

הכנסת מביעה דאגתה מהמגמות הדמוגרפיות השליליות, שיש בהן סכנה לקיומו של העם היהודי.

הכנסת קוראת לעם בישראל ובתפוצות לנקוט את כל הדרכים לשמירת קיומו של העם היהודי, לכלימת תופעת ההתמעטות המספרית הנמשכת ולחתימה לגידולה ההדרגתי של האוכלוסייה היהודית בארץ ובעולם.

הכנסת רואה בחומרה את תופעות ההתבוללות, הירידה מהארץ ונישואי התערובת כגורמים המגבירים ומסייעים להחלשתו ולהקטנתו של העם היהודי, וקוראת לציבור היהודי בארץ ובתפוצות להתמודד עם תופעות אלה בדרכים חינוכיות, הסברתיות, תכנוניות וחקציביות.

יא. הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73), התשמ"ז — 1986* (קריאה ראשונה)

הי"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים קופמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון. אם חברים רוצים להשתתף בדיון, אני מודיע שאני מגביל לחמש דקות בלבד.

חיים רמון (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת עברה הרבה גלגולים. למעשה היא הייתה צריכה להיות מוגשת עליידי הממשלה, ולא לעבור את דרך הייסורים שעוברת הצעת חוק פרטית, וזאת בגלל סיבה אחת פשוטה. אני רוצה לדבר רק על כך, ואני מוותר על כל החלקים האחרים של הנאום.

יש לנו, הפוליטיקאים, טבע מגונה, שאנחנו מבטיחים ולא מקיימים. לפני הבחירות, גם המערך וגם הליכוד רצו אחרי חברי הקואופרטיבים ונתנו להם כתב התחייבות שהם יתקנו את העניין הזה. וזאת לא נתנו חברי הכנסת שיושבים פה; את זה נתנו אנשים שיושבים בממשלה. הם היו צריכים להעביר את הצעת החוק הזאת מזמן, ולא להשתמש בחברי הכנסת כדי שהם יאכזבו עם האוצר בעניין הזה.

אם אנחנו לא רוצים לקיים את ההבטחה, צריך לכוף ולהגיד: העניין לא מוצדק. אבל אל לנו לנסות לקבל קולות ולא למלא אחר מה שאנחנו מבטיחים. העניין הזה צריך להיות ברור גם להבא, ואולי הוא יישמש לקח לפוליטיקאים, שלא יבטיחו בקלות ראש דברים שהם אינם מתכוונים לקיימם.

אני רוצה לומר משהו לחברי ההצעה, חבר הכנסת קופמן. מי שירצה להרחיב את הצעת החוק הזאת — ואני אינני מתנגד באופן עקרוני להרחבה — יקבור אותה, בגלל הקשיים הרבים שיש בנושאים שהעלית. שלטונות מס הכנסה אומרים לנו בכוונה, שאין הכדל בין מניה קואופרטיבית לבין עסק קטן. אני טוען שיש הכדל, והכדל גדול. אבל אינני רוצה להתווכח, כי אינני מחפש את בעל הקיוסק ואת כל האנשים האלה. הם באמת לא מיליונרים. אבל הם מדברים על כך לא מתוך מגמה לתת פטור גם לאחרים, אלא מתוך מגמה לא לתת לאלה.

ובכן, אני מציע, ואמרתיו זאת גם בוועדה בדיון לקראת הקריאה הראשונה: כואו ניהור. מי שירצה להרחיב את ההצעה הזאת, יקבור אותה. אני מציע להסתפק בקטע הזה שהתחייבנו עליו ואנחנו מחזירים לו כמפלגות פוליטיות, גם המערך וגם הליכוד. נעשה פה את מה שאפשר, ולא ניקח את העניין הזה כבן ערוכה בשביל כל עניין צדדי אחר. אני מקווה שנעביר את הצעת החוק עוד לפני שנת התקציב הבאה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת חיים רמון. חברי הכנסת, פרט לחבר הכנסת רן כהן, האם מישו מהנוכחים רוצה לדבר?

בני שליסא (הליכוד):

אני מבקש את רשות הדיבור.

עדנה סולודר (המעריך):

כולנו רצינו, אבל אנחנו מוותרים בגלל השעה המאוחרת.

הי"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת סולודר, אם תרצי — את רשומה, ואני אתן לך לדבר. אני מודיע שהרשימה סגורה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליסא.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73), התשמ"ז — 1986, בקריאה ראשונה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים קופמן.

חיים קופמן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני רוצה להרחיב את הדיבור כי למולי, למולה של הכנסת ולמולו של הנושא עצמו עבר בדיוק חודש מאז הקריאה הטורומית של החוק ועד היום. אני מאמין בויכוח המופלא והמשוכח של חברי הכנסת, שבוודאי עדיין זוכרים את רוב נימוקי, מה גם שלא נוכחים כאן כאלם חברי כנסת, פרט לחברת הכנסת עדנה סולודר היושב-ראש, כמובן.

לעצם הנושא, אני מציע לפטור ממס רווחי הון את הפדיון של מניה של חבר באגודה שיתופית. כתנאי שזה נעשה לאחר 25 שנה. מניה כאגודה שיתופית, כפי שהזכרתי גם בעבר, נבדלת בהיבטים רבים ממניה בחברת מניות. המניה היא זכות אישית של החבר ואיננה סחירה. הבעלות במניה מותנית בעבודת החבר באגודה. המניה מקנה לכל חבר רק קול הצבעה אחד ומניה אחת. אי-אפשר לסחור במניה הזאת ולכן היא שונה במהותה ממניות אחרות.

עם זאת, אני רוצה להדגיש עוד נקודה אחת — שערך המניה קבע עליידי מוסדות ציבור, כך שאי-אפשר לחמור אתה ולהעלות את ערכה מעל ומעבר.

אני חושב שיעשה צדק עם אותם מאות חברים, ובעתיד אולי אותם אלפי חברים, שעבדו שנים כה רבות באגודות השיתופיות, וכמיוחדת בקואופרטיבים "דן" ו"אגד" — והם 90% — 95% מכלל החברים באגודות השיתופיות.

אני מאמין שהכנסת תאשר את הצעת החוק, אני גם שמח שעד היום סייע שר האוצר גם לי וגם לחברי חיים רמון — יחד יזמנו את ההצעה.

בהודמנות זו אני רוצה לומר, שיש גם משקיעים קטנים רבים, כעלי מלאכה, סוחרים ואחרים, שעבדו 25 שנים בעסקם הקטן ולא צברו הון גדול. לכן אני אציע בוועדה הכספית, לאחר שהצעת החוק תאושר בקריאה ראשונה, שנרחיב את הפטור הזה גם עליהם, כדי שיעשה צדק גם אתם; כמובן עם תקרה מסוימת, כך שלא יהיה מקום להפסד רציני של האוצר. אני מאמין שגם היום האנשים האלה לא משלמים מסים, אבל אני רוצה לתעל את זה בכיוון נכון.

אני מודה לחבר הכנסת ששתתפו בדיון, ואני מאמין שהם יאשרו את הצעת החוק.

הי"ר א' נחמיאס:

אולי כבודו יציין לשבח שרק חברי כנסת מהמערך האוינו לו?

חיים קופמן (הליכוד):

ליכוד יש היום כנס גדול, ולכן חברי אינם פה. אבל אני מודה לחברי המערך הנמצאים כאן.

שלמה עמר (המעריך):

הצעת החוק היא על דעת כולם.

* רשומות (הצעות חוק, תיב' 1811).

תוכרת י"ב, ישיבה ר"פ, י"ב בטבת התשמ"ז (13 בינואר 1987)
— הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73) —

זה חוק טוב, חשוב, צודק. אני תומך בכל מלה שאמר חבר
הכנסת חיים רמון, ואני מבקש להעביר את החוק הזה כלשונו.
היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. חברי הכנסת, אנחנו עוברים
להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת
החוק לזעזוע הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק
לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73),
התשמ"ז—1986, לזעזוע הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת החוק התקבלה בקריאה ראשונה.
הישיבה הבאה — מחר במועדה. ישיבה זו נעולה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת חוק זו היא
במקומה והיא באה בזמן. תבורך היוזמה של שני המציעים
משני קצות הבית. כל הכבוד.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן
כהן, אחרון הנואמים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, ביקשתי מחברי
סיעתי לאפשר לי לעלות לכאן כדי לתמוך בהצעת החוק הזאת,
מסיבה פשוטה. באחרונה היו כמה עימותים בציבור, והתפרש
מהם כאילו יש לי, חלילה, משהו נגד "אגד". לכן החלטתי
לעלות לדבר מעל במת הכנסת. ביקשתי מחברי לאפשר לי את
הדבר, והם אפשרו לי.

הישיבה ננעלה בשעה 21:37.